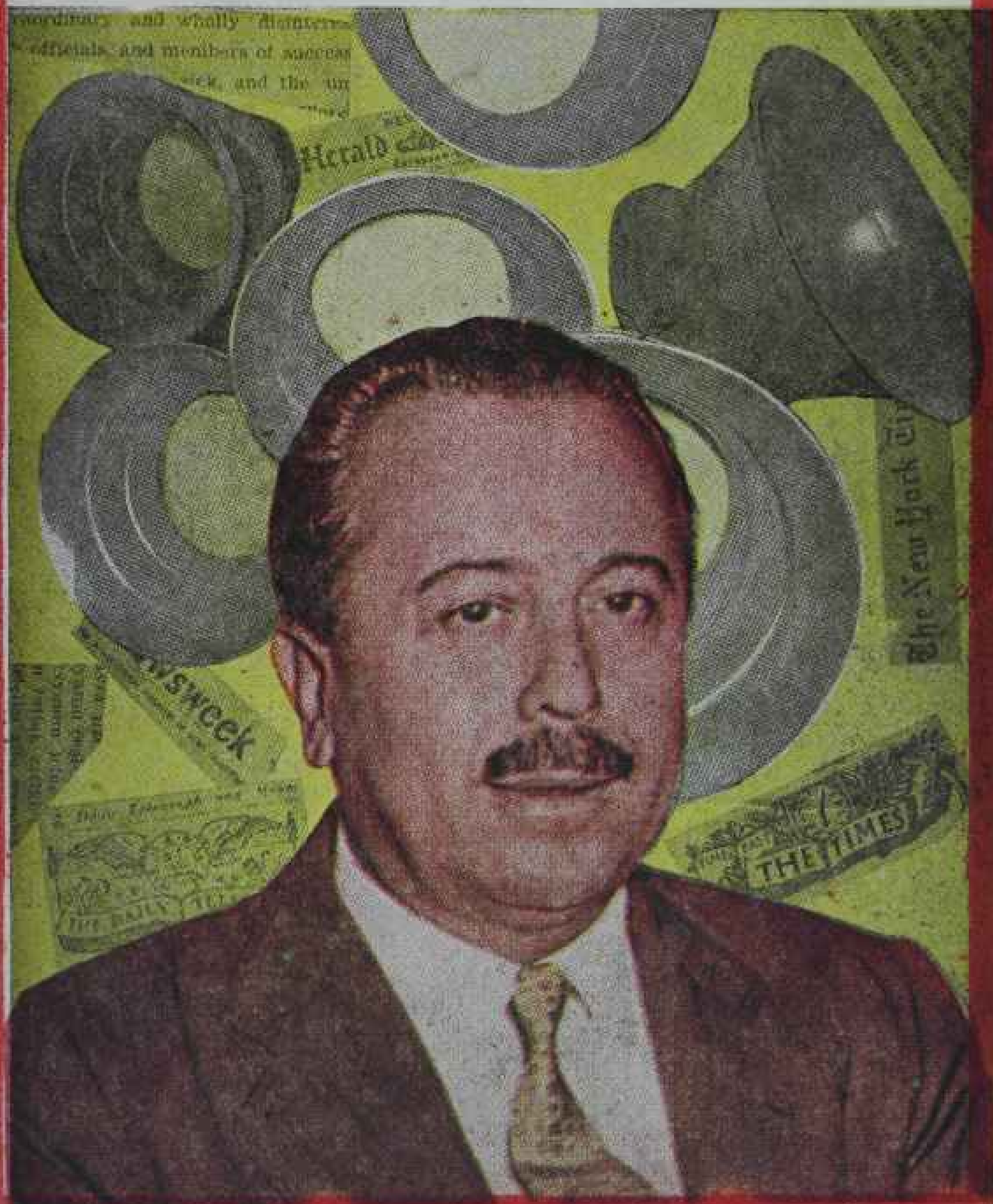
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI



AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt XII, Sayı: 192

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovahan Kat 3 Daire 7
Tel: 18092 P.K. 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS *Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:*

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

Karikatür:

TURHAN

Ressam:

Oğuz TURAN

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
Ege AJANSI .

Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

Abone Şartları:

5 aylık	(12 nüsha) :	8 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha) :	32 lira

İlan Şartları:

8 renkli arka kapak (Tam sayfa):

350 Lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfalan Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih: 9.1.1958

Kapak resmimiz:

Sıtkı Yırcalı

Günahsız kurban

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu hafta AKİS de yalnız geçen haftaların değil, belki de şu son bir kaç yılın en büyük Basın skandalinin hikâyesini bulacaksınız Hemen söyliyelim ki bu skandal, ne Basın rezaletleriyle meşhur Fransada ne de Amerikada cereyan etmiştir. Bu skandalin cereyan ettiği yer Türkiyedir. Pek çok gazete okuyucusu şimdi kendi kendine "Allah, Allah! biz son zamanlarda hiç de böyle birşey görmedik"diyecekdir. Ama biz de ısrarla diyeceğiz ki bu hadise çok değil, topu topu beş-on gün önce - Türkiyede, hem de herkeste gözü önünde cereyan etmiştir. Ancak, bunu bugüne kadar kimse farkedip de açık» lamamış, yahut, farkına varanlar olmuşsa da açıklamaya yanaşma - mışlar ve böylece ikinci bir skandale sebep olmuşlardır.

Gazeteleri devamlı ve dikkatli okuduklarını iddia eden ban okuyucuların gene kafalarını iki tarafa salladıklarım ve "Allah Allah biz hiç böyle bir şey görüp okumadık, üstelik skandal denen sey çabuk duyulduğu halde duymadık da diyeceklerini işitir gibi oluyorum. Haklıdırlar. Bu skandallar serisinin dedikodusu ne gaazetelerde almış ve ne de kulaktan kulağa yayılmıştı. Gariptir, skandala sebep olan yazı Türkiyenin en büyüğünden en küçüğüne kadar irili ufaklı üç gazetesinde, hem de manşetlerde gösterildiği, bir ajana bülteninde de sayfalar boyu yer aldığı, bir Bakanlıkla o Bakanlığın Bakanın çok yakından ilgilendirdiği halde, buna ait en ufak bir lâf bile duyulmamıştı. Nasıl olmuştu da bu böylece gizli kalabilmişti? Cidden şaşılacak şeydi. Yılbaşının hemen ertesinde cereyan eden bu hadiseye bugüne kadar basında en ufak bir yerin bile ayrılmamış olması ve bunun yalnız AKİS tarafından tesbit edilerek- gazetecilik tabiriyle- diger basın organlarının "atlatılması'' AKİS içte elbette öğünülecek bir hadiseydi. Okuyucularımıza bu sayımızda böylesine enteresan bir haberi verebilmenin sevinci içindeyiz. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda İKTİSAD başlığı altında okuyacağınız yazıda bu skandalı bütün teferruatı ve iç yüzüyle en geniş seklide bulacağınızı ve zevkle okuyacağınızı daha şimdiden müjdeliyebiliriz.

Tuhaf bir tesadüf eseri olarak, bu hafta AKİS'in sayfalarından mühimce bir kısmını hep basınla alâkalı mevzular işgal etmektedir O kadar ki. bu hafta AKİS in kapağında bile basınla çok yakından alakalı bir Bakanın, Basın Yayın ve Turizm Bakanı Sıtkı Yırcalının resmi yer atmaktadır. Bu sayısında AKİS'in basınla ilgili mevzulara bu kadar geniş yer vermesinin sebeplerinden biri, kolayca tahmin edilebileceği gibi, 1058in ilk gününden itibaren yürürlüğe girmiş bulunan hususi ilânlara ait kararnamedir. Sıtkı Yırcalının resminin yer almasının sebebi ise elbette ki bu kararnameyi tatbik edecek sorumlu Bakan olacağı düşüncesinin zihinlerde yer etmesidir. Ancak "Kapaktaki Politikacı" yazısında da görüleceği gibi, efkârı umumiyenin bütün şimşeklerini üzerine çeken Basın Yayın ve Turizm Bakanı, son günlerde basınla ilgili işlerle en ufak bir alâkasının bile bulunmadığını ve bu işlerin tamamiyle başkaları tarafından tedvir edildiğini göstermek istercesine uzunca bir seyahate çıkmıştı. AKİS idarecileri bu bakımdan mecmuanın kapağına Yırcalının resmini koymayı tercih ettiler. "Kapaktaki Politikacı" yazısında hemen bütün kapaktaki adam yazılarında olduğu gibi yalnızca resmi kapağımızı süsleyen zatın hayat hikâyesini ve davranışlarını değil, onun alakalı veya alâkalı olması gereken hâdiselerin en enteresan taraflarının yer aldığı malûmdur. İşte Bu hafta AKİS, YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarında Kapaktaki Politikacının da hayat hikâyesini içine alan BASIN başlıklı yazısında, Babıâlide açıklanması bir bomba tesiri yaratan hususî ilânlar tevzi listesinin yarattığı endişeleri, hu ilânların tevziinde rol oynayan hususları uzun uzun ve en cazip taraftarıyla anlatmaktadır. "Liberalizm! Liberalizm!" diye İktidara gelen D. P. nin - gelen gideni arattırır ata sözünü ille de doğrulamak istercesine - devletçilik yolunda attığı adımların en sonuncusunu teşkil eden hususî ilânları da devlet eliyle tevzi kararının, basm piyasasında yarattığı tesirleri, bu kararname ile güdülen maksatları ve hasmın durumunu gene bu yazı etraflı bir şekilde ele almaktadır. Gerçi bu mevzuda sayfalar dolusu yazı yazmağa da pek lüzum yokta. Geçen haftaki ve bu haftaki bembeyaz üç AKİS sayfasını görmek bu hususta İktidarca atılan adımın maksadını, izaha yeter de arterdi bile. Ama gene de mevzuu etraflı bir şekilde ele almak, hiç değilse diğer "hoşa gitmeyen" gazetelerin içinde çırpındıkları güç durumu göstermek bakımından faydalı oldu.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Fenerbahçe çok yaşa!

Galatasaray . Fenerbahçe maçı henüz başlamıştı. İki taraf karşılıklı akınlar yapıyorlardı. Dolmabahçe stadı kelimenin tam manasıyla adam almıyaçak haldeydi. İşte tam bu sırada hoparlörler ilân ettiler: "Allo! Allo! Sayın, Başbakan Adnan Menderes stadımızı şereflendirmek üzere bulunuyorlar." Şeref tribününe yakın yerlerden bir kaç kişi ayağa kalktı. Başbakan locanın önünde belirdi, üzerinde siyah bir palto vardı. Başı açıktı. Karşı tarafa gelen kapalı tribünün ortasından -Fenerliler grubu hep orada otururdu. büyük bir tezahürat başladı: "Ya ya ya, Şa şa şa..." Adnan Menderes elini sallayarak o tarafa selâm verdi Fenerliler devam ettiler: "... Fenerbahçe çok yaşa!" Başbakan biraz şaşırdı. Tezahüratı kendine zannetmişti. Halbuki o esnada Fenerliler hücuma geçmişlerdi ve taraftarları oyuncuları teşci ediyorlardı. Başbakan sağdaki Basın tribününe döndü ve gene elini sallayarak selâmladı. Tek tük alkışlayan oldu. Şeref triibünündeki Demokrat milletvekilleriyle İstanbul Meclisi azaları ve çocukları el çırpıyorlardı. Adnan Menderes öndeki koltuklardan birine oturdu, bir yanına Mümtaz Tarhanı, Öte tarafa Müfit Erkuyumcuyu -İçtüzük tadilatı hakkında bir gün tenkidde bulunup, ertesi gün telâşla, söylediklerinin aksini savunan D P. milletvekili- aldı. Mümtaz Tarhanın berisinde Fatin Rüştü Zorlu vardı.


Adnan Menderes
Çok sevilen biri vardı...

Ankaralı misafirler haftaymda büfeye gittiler. Sonra da stadyomdan ayrıldılar. Maçın heyecanından hiç kim. senin haberi dahi olmadı.

O akşam ise İstanbul Radyosu saat 19.30 daki üçüncü haberler bülteninde Menderesin "gelip Şeref tribününde yer alışında olduğu gibi ayrılışında da stadyomu dolduran vatandaşların çok hararetli tezahüratıyla karşılandığını yayınlıyordu. Bir müddet sonra da hemen hemen yüzde yetmiş' beşi maçta hazır bulunan gazete sekreterlerinin önüne İstanbul Radyosunun yayınladığı haberin bülteni geldi. Hepsi şaşırdılar.

Halbuki doğruyu söylemek halkın haleti ruhiyesine teşhis koyma bakımından D.P. için çok daha faydalı olurdu. D. P. büyüklerinin hiç biri şimdiye kadar böylesine cansız şekilde karşılanmamıştı. Seyirciler hiç olmazsa "Yüz binlik stad.. Yüz binlik stad.." diye bağırırlardı. Bu sefer ona dahi lüzum görmemişlerdi. Halkın sevgisine muhtaç politikacıların, hattâ herhangi bir şahsın bu dersten alacak çok ibreti vardı.

Üniversite

Bir profesör alkışlandı

Galatasaray - Fenerbahçe maçının üzerinden sadece iki gün geçmişti. Günlerden salıydı. İstanbul. Üniversitesi Hukuk Fakültesinin büyük amfisini görenler kendilerini pek âlâ Dolmabahçe stadında sanabilirler, di. Sıralar bir yana, salon, kapılarına kadar tamamiyle dolmuştu. İçerde üç bine yakın insan vardı. Hepsi gençti, hepsi ateşliydi, hepsi münevverdi. Çoğu Hukuk Fakültesinde talebeydi. Bir kısmı diğer fakültelerden gelmişlerdi. Heyecan içinde oldukları yüzlerindeki ifadeden belliydi. Son derece azimli görünüyorlardı.

Saat 11.00 olduğunda bir kıpırdanma başladı. Kapıda orta boylu, ince yüzlü, beyaz saçlı bir adam göründü. Profesördü. Adı Hüseyin Naili Kübalıydı. Arkasında asistanları vardı. Hukuk Fakültesi birinci sınıfına mutad dersini vermeye geliyordu. Ama sınıfı hiç böylesine kalabalık görmemişti. Gençlerin arasından geçerek kürsüye doğru yürüdü. İşte o zaman bütün oturanlar ayağa fırladılar ve hocalarım coşkun şekilde alkışlamaya başladılar. "Ya ya ya, Şa şa, şa, Kübalı Kübalı çok yaşa!" diye bağınyorlardı. Tezahürat fasılasız dakikalarca devam etti. Hoca son derece heyecanlıydı. Bu beklenilmedik sevgi gösterisi gözlerini yaşartmıştı. Eliyle talebelerini teskine çalışıyordu. Ama ne mümkün? Yalnız amfi değil, bütün Hukuk Fakültesi alkış sesleriyle dolmuştu. Başka sınıflardan genç doçentler Ve talebeler koşup geldiler. Hâdiseyi anlayınca onlar da orada kaldılar. Hüseyin Naili Kübalı onların da hocasıydı. Onlar d* bu medeni cesaret sahibi ilim adamım, onun politikadan daima uzak kalmış şahsiyetini yakından tanıyorlardı. İste, devirler değişiyor, İktidarlar Muhalefet, Muhalefetler İktidar oluyo.. fakat Anayasa profesörü hep aynı kalıyordu: Fikrini söyleyen adam. Fikrini söylediği için de başı bir defa daha derde girmişti. Ama bu manzarayı gördükten sonra ona dert mi denirdi? Böylesine içten gelen bir tezahürat insanın bütün hayatına değerdi.

Kübalı talebelerini sükûnete kavuşturuncaya kadar hayli uğraştı. Eliyle teskin etmiye çalışıyordu. Söyleyecekleri vardı. Dinlemeliydiler. Gençler sustular. Fakat hocalarını ayakta dinliyeceklerdi. Profesör razı olmadı. Oturmalıydılar. Bunun üzerine ayaktakiler yerlerine iliştiler. Koca salonu derin bir sessizlik kapladı. Sinek uçsa kanad sesi duyulabilir, di.


Hüseyin Naili Kubalı
İtersen gider

Ve Kübalı konuştu.

Bir hücumu protesto

Hüseyin Naili Kübalının talebeleri tarafından çok sevilen bir hoca olduğu hiç kimsenin meçhulü değildi. Anayasa profesörü batılı manasıyla bir ilim adamıydı. Hâdiseleri yakından takip ediyordu. Memleketinin ve dünyanın ahvaline yabancı değildi. Hukuk canlı bir ilimdi, hukukçular hâdiselerin dışında, onlardan habersiz yaşayamazlardı. Böyle bir ilim adamının vazifesi yalnız hocaları olmakla kalmayıp, aynı zamanda yetiştiricileri de olduğu talebelerine düşüncelerini söylemekti. Yalnız, bunu yaparken siyasî fikirlerinin değil, ilmin tesiri

Haftanın içinden

Zorla Takviye

Metin TOKER

Demokrasi, çok partinin siyasî hayata hakim bulunduğu rejimdir. Partilerden hangisi kuvvetliyse, İktidarı o alır. Partiler ise kuvvetlerini mensuplarından temin ederler. Bu bulumdan her siyasi teşekkül memleketin kalbur üstü kıymetlerini kendi tarafına çekmeye çalışır, öteki siyasî teşekküllerin gayretlerini baltalar. Büyük partileri büyük isimler meydana getirir. Bilhassa geniş kütleler üzerinde nüfuz sahibi, onların kalplerini kazanmış şahsiyetler partilerin 1 numaralı hedefidir. Bu gibilerin cezbedilmesi için gayret sarf edilir, politikaya, atılmak niyetleri sezilirse seferber olunur. Hele böyle kimselerin karşı tarafa kaptırumamasına bilhassa dikkat edilir.

Bu satırlar okunduktan sonra pek âlâ, "herkesin bildiğini tekrarlamaya ne lüzum var" diye düşünülebilir., Doğrudur. Bunlar hakikaten herkesin bildiği, bilmese bile biraz aklıselimle bulup çıkarabileceği basit vakıalardır. Bir frenk tabirile *"La* Palisse in hakikatleri" faslındandır. Ama bizim İktidar partisinin tutumunu gördükten sonra insan, söylemeden edemiyor. Bir Hüseyin Naili Kübalıya musallat olmak D P. ye ne kazandırır, Allah lillah aşkına biri çıkar da anlatır mı?

Gerçi ihtiyatlı kimseler kehanette bulunmaktan kaçınırlar. Fakat Hüseyin Naili Kübalının pek yakın bir istikbalde C. H. P. saflarında, yani D P. nin rakibi parti içinde bilgisini, tecrübesini ve daha da artacak büyük prestijini memleket hizmetine koyacağını tahmin etmek kehanet dahi sayılmaz. Kürsüsünden ayrılmaya mecbur bırakılınca ne yapacaktır? Düşünecektir ki artık, kürsüye çıkmak, kürsüde kalmak niyet ve azminde olanlar evvela bu topraklar üzerinde kürsü hürriyetini temin etmeye çalışmalıdırlar, onun mücadelesine katılmalıdırlar. Hüseyin Naili Kübalı tıpkı Turhan Feyzioğlu gibi, tıpkı Osman Okyar gibi kollarını sıvayacak ve politikacı olacaktır. Politikacı sıfatıyla D. P. ye karşı vaziyet alacak, vazifesi bildiğini öyle yapacaktır. Zira Hüseyin Naili Kübalının kürsüden uzaklaştırılınca sineceğini, susacağını sanmak imkânsızdır. Bu, onu kürsüsünden uzaklaştırmaya hazırlanan sayın Milli Eğitim Bakanının dahi hatırından her halde geçmez. Hakiki ilim adamları son söz olarak dalma "Gene de dönüyor" derler. Bizim memleketin şartları siyasi mücadeleyi partiler çerçevesinde kolaylaştırdığından, mümkün kıldığından şöhretli Anayasa profesörünün kendisinden genç meslekdaşlarının, Turhan Feyzioğluların ve Osman Okyarların yolunda gitmesi hiç kimseyi şaşırtmamalıdır.

Çimdi lütfen söyleyiniz: Siz bir siyasî parti olsanız, Hüseyin Naili Kubalılı mı bir rakip istersiniz, Hüseyin Naili Kubalısız mı? O halde, D. P. nin kazancı nedir?

Üstelik o D. P. ki. bilhassa son yıllarda hiç bir "büyük iltihak" kaydetmemiştir. Bu hakikati pek çok D. P. linin tâ yüreğinde hissettiğini iktidar partisi İleri gelenteri mutlaka bilmelidirler. Seçimlerden bu yana, Büyük Meclisteki münakaşaların istisnasız hepsinde D. P. kat'i hezimete uğramıştır. Muhalefet hatipleri, İstisnasız her kılıç çatışmasında rakiplerine derin yaralar vermişlerdir. Her seferinde D. P, Grubu üzerinde dahi müsbet tesirler bırakmışlardır. Bunu saklamaya imkân yoktur. Grubun ruh halelini bilen Demokratlar, liderlerine bu hakikati aksettirmiyorlarsa, hata ediyorlar demektir. Her Meclis toplantısından sonra pek çok iktidar partisi mensubuna "hep muhalifler konuştu" gibi çelmektedir. Halbuki konuşmalar en azından müsavidir. Hazin serabın sebebi muhalif hatiplerin tatminkâr, ikna edici sözler söylemeleri, muvafık hatiplerin ise müdafaası imkânsız fikirleri müdafaaya çabâlamalarıdır. Verilen her reyin tatmin olmuş, bir vicdan ifade etmediğini "Grup Kararı" almayı ihmal edemeyenlerin bilmediği hiç ileri sürülebilir mi? Meclisin dışında ise D. P. hatiplerinin sözleri Meclisin içinde olduğundan da az tatminkâr bulunmaktadır. Hakikatleri olduğu gibi görmek lâzımdır.

D. P. işte bu vaziyetteyken yeni yeni krymetleri rakip partiye itmek, acaba hangi mantığın icabıdır? Hüseyin Naili Kübalı bir politikacı değil, ilim adamı olduğunu 1950 de de, 1957de de ortaya koymuştur. 1950 nin arifesinde D. P. nin yanında İktidara karşı vaziyet almış. 1957 nin arifesinde C H. P. nin davalarına sempati duyduğunu gizlemeyerek İktidarı tenkid etmiştir. Ama ne 1950 de D. P nin, ne 1957 de C. H. P. nin adaylığını istemiştir. Bu neviden teklifleri daima "ilim adamı" kalmak niyetini bildirerek reddetmiştir. İsteseydi 1950 de D. P. ve 1957 de C. H. P. adayı mı olamazdı? Bugün onu kürsüsünden uzaklaştırmak isteyenler lütfen ellerini vicdanlarına koyarak cevap versinler. Bu adam mı politikacıdır ?

İnsanları anlamak lâzımdır. Bir Hüseyin Naili Kübalı ve onun ayarındakiler bir hususu tenkid ediyorlarsa, çok muhtemeldir ki o meselede ilmin kabul etmeyeceği birnokta vardır. Eğer mesele böyle alınırsa hiddete, tabiî onun arkasından gelen şiddete zerrece İhtiyaç hissedilmez, "İlim böyle görüyor" denilir. Siyasette, daima ilmin dediğine uyulamayacağı aşikârdır. Ama tenkid etti diye bir ilim adamının zorla, adeta elleri bağlı şekilde rakip partiye itilmesi aklın hakikaten'alacağı bir şey değildir.

Denilebilir ki "Böyle hocaların gençliği zehirlemesine mani olacağız". Eğer ilim bir meselede şöyle düşünüyorsa, kürsüsünden uzaklaştırılan ilim adamının yerine gelecek olan başka türlü mü söyliyecektir? 'Sonra, Hüseyin Naili Kübalının gençlik üzerindeki tesiri Bakanlık emrine alınınca azalacak mıdır? On misli, yüzmisli, bin misli artacaktır. Bundan sonra söyleyecekleri, şimdiye kadar söylediklerine nisbetle muazzam tesir kazanacaktır. Partizan gözle görelim: D. P. ye Sivas milletvekili Turhan Fevzioğlu mu, yoksa Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Turhan Feyzioğlu mu daha zararlıdır? Görülecektir: Adeta itilerek C.H.P. saflarına sokulan Anayasa Profesörü çok kısa bir istikbalde siyasi hayatımızın parlak yıldızlarından biri olacaktır. Eğer D P. nin gerçekleştirmek istediği buysa, mesele yoktur.

Ama değilse, sinirlere hakim olma zarureti kabul edilmelidir. Her profesör, bazı ideal arkadaşı profesörler tarzında düşünmeyecektir. Profesörler için olduğu gibi başka meslek mensupları için- de vaziyet aynıdır. Yazdığı hoşa gitmeyen kalem sahibi, kararı hoşa gitmeyen cübbe sahibi, mutlaka karşı partinin saflarına geçip orada mücadele etmeye zorlanırsa İktidar partisi bundan sadece zarar görür: D.P. şimdiden zarar! görmektedir. Bırakılsın o profesör, o muharrir, o hakim bulundukları yerde kalsınlar. Onlar Muhalefet hata yapınca de seslerini yükseltecekler, fikirlerini-söyleyeceklerdir, Böyle kuvvetli müdafilerden bir siyasi teşekkülün kendi kendisini ebediyen mahrum bırakması hataların en büyüğü, en affedilmezidir.

Hele bu hat , boş yere işlenirse.

altında kalması lâzımdı. Bir ilim adamı plarak şu veya bu hâdiseyi nasıl görüyor, ne şekilde tefsir ediyordu? Mühim olan buydu. Tıpkı şöhret sahibi bazı arkadaşları, Sıddık Samiler veya Ragıp Sarıcalar gibi Hüseyin Naili Kubalı da zaman zaman günün meselelerini işte böyle, tamamiyle qb. jektif bir zaviyeden ilmin süzgeci içinden getiriyordu. Aka ak diyordu, karaya kâra. Ama anlaşılan, aka ka. ra denmesini isteyenler bu tutumdan memnun olmamışlardı.

Son hadise, Cumhuriyet gazetesinin bir anketinden çıkmıştı. Cumhuriyet sormuştu: "İçtizükle basın hürriyetei tadil,edilebilir mi?" Hüseyin Naili Kübalı cevapi vermişti "Hayır! İç tüzük kanun değildir". Böyle cevap vermişti ve kıyamet kopmuştu. Birkaç gün sonra Menderes V. hükümetinin ve D. P. Genel İdare Kurulunun tekzip işlerini tedvire memur Başkan vekili Tevfik İlerinin bir yazışı; savcı zoruyla aynı sütunlarda in. tişar ediyordu. "Bu tadillerijıı basın kanunu ile de tearuz teşkil ettiği iddiası ancak Kubalının hukuki görüsündeki katmerli sakatlığı ve politika maksadını ortaya koyar "dı! İyi ama, Aynı ankete başka ilim adamları da tıpkı Hüseyin Naili Kubalı gibi cevâp vermişlerdi. Meselâ cevabı Kubalının cevabıyla aynı gün çıkan Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu da "İç tüzük kanun değildir" demişti. Üstelik ilâve etmişti: "Dünyanın, hiç bir yerinde mahkemelerin bir iç tüzüğü tatbik ettiği veya iç tüzük hükümlerini kanun gibi nazara aldığı görülmemiştir". Ama bu hafta içinde İktidarın, bütün şimşeklerini Hüseyin'- Naili Kubalıya tevcih ettiği görül dü. Galiba, o suyu bulandırmıştı. Meş hur Zafer, Anayasa hocasını şayanı hayret bir fütursuzlukla itham etti: Hüseyin Naili Kubalı gizli komünistler gibi hareket ediyordu! Arkadan Radyo Gazetesi -Zaferin başyazarı tarafından hazırlanmaktadır- aynı isnadı tekrarladı: Bu Hüseyin Naili Kubalı millet ve memleket menfaatlerinin düşmanıydı!

Salı günü Hukuk Fakültesi amfisinde yükselen alkış ve "Ya ya ya, Şa şa şa, Kübalı, Kübalı çok yaşa sesleri her şeyden çok Zaferin iddiasını yuhalıyordu.

Hükümet meselesi

Fakat mesele Zafer gazetesinin sütunlarında bitmedi. Geçen haftanın sonunda İstanbul Üniversitesi Senatosu Milli Eğitim Bakanlığının -Bakanı Celâl Yardımcı- bir yazısını alıyordu. Yazı Rektörlüğe yazılmıştı. Prof. Hüseyin Naili Kübalı hakkında mütalâa soruluyordu. Bunun mânası açıktı: Celâl Yardımcı Hüseyin Naili Kubalıyı Bakanlık emrine alacaktı. Doğrusu . istenilirse Celâl Yardımcıya da böyle hareket etmesi bizzat Başbakan Adnan Menderes tarafından bildirilmişti. Adnan Menderes 2 Ocak günü Cumhuriyet gazetesini gördüğünde fena halde hiddet - lenmişti. Bu ne demekti? Hocalar talebeleri zehirliyordu! Politika yapmak isteyen çıkar, yapardı. Ama, profesör cübbesini giyip "ilim adamı" hüviyeti altında D. P. icraatına karışmaya cevaz verilmeyecekti. Yapıla, cak iki şey vardı: D. P. nin tekzip işlerini tedvire memur Genel Başkan vekili Tevfik İleri esasları Menderes tarafından verilen bir şiddetli tekzibi Cumhuriyete yollar, orada gerekli tehditleri savururdu İlleri tekzibinde "Profesörlerin B. M. M. tasarruflarını münakaşa edecek derecede günlük politikaya girmeleri Üniversiteler kanunundaki müeyyideleri harekete getirir" diyordu-, Millî Eğitim Bakam Celâl Yardımcı da hocayı kürsüsünden uzaklaştırırdı.


Celâl Yardımcı
Kader kurbanı

Gerçi geçen haftanın başında Celâl Yardımcı İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne yazılan yazıyı imzalarken öyle aşırı derecede mesut değildi. Hâdisenin sebep olacağı dalgalanmaları gözünün önüne hâlâ getiriyordu. Sonra Niğdelilerin zevkten mest olmuş şekilde D. P. listesindeki Hüseyin Avni Göktürk adını sildikleri, Sivaslıların ise Ahmet Özelli D.P. listesini sandık yerine sepete attıkları meçhulü değildi. Ama istenileni yapmanın yolu. Bakanlıktan ayrılmaktı. Başka memleketlerde âdet buydu. Meselâ koca İngilterenin koca Maliye Bakam enflâsyonla mücadele etmemeyi fikrine uygun bulmayınca Başbakanına "Good-bye" demişti. Ne. İstifa mı? Celâl Yardımcı yazıyı imzaladı ve Rektörlüğe gönderdi.

Şimdi yeni bir "Turhan Feyzioğlu meselesi" başlıyordu,

"Müesseseyi korumak"

Üstelik İstanbul Üniversitesi Anka. raya nisbetle çok daha az uysaldı. Orada "Müesseseyi korumak" tezi şampiyonları ekalliyetteydi. Senatodan muhtemelen Hüseyin Naili Kubalının kir ilim adamına yakışır şekilde hareket etmekten başka şey yapmadığı yolunda mütalâa gelecekti. Zira bu haftanın ortasında İstanbul Üniversitesine uğrayanlar orada heyecanlı bir havanın estiğini gördüler. Böyle hallerde "Canım,o da çenesini tutsaydı" denildiği vakiydi Fakat Kubalı meselesinde hemen istis-


İstanbul Üniversitesi
Allahtan "müesseseyi kurtarmak" şampiyonları yok

nasız herkes Anayasa profesörünün' vazifesini yaptığına kaniydi. Bilhassa. Zaferin ve Radyo gazetesinin hücumları ilim adamlarını ve genç üniversitelileri büsbütün kızdırmıştı. Hakikaten, böyle şey olur muydu?

Bu sırada Ankaradan İstanbul gazetelerine haberler gidiyordu. Üniversite kanunu daha da serüeştirılecekti. Son muhtariyet kırıntıları da yok edilecek, Bakanlığa hocalara, bir takım cezalar Verme yetkisi tanınacaktı. Yazık değil miydi? Bir,Hüseyin Naili Kubalı için Üniversite niçin zarar görsündü? Halbuki İktidarın başı Ankarada profesörlerle görüşmüş ve onlara iltifat da etmişti. D. P. nin bütün istediği kendisinin tenkid edilmemesiydi. O kadar. Şart yerine getirildiği takdirde her istenilen verilecekti. Tahsisatsa tahsisat, dövizse döviz, tetkik seyahatiyse tetkik seyahati. Bunca nimeti feda etmenin manası var mıydı ?

Fakat bu, "Müesseseyi korumak" taraftarları daha ziyade Ankaradaydı. İstanbulun havası değişikti.'Sonra, Hüseyin Naili Kubalının hüviyeti de herhangi bir şüphenin çok üstündeydi. D. P. tarafından Muhalefeti tutmakla suçlandırılan profesör 1949'da, D. P. Muhalefetteyken ondan yana çıkmaktan çekinmemişti. Hatta o yüzden Ulusun 'hücumlarına da maruz bırakılmış ve kendisini Zafer mü. dafaa etmişti. Her şey gösteriyordu ki Hüseyin Naili Kubalı hep ..aynı kalmıştı. Değişen, Muhalefette ve İktidarda başka türlü düşünen D. P. büyükleriydi. C. H. P. büyükleri' de değişmişlerdi. Ama hiç olmazsa onlar "tekâmül ettik" diyebilirlerdi. Hayret uyandıran gerilemekti.

Gazetecilerin merakı

Bu hafta hemen bütün İstanbulun münevver çevreleri Prof. Kubalı ile İktidar arasında, başlayan mücadelenin neticesini ve hatta seyrini merak ediyorlardı. Haftanın başında, Senatonun Kubalı hakkındaki mütalaasını salı günkü toplantısında kararlaştıracağı sanılmıştı. Fakat sonradan bu işin perşembeye kaldığı bil. dirilmişti. Rektör ve dekanlar büyük bir ketumiyet muhafaza ediyorlardı. Fakat gönüllerinin Kubalıyla beraber olduğunu hususî toplantılarda açıklamaktan çekinmeyenler çoktu. Gazeteciler hemen her gün Üniversiteye gidiyorlar ve haber sızdırmaya çalışıyorlardı.

"Bin Anayasa profesörü Anayasaya aykırı bir iç tüzük için Anayasaya aykırıdır demişti ve o yüzden hak. sızlığa uğruyordu." Milli Eğitim Bakanının "tamamiyle kanuni" olan yetkisini kullanıp Prof. Kubalıyı Bakanlık emrine almaya hazırlandığı bu günlerde hadiseye ekseriyetin koyduğu teşhis buydu. .

Acaba bu hakikat anlaşılabilecek ve sah günü Hukuk Fakültesi amfisinde kopan alkış layıkı veçhile manalandırılacak mıydı?

Emniyet

Asıl sızma

Bu haftanın başında Ankaradabirbirinin yüzüne bakan hemen herkes karşısında bir "Gizli Komünist" gördü. Zafer gazetesi üç yıldızlı bir yazı neşretmişti. Tazıda hain "Gizli Komünist' 'lerin taktikleri açıklanıyordu. İddiaya göre D. P. İktidara geldiğinden beri bu "Gizli Komünist'ler faaliyete geçmişti. Kimdi bu, "Gizli Komünist'ler? Zaferin fevkalbeşer muharriri birer birer açıklıyordu. Millete keder, elem, huzursuzluk getirecek haber yazanlar "Gizli Komünist'ti. Milletvekillerinin Meclisteki ve dışardaki kötü hareketlerini aksettirenler de "Gizli Komünist'ti. Hani, milletvekilleri vardı, adları zabıta vakalarına karışıyordu; işte o zabıta vakalarını halka duyuranlar tam "Gizli Komünist'ti. Sonra, milletvekilleri tahsisatı çok bulunmuştu. Bunu söyleyenler "Gizli Komünist'ti. Milletvekili sayısını çok bulanlar da öyle.. D. P. aleyhinde konuşan D. P. Grubu mensuplarına gelince, onlar sadece "Gizli Komünist" değil, üstelik "sütü bozuk" tu da.. "İktidar Grubu filânın emrindedir" diyenler "Gizli Komünist"'lerin tâ başındaydı. Hele '"Meclis dün yirmi saniye çalıştı" diye başlık yapan gazete sekreterleri ? Ortlar, klâsik "Gizli Komünist"lerdi. "Meclis yarım saatte on kanun çıkar, di" diyenler de başka şey değildi. Meclis hakikaten yirmi saniye çalışa. bilirdi. Meclis yarım saatte on kanun da çıkarabilirdi"Gizli Komün nist" bunları millete duyuranlardı. Başka bir "Gizli Komünist" da ha vardı: Milletvekili maaşının indirilmesini isteyen muhalif milletvekilleri. "Bütün bu neşriyat, son derece sistemli ve hainane bir ittirad ile yapılıyordu ve bir membadan verilen talimatın neticesiydi!" Zaferin açıkgöz muhabiri bundan "" şüphe dahi'' et. mi yordu: Açıkgöz muharririn son bit keşfi vardı. Bir "Gizli Komünist" daha yakalanmıştı. Prof. Hüseyin Naili Kubalı! Onun "güya ilmi mütalaaya dayanan çok cüretkârane yeni propaganda taktiği"ni üstad ertesi yazıda açıklıyacaktı.



Tevfik İleri
"Susayan Tanrı" *vekili*

Fakat ertesi yazı çıkmadı. Ertesi yazı "Zoraki Muhalif" Yakup Kadri Karaosmanoğlu -Burhan Belgenin eniştesiydi- hakkındaydı. İhtimal ki o da bir "Gizli Komünist" . idi. Bir sonraki yazı ise başka bir "Gizli Komünist" takdim ediyordu: Cumhuriyet Gazetesi!

Ankaranın bazı çevreleri endişeye kapıldılar.

Hortlayan Mc Carthy

Hakikaten, bu "Gizli Komünist" ithamı neydi? Zafere göre Türkiyede D P. yi beğenmeyen ne kadar insan varsa hepsi "Gizli Komünist"-ti. Ama seçmenin ekseriyeti D. P. aleyhinde rey kullandığına göre topumuz "Gizli Komünist" mi olmuştuk? Suiniyet sahipler} hemen teşhisi koydular: D. P. "Gizli Komünist" etiketi altında-muhalifleri temizliyecekti. -Meselâ Cumhuriyet Gazetesi "Gizli Kolmünist" diye. kapatılabilirdi. Cumhuriyet Gazetesini- bırakınız koca C. H. P. niçin "Gizli Komünist" ithamı yemiyecekti? Prof. Kubalı gibi Prof. Turhan Feyzi oğlunun da "Gizli Komünist" olmadığı ispat olunabilir miydi? Hele şu İsmet Paşa, şu İsmet Paşa? Üstelik o Rusyaya da gitmiş ve bizzat Stalinle görüşmüştü. Stalinin kendisini Türkiye için "Baş Gizli Komünist" tâyin etmediği ne malûmdu? Üstelik komiteci metodları kullanıyor, ihtilal hazırlıyordu! Tamam, bu, bir Komünist ihtilâli olacaktı.

Zaten İstanbulda bir zatın haftalardan beri var kuvvetiyle çalıştığı ve "Seçim evveli, seçim esnası, seçim sonrası hâdiseleri" mevzuundaki, o tahkikattan bahs etmek çok şükür yasak edilmemişti C.H.P. aleyhinde "sürpriz" aradığı hiç kimsenin meçhulü değildi. Bu zat, İstanbul Emniyet Müdürü Hayreddin Nakiboğluydu. İçişleri Bakanı Namık Gedik Mecliste inanılmaz bir ihtiyat' sazlıkta bulunmuş ve ''İstanbul seçimleri meselesinin sürprizler getireceğini" söylemişti. Hayreddin,, Nakiboğlu işte harıl harıl bu sürprizi aramakla meşguldü. Ama, işleri pal iyi gidiyora benzemiyordu.. Bilakis gün geçtikçe müşkülât artıyor ve yanlış adımlar sürpriz değil, yeni ye ni fiyaskolar veriyordu. İnsan ne ka dar büyük taş kaldırırsa, o kadar zahmet çekerdi. Bu, ebedi bir kaidey di. Zaten.,D. P. nin. meşhur "Mecli Tahkikatı" efsanesinin uykuya yatı rılmış olması da maalesef meşbu

"Sürpriz"in bütün gayret ve çabalamalara rağmen bulunamaması yüzündendi ya..

Şimdi bir "Gizli Komünist'lik tuttu rulabilirdi. Böyle bir etiketin batılı büyük müttefiklerimizi de tedirgin etmeyeceği pek âlâ sanılabilirdi. Gazete kapatmak batı âleminde gürültüye vesile oluyordu. Parti kapatmak haydi haydi.. Fakat, ya Cumhuriyet Gazetesinin "Gizli Komünist" olduğu açıklanırsa? Ya, C. H. P. "Gizli Komünist'likle suçlandırılırsa?.

Evet, böyle düşünüp endişe edenler mevcuttu ama, aslında bunlar gülünecek ihtimallerdi. Bir başka ihtimal vardı ki, asıl o endişe verebilirdi.

Korkunç İhtimal

Menderes V. hükümeti, programında gizli komünistlikle mücadele etmek niyet ve azmini ifade etmişti. Mücadele yerindeydi. Dünyanın tehlikeli bölgelerinden birindeydik. Husyemin bizim hakkımızda halisane hisler beslemediği muhakkaktı: Türkiye gibi bir memlekete komünizmin kapıdan da girmiyeceği açıktı. Bilâkis, bir pencere, daha iyisi baca aranacaktı. Milletçe sıkıntılarımız vardı. Onlar başka istikametlere ustalıkla çevrilebilirdi. Sonra, İktidar da daha fazla şiddete teşvik edilebilir, huzursuzluk arttırılabilirdi. Bunlar gizli komünizmin bilinen usulleriydi. O bakımdan tedbirli davranmak faydasız değildi. Yalnız, mücadelenin başarı şahsı bunu bir iç politika meselesi yapmamak, siyasi hesaplaşmalara milli emniyetimizi karıştırmamaktı.

Şimdi» Zafer ne yapıyordu? Ona "Gizli Komünist", buna "Gizli Komünist" diyordu. Gizli komünizmle mücadeleyi dejenere etmek, milletin gözünden düşürmek ve bilhassa ciddiyetine halel getirmek için bundan daha iyi yol seçilemezdi. Öyle ya, Cumhuriyet gazetesinden Hüseyin Naili Kubalıya, milletvekili maaşım çok bulandan Meclisin az çalıştığını söyleyene bu damga vurulursa, işin ciddiyeti mi kalırdı? Mücadeleden bir netice mi beklenirdi?



Bırhan Belge
1958 model Burhan Asaf

Vaziyet böyle olunca hatıra şu ihtimal geliyordu: Sakın, elâleme "Gizli Komünist" diyen, Zafere bir hakiki "Gizli Komünist" sızmış olmasın? Sakın, aslında lüzumlu mücadeleyi o dejenere etmesin? Meselâ bir "Gizli Komünist" ki, şu neviden satırları yazıp neşretmiş olmaktan kaçınmamış bulunsun:

"Lenin seni nerede gördüm? Seni nerede buldum? Nasıl oldu da yirmibeş asır sonraki, yıldızlardan da, güneşlerden de parlak, yüksek ve aziz başına kalbimi yastık ettim? Dini yıktın. Allanın ve Allahlığın piyasası kalmadı. Simsarlar dağıldı. Esham talipsiz kaldı. Irkı inkâr ettin. Sarı beyaz, kırmızı siyah oldu. Milliyeti bir nüfus tezkeresi mahiyetine indirdin. Serhaddi bir bahçe haline soktun.. Sen, çölün gayzına uyup sana inananları kız, kızan ve köle avına çıkarmadın. Hayır sen hakkı hak. kımızı, çekiç ve orağa teslim ettin.. Biz.. Önümüzde koşan sana ibadet ederiz.

., Ey, kızıl kin!.,. Zafer sana.."

Zafer, saydığı: "Gizli Komünist" lere âlet olan elemanların gayretinin "aptallıktan mı, yoksa hiyanetten mi ileri geldiğinin araştırılması işi"nin gazeteciyi değil, zabıtayı alâkadar ettiğini bildiriyordu. Söy lediği doğruydu. Böyle bir araştırma, belki de pek "sürpriz"li neticeler verebilirdi.



Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Vay hain enişte!

Boynumuz Kıldan İnce Amma...

Zafer ve Havadis. Biraderler Kolektif Ortaklığı hop oturup hop kalkıyor.. "Bizim verdiğimiz Dış Politikada Görülmemiş Zafer haberlerine neden inanmıyorlar, neden bizimle beraber sevinmiyorlar" diye.

İnanalım. Sevinelim. Amma...

Buyurunuz 31 Aralık tarihli Havadis gazetesini: "Türk politikasının zaferi-Dulles'uı gelişi haberi Amerikanın Bağdat Partına iltihakı için ilk adımdır"

Buyurunuz Amerika Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün 6 Ocaktaki beyanatını: "Amerika hükümet yabancı memleketlere Bağdat Paktına katılmamak kararını muhafaza ettiğini bildirmişti."

Gerçi Rockfeller de kendisi için gazete çıkartırdı ama, hiç olmazsa o başkalarını bu gazetedeki haberlere mutlaka inanmaya mecbur etmezdi. Siz neden edersiniz, Sevgili Biraderler?

Kıbrıs

İstikbaldeki dostluk

Bu haftanın başında salı gecesi Lefkoşe Hava meydanına benzin tazelemek için inen dört motorlu uçaktan çıkan kır saçlı adam, uzatılan bir yığın telgrafa lakayt bir tavırla baktı. Yorgun ve bıkkın görünüyordu. Telgraflara alelusul göz attıktan sonra "Çok müteessirim, daha fazla kalamayacağım, Kıbrıs için dostane bir İstikbali bütün kalbimle istemekteyim" dedi ve tekrar dev uçağına bindi, yola çıktı. Kafasında Hindistanda Nehru ile neler konuşacağım kuruyordu.

Yeşil Adada şöyle on-onbeş dakika o da mecburen konaklıyan yorgun ve aristokrat tavırlı adamın adı MacMillandı. Daha bir gün Önce Lora Salisbury'nin tabiriyle Kıbrıs hakkında "Geri dönülmez kararlar"ı alan adam sanki o değildi. Beş haftalık bir "iyi niyet" Seyahatine çıkan kır saçlı İngiliz Başbakanının zihni, Commonwealth'in akıbeti ve gelecek seçimlerle meşguldü. Yeşil Adanın dostça hâlledilmesini arzu ettiği istikbalini belki de artık unutmuştu. - Geçen hafta çok kıymetli vaktinden tam üç gününü ayıran MacMillan, yeni Kıbrıs Valisiyle başbaşa vermiş ve Ada hakkında "Geri dönülmez kararlar" almıştı. Zamanı gelince -muhtemelen Ankaradaki Bağdat

Paktı toplantısından sonra, bu karar. lar açıklanacaktı. Meşhur İngiliz diplomasisi için zarlar atılmıştı: Zaten Muhafazakâr Hükümet, kariyerini İşçi Partisine borçlu Sir Hugh'u vali tâyin ederken ne yaptığını çok iyi biliyordu. Rum terörizmine karşı tebessümlerle mücadeleyi vazife edinen, liberal fikirli Sir'ün Kıbrıstan nasıl bir raporla döneceği, muhterem Lord Salisbury de dahil kimsenin meçhulü değildi. Eeee MacMillan, Sir Hugh'u Adaya elbette ki fikirlerini tatbik etmemek için göndermemişti Bunlar cümlenin malûmuydu...

Nitekim Birleşmiş Milletler ve NATO zaferlerinden sonra, memleketimizin iktidar mahfillerinde de bambaşka bir hava esmeye başlamıştı.

Yeni hava

Cumhuriyet Hükümetinin davetlisi olarak acele Ankaraya celbedilen Dr. Küçük, bu yeni havayı ilk farkedenler arasındaydı. Bu onun Ankaraya davetli olarak ilk gelişi değildi. Sonuncudan bir evvelki daveti ise hâlâ unutamamıştı. Kıbrıslılar meraktan ölürken Ferhata yakışır bir azimle, İstanbulda ve Ankarada tam elli gün Beyfendinin huzuruna kabul edilebilmek için beklemişti. İkinci hükümet merkezinin, ikinci Başbakanlık binasının merdivenlerini beyhude yere hergün tırmanmıştı. Talihli ve talihsiz ziyaretçileri tefrik etmesini çok iyi bilen odacıların merhametkâr nazarlarına bile aldırış etmemişti. Boğaziçi sigaralarının birini söndürmeden diğerim yakarak, merhametli bir hademenin sandalyesinde bir türlü gelmeyen sırasını sabırla beklemişti. Hademelerle, haftalarca süren bir. dostluğa mecbur edilen Küçük, Kıbrıstaki öbürkilerin temsilcisine öbür memlekette yapılan prens muamelesini hatırlamak bile istememişti. Türkiyeye geldiği zaman aldığı seksen liralık yevmiyesinin kesileceği hakkındaki yukarıdan gelen tehditlere de çelebice ses çıkarmamıştı. Şimdi bütün bunlar geride kalmıştı Geçen yazın son günlerinde kapı önünde bekletilen Küçük, bu sefer ehemmiyet verilen, hürmet gören mühim bir adam haline gelivermişti.



Dr. Fazıl Küçük

Bu gamı sigara mı dağıtır



Sir Hugh Foot Kıbrısı dolaşıyor

Yeni şarkı: Bir papaza tutuldum!

Kıbrıs Türktür Partisinin lideri Ankaraya gelir gelmez, Cumhuriyet Hükümetinin Dışişleri Bakanı ve Dış İşleri Bakanlığı Genel Sekreteri İstanbuldaki zevkli yılbaşı tatilini ya. rıda bırakarak derhal Ankaraya dönmüşlerdi.

Bu sefer hususi bir itina gören Küçük bizzat Dışişleri Bakanı tarafından İstanhula davet edilmişti. Dr. Küçükün İstanıbula geldiği gün İstanbul gazetelerine mensup yedi muhabir de, hiç beklemedikleri heyecanlı bir gün yaşamışlardı. Beyfendi tarafından kabul edileceklerini akıllarının kenarından dahi geçirmeye cür'et edemiyen bu yedi muhabir, Küçükün huzura kabul edileceğini öğrenince yan kapıdan Vilâyete girip beklemeğe başlamışlardı. Vilâyete tam saat 10 da Dr Küçük, onbeş dakika sonra da Dışişleri Bakanı gelmişti. Beyfendi de 10.30 da teşrif etmişlerdi. Foto muhabirleri Menderes, Zorlu ve Küçükün bir arada resimlerini çekmek istiyorlardı. Havadis Gazetesinden Argun Berker huzura kabul için bekleyen foto muhabirleri ile birlikte iş olsun diye gazetecilerin de ismini yazmış ve kalemi mahsustan Şefik Fenmene vermişti. Argun Berkerin işgüzarlığım çoktan unutan gazeteciler ise bir haber çıkartabilmek için Fazıl Küçüktün huzurdan çıkmasını beklemeğe daldıkları sırada bir sivil polisin, Başbakanın kendilerini kabul edeceğini söylemesiyle birden bire şaşırmış ve dona kalmışlardı.

Huzurda

ir az sonra şaşkınlıkları geçen gazeteciler Şefik Fenmenin odası na girdiler ve orada eldeki üsteye göre bir yoklama yapıldı. Sonra Fenmen bitişikteki Başbakanın odasına girdi ve gazetecilerin hazır oldukları nı söyledi. Başbakan "buyursunlar" dedi ve gazeteciler de isimleri ile teker teker Fenmen tarafından takdim edilerek içeri girdiler. Başbakan, Zorlu ve Küçük iri, maroken koltuklarda oturmuşlardı. Ayağa kalkmadılar ve Başbakan gazetecileri teker teker ve gayet sempatik bir çehre ile oturduğu yerden başı ile selâmla* di. Gazetecilere bol bol iltifat. . etti Fotoğrafçılara poz verdi. Başbakar ile Küçük iki yanda Zorlu ise orta da oturuyordu. Başbakan lâcivert çizgili, Zorlu düz lacivert, Küçük t< siyah elbiseler giymişlerdi. Bu aradı Menderes fotoğrafçılara "En fazla Fazıl Beyi alın" dedi. Küçük te tabi hemen arkasından "Aman efendin estağfurullah 'ı yapıştırdı. Sonra fo toğrafçıların ricası üzerine bir de a yakta poz verdiler Pozları ve mizan seni hep Menderes hazırlıyordu. B sefer Küçükü ortaya aldı. Memnu ve neşeli görünüyordu. Hele ortay alınan Küçük zevkten âdeta dört kö şe olmuştu. Fotoğrafçılar işleri bi tikten sonra muhabirleri ortada sip sivri bırakarak odayı terkettiler. B sırada saat tam 13.00 dü. Başbakan muhabirlere "Siz ne istiyorsunuz ? diye sorunca, muhabirlerin hepsi o

apışıp kaldılar. Derken aralarından bir tanesi toplanarak -Gene Havadisten Argun Berker. "Biz muhabirleriz efendim, bize emirleriniz var mı? diye sorunca Menderes te şaşırdı. Zira o, sadece fotoğrafçıların geleceğini sanıyordu. Fenmen, "gazeteciler" diye umumî bir tabir kullanınca, o sadece foto muhabirlerinin kastedildiğini zannetmişti. O zamana kadar "Ah şu Menderesi yakalasam sora cak ne suallerim var" diye böbürlenen; muhabirler -hepsi de genç, yeni nesilden çocuklardı. Başbakanın kar. sızında dut yutmuş bülbüllere döndüler. Bunun üzerine Menderes, "Konuşmalarımızı tamamlıyalım, ondan sonra Fazıl ve Fatin Bey konuşmalar hakkında sizlere beyanat verir" diyerek muhabirleri savdı.

Tehditler ve endişeler

Meslekten diplomat Zorlunun, Başbakan adına yaptığı'beyanda, malüm laflar arasına ufacık birdim, le sıkıştırılmıştı: "Bunu düşünmeden kararlara gitmek isteyenler, herhalde sulh cephesinin tesanüdü ve sulh ve emniyetiçin çalışanlar olamaz"dı. Bu kararlara gitmek isteyenler İngilizlerdi.

, - Sökmekte bir hayli güçlük çektiği, eski Türkçe metni okurken Fazıl Küçük, NATO ve Bağdat Paktı dostumuz İngiltere için Dışişleri Bakanından daha az diplomatça ve daha tehditkâr davranıyordu: Adadaki terörizmin sebebi ingiliz idaresinin "meseleyi bir türlü, lâyıkı veçhile ve ciddiyetle ele almamış olması" ydı. Terörizm halen Yunanlıların imtiyazıydı. Bu iş böyle giderse Ada Türkleri de harekete geçeceklerdi.

Saat 16.30 da Vilâyetten çıkar çıkmaz açlıktan bayılan yüreğini bastırmak için' bir lokanta araştıran Fazıl Küçük, durumun nezaketine rağmen gördüğü alâkadan memnun» do. Aynı gün Makarıosun serbest bırakılmasını protesto maksadıyla Majestelerinin hükümetini terkeden Lord Salisbury hiç de neşeli değildi. Times gazetesine gönderdiği bir mektupta, Türkiyeyi gücendirmenin nelere mal olacağım haklı olarak anlatıyordu. "Görülmemiş Zafer"lerin rriu cidi Zafer de, İngiltere yi "Gizli Komünistlere yakışır" bir şiddetle tenkit ediyordu. MacMillan'ın "Kıbrısa mütedair olarak bazı yeni ve enteresan buluşları" varsa, bunun "faturasını" bizlere ödetemezdi.

Türk tezinin müdafaasını kabullenmek için memleketimize gelen 'bir milletvekili bile satırdan kurtulamamıştı. Dost milletvekili' "Sizin propagandanız zayıftır, sizin tezinizin ne olduğunu şimdiye kadar bilmi. yordum" demek günahını işlemişti. Bakınız Zafer ne cevap veriyordu: "Bir kere propaganda ne demek? Devletler arasındaki hukuki ve fiili anlaşmalara varmak, müzakere ve temas ile hâlledilir. Hak, öylesine kutsiyet taşıyan bir' hayat kaziyesidir ki, bunun satılık mal gibi reklâm vepropagandasını yapmaya lüzum bile yoktur." Birleşmiş Milletlerin yarı fiyaskosu bundan daha iyi izah edilemezdi. Sanki demokrasilerde halk efkârı denen şey mevcut değildi ve diplomasinin tâyininde hiç bir rol oynaşmıyordu. Bir gün çok haklı olduğumuz bir dâvada başkasının "faturasını" ödemeye mecbur kalırsak başlıca mesul bu zihniyet olacaktı." Zira İngiltere şu anda Adaya bir nevi muhtariyet vermek ve bunun müzakeresini Adalılarla yapmak niyetin. de görünüyordu. "Geri dönülmez kararlar"ın alınmasını Önlemek için başka bir zihniyete ihtiyaç vardı.

Yeni yılın başında Kıbrıs işi ümit. -siz bir safhaya girmişti. "Siyaset sefinesi", kimsenin inanmadığı tehditlerle yürümüyordu.

Gerçi doğum tarihi belli olduğu halde İktidar organları ihtilâf halindeydiler. Çocuk için kimi 12, kimi 13, kimi de 14 yaşında diyordu. Fakat, mühim dert o değildi. Kuruluş yıldönümü münasebetiyle ne yazacaklardı? Partiyi kimin kurduğunu bildireceklerdi? "Üç kişidir bu partiyi kuran; Bayar, Menderes, bir de Koraltan" diyebilirlerdi. Ancak bu dördüncünün hayali okuyucunun gözleri önünde belirmiyecek miydi? Parti, meşhur "dörtlü takrir" den sonra kurulmuştu. Üstelik, o takriri adı anılmayan dördüncünün kaleme almış olduğu da biliniyordu. Bundan başka, seneler senesi bir "©ört Kurucu" edebiyatı D. P. organlarını süslememiş miydi? Şimdi ne diyeceklerdi? Ah Köprülü, ah Köprülü!. İstifa etmenin âlemi mi vardı? D..P. organlarını böyle mahzun etmek niçindi?



D. P. kuruluş yıldönümünü kutluyor
Hani benim köse *sakalım ?*

D.P,

4 — 1 = 3

Bu hafta içinde, uzun senelerden beri ilk defa olarak D.P. organları başlarını dertte hissettiler. Doğrusu istenilirse, rahata alışmışlardı. Ekmek elden, su göldendi. Kâğıt sıkıntısı, mürekkep derdi, ilân yoksulluğu yoktu. Hepsinden mühimi, ağız dolusu küfür de etseler, kimse dönüp te "gözünün üstünde kaşın var" demiyordu. Nitekim, bol bol küfür de ediyorlardı. Ama bu hafta? Ah, işte bu hafta, baslarım öne eğdiler ve derin derin düşündüler.

.7 Ocak D P. nin kuruluş'yıl dönümüydü. Parti 1946'da kurulmuştu. Her gazete her D. P. gazetesikendi başının çaresine baktı. Ağabey organlar, Zafer, ve Havadis kurucuların isimlerini yazmadılar. İhtimal ki "Dört Kurucu" yu "Üç Kurucu" yapmayı bilinen ciddiyetleriyle kabili telif bulmamışlardı. Küçükler ise, fütursuzca "Bu partiyi kuran Bayar, Koraltan ve Menderes.." deyip geçtiler ve iltifatlarım onlara hasrettiler.

Zaten doğrusu istenilirse, kuruluş yıldönümünün de kimse farkına dahi varmadı. Ne liderler bir demeç verdiler, ne büyük bir toplantı yapıldı. Hattâ teşkilât bile seçimlerden beri daldığı uykudan uyanmamayı tercih etti 1946'da kurulan D. P. den 1958'e ne kalmıştı ki?.'.

İktisad

Şaheser yutturmaca

Geçen haftanın sonunda bir gün Cumhuriyet gazetesini okuyan bir iş adamı oturduğu koltukta şöyle bir kımıldadı, "Allah Allah" diye mırıldandı, "artık iyi haberler duymağa başladık, demek akıllar başa geliyor.."

İş adamının koltukta kımıldanmasına sebep, gazetenin üst köşesini baştan başa kaplayan bir beyanattı. Beyanatı Ticaret Bakam vermiş, artık işlerin iktisadî bir plânla yürütüleceğini, hariçten bu sayede büyük krediler elde edileceğini, kredilerin müsmir sahalara yatırılacağını bildirmişti! Bu, senelerdenberi çeşitli bocalamalar içinde kalan iktisadımızın artık belirli prensiplere istinad ettirileceğine, dış ticaret münasebetlerimizin devamlı bir düzene sokulacağına işaret teşkil etmesi bakımından yürek ferahlatıcı bir beyanattı; bir müjde idi.

Abdullah Aker şimdiden birçok iktisadi problemin prensiplere bağlandığım söylüyor ve çalışmalarının hükümetten aldığı şu direktifler dairesinde olduğunu bildiriyordu:

Memleketimizin iktisadi bünyesinin teşhisi, problemlerimizin teşhisi, iktisadi bünyemizde meydana gelmiş olan yeni kuvvetlerin tesbiti, bir an evvel harekete geçirilmesi gereken ihmal edilmiş kaynakların göze alınması, ihtiyaçlarımızın seviyesinin ne olduğu ve bunların karşılarım asındaki iç ve dış imkânların araştırılması, iç ticarette fiat politikasının, hayat pahalılığım önlemeye matuf tedbirlerle takviyesi, ihracat imkânlarımızın art. tırılması, Dış borçların, memleket ekonomisine ve alacağımız yeni tedbirlerle tatbik edilecek anlaşmalara bağlanması. Bütün bu tedbirlerin harfiyyen tatbikini sağlayabilmek için bir sistemin vücuda getirilmesi...

Vekil izahatına devamla diyordu ki:

"Vekâletimin bu esaslar dairesinde yaptığı çalışmalar, diğer Vekâletlerle de formüle edilmek suretiyle bir plân hazırlanacaktır. Bunu yakında hükümete takdim edeceğim. Böylece, alınacak selâhiyetler, kararnameye istinat ettirilecektir."



Abdullah Aker

ve Tanrı, kelâmı yarattı

Vekâletin mütehassıs elemanlarla takviyesinin zarurî olduğunu kaydeden Bakan, şunları söylüyordu: "İktisadî bünyede ferahlık yaratmanın' çaresi, tediye muvazenesinin bir an evvel tesisine bağlıdır. Bunun çıkar yolu ihracatı arttırmak ve mallarımıza kuvvetli para sahalarında mahreç elde etmektir.

Yarattığımız dış itibara istinat ederek, yeni kredi imkânları bulacağı, mı ümit etmekteyim. Bu dış krediler, ihracat gelirlerimizden elde ettiğimiz dövizden alınacaktır."

Yeni bir iktisad devrinin arifesinde bulunduğumuzu ifade eden Vekil beyanatına şöyle son veriyordu:

"İstihsal devrinin başlamasıyla Ticaret' Vekâleti harekete' hazır bir mekanizma halinde bulunacaktır. O zamana kadar da, memleketimizin sınai ve ticari merkezlerindeki iş adamları ile temaslarımızı tamamlamış olacağız."

Gerçi şimdiye kadar bu gibi beyanlara çok rastlanılmış, arkası çıkmamıştı ama, Bakan bu defa oldukça kat'i konuşuyordu. Sözlerinin her cümlesi birbirini tamamlar mahiyette idi; düşünülmüş, hazırlanmış ciddi bir projeyi ifade eder görünüyordu.

Adam gazeteyi katladı, cebine koydu ve sabahkinden daha rahat, daha memnun odanın içinde gezinmeğe başladı.

Bir başka adam

Aynı saatlerde Cumhuriyetten ve bu haberi aynı şekilde veren Milliyetten başka bir gazetenin patronu da odasının içinde geziniyordu. Ama bu gezinme başka gezinme idi. Patronun adımları daha sık, daha hareket, li idi; yüzünde bir memnuniyet ifadesi değil müthiş bir hiddet vardı: bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor, kendi kendine söyleniyor, arada bir elindeki gazeteyi kaldırıp kaldırıp dizine vuruyordu. Masanın başına gitti, zili çaldı, gelen hademeye "Çağırın tatla istihbarat şefini" diye bağırdı.

Biraz sonra içeriye kıravatını gevşetmiş, solgun yüzlü bir genç girdi; selam verdi; bekledi. Patron kafasını kaldırmış, gözlerini kısmış, bu solgun yüzlü genci süzüyordu. Birden gürledi:

"— Nedir bu rezalet?*

Genç adam şaşkın bir duraklamadan sonra mırıldandı:

"— Ne rezaleti efendim?"

"— Ben bu adama, ayaklarım masaya uzatıp sabahtan akşama kadar havyar kessin diye mi para veriyorum?"

"— Hangi adama beyefendi?"

"— Hangi adama olacak? Şu İzmir muhabirine! Şu burnunun ucundaki hâdiseyi görmekten âciz kör gözlü herife! Gözünün önünde İzmir gazetesi çıkıyor. Hem de bu gazeteleri alsın diye kendisine ayrı tahsisat veriyoruz. Adam gazeteyi görmüyor; yahut okumuyor; yahut okuduğunu anlamıyor..."

İstihbarat şefi söyliyecek söz bulamadı. Öteki devam etti.

"— Aç telefonu şuna! Söyle, bir daha böyle kepazelik istemem. Aklını başına alsın. Bir daha dalga geçerse soluğu kapının dışında alır."

Genç istihbarat şefi "Pek İyi efendim, söylerim." dedi; kapıyı açtı odasına gitti.

Konuşmalar burada sona ermişti. İKA Ajansı Müdürü sevinç içinde idi. Yeni senenin ilk bülteninde vereceği en mühim havadisi bulmuştu.

Bu mülakat, Ajans Müdürümüzün muhayyelesinde cereyan ediyordu. Kaleme sarıldı. Bir taraftan, ticari mahfillerin özlediği tabloyu çizerken, aynı zamanda hükümet programının ona verdiği ilham ve bütçe müzakerelerinde, memleket meselelerinde taraflarca büyük bir hüsnüniyetle yapıldığını müşahede etmekten duyduğu ümit ve temenniyi bu hayali mülakatla aksettirmiş oluyordu..

(İKA Ajansı)

İKA Ajansının beyanatın muhayyel olduğunu bildiren kısmı

Ben dedim mangal tahtası, o anladı bayram haftası

Patronu kızdıran hâdise, Ticaret Bakanının beyanatının atlanmasıydı. Bakan Cumhuriyete ve Milliyete hususi beyanat verse gam yemiyecekti. Haber "Ticaret" adlı İzmir gazetesinden iktibas edilmişti. Cumhuriyet, haberi aldığı gazeteyi de açıklıyor, İzmir muhabirinin yazısı ile "Ticaret Bakanının İzmir Ticaret gazetesine verdiği beyanatı neşrediyoruz" diyordu. Bir adam ki İzmirde bir İstanbul gazetesinin muhabiri idi ve o adam İzmirdeki bir mahallî gazetede çıkan haberin farkında değildi, ortada artık hüsnüniyet, mes'uliyet, meslek şuuru gibi şeylerin mevcudiyetinden bahsedilemezdi! Uykuda olmak lâzımdı ki bu haber, bu derece beylik bir gazetecilik konusu atlanılsın!

Gülen üçüncü adam

Gazete patronunun Cumhuriyet gazetesini okuyup küplere binderin peşinde koşmakta değil, onu verebilmek, gösterebilmekteydi. İKA Ajansı Bakandan aldığı beyanatı sadece ticarî mahfillerin takibettiği bültene koymuştu. Onu gazeteye yerleştiren, başlığını atan, gereken ehemmiyeti veren kendisi idi. Şerefi de kendisine ait olacaktı. Nitekim yazısında İKA'dan hiç bahsetmemiş, beyanat kendisine verilmiş edası takınmıştı.

Atlatan gazeteci bu memnuniyet içinde, ertesi günkü nüshası için bir de tefsir hazırladı. Bu tefsirde Ticaret Bakanının beyanatının arzettigi ehemmiyet belirtiliyor ve bakanın istifa edeceği söylentileri de bu beyanata dayanılarak yalanlanıyordu!

Dördüncü adamın hayreti

İşin enteresan tarafı, Ticaret gazetesindeki gazetecinin Cumhuriyeti okuyup ellerini uğuşturduğu sıralarda, Ankarada bir bakanlığın makam



uriyet

HÜSEYİN CAHİT YALÇIN

Hükûmet yeni kredi imkânları arıyor

Ticaret Bakanı «Yeni kredi imkânları bulacağımızı ümit etmekteyiz» dedi

Abdullah Aker, bu kredilerin yatırım projelerine tahsis olunacağını, yeni bir iktisad devresinin arifesinde bulunulduğunu söylüyor

Tekzip olunmayan hayali haber

Maksat büyüklerimiz beğensin

ği dakikalarda; gene bir gazetenin çalışma odasında bir başka adam halinden pek memnun görünüyordu. Bu, İzmirdeki Ticaret gazetesinde haberi neşreden gazeteciden başka kimse değildi. "Gazetecilik dediğin böyle olur" diyordu, "bir haber vereceksin; bütün gazeteleri atlatacaksın, istelik ertesi gün büyük gazeteler, bu atlatma haberi, hem de mahreç göstererek iktibasa mecbur olacaklar." Ve ellerini uğuşturuyordu.

Memnun gazeteci gerçi bu haberi kendi mesai siyle, Ticaret Bakanıyım bizzat görüşerek elde etmemişti, Ankarada ticari haber bülteni neşreden İKA Ajansından almıştı ama, ie ziyanı vardı; gazetecilik asıl ha-koltuğunda oturup aynı Cumhuriyet gazetesini okuyan bir başka adamın daha yerinden hiddetle fırlamış olmasıydı. Bu, Cumhuriyette beyanatı çıkan Ticaret Bakanı Abdullah Akerin ta kendisiydi.

Abdullah Aker, gözlerine inanamıyordu. Gazetenin manşetini dikkatle okuyor, bir daha okuyor, metnine göz gezdiriyor, başım sallıyordu. "Nasıl olur" diyordu, "nasıl olur da benim haberim olmadan, aklımın kösesinden bile geçmeden, görmediğim, konuşmadığım kimseler, ağzımdan beyanat neşrederler?"

Abdullah Aker ayağa kalktı; o hızla Özel Kalem Müdürünü çağırdı. "Çabuk" dedi, bana bu işin aslını öğrenin. Bu beyanatı yazan kim? İzmir Ticaret gazetesinin Ankara muhabiri kim? Nasıl almış, nereden yazmış, bunları, benim ağzımdan beyanat veren mi var?"

Özel Kalem Müdürü makam odasından çıktı. Derhal telefona sarıldı. Haberi ilk veren, meşhur beyanatı kaleme alan adamı aramaya başladı.

Müdür, hakikati kısa zamanda öğrendi. Beyanat İKA ajansının bülteninde çıkmış, Ticaret gazetesi büyük bir açıkgözlülükle bunu kendisine maletmiş, Cumhuriyetle Milliyet de haberi oradan alıp vermişlerdi. Demek, İKAnın müdürünü bulmak lâzımdı.

Beşinci adamın marifeti

Özel Kalem Müdürünün İKA Müdürünü bulmağa çalıştığı sırada, İstanbula yılbaşı tatili yapmağa gitmiş bir başka adam Cumhuriyet gazetesini okuyor ve kahkahalarla gülüyordu. Bu adam, aranılan adamdı. Beyanatı ajansının bülteninde ilk defa o neşretmiş, şimdiye kadar görülmemiş bu gazetecilik skandali onun başının altından çıkmıştı. Ama hiç de hiddetli, hiç de mahcup değildi. Gülüyor, kahkahalarla gülüyordu.

Niçin hiddetli olsun, mahcup olsundu ki, o, sadece klasik bir yılbaşı gazeteciliği yapmış, Ticaret Bakanından beklediklerini beyanat tarzında, fakat, beyanatın kendi temennilerinin ifadesi bir hayalî beyanat olduğu, nu da belirterek neşretmişti. İşte, bülten önünde duruyordu. Satırlar aynen şöyle idi:

"Bu mülakat, Ajans Müdürümüzün muhayyelesinde cereyan ediyordu. Kaleme sarıldı. Bir taraftan ticari mahfillerin özlediği tabloyu çizerken, aynı zamanda hükümet programının ona verdiği ilhamı ve bütçe müzakerelerinde memleket meseleler rinin münakaşasını taraflarca büyük bir hüsnüniyetle yapıldığım müşahede etmekten duyduğuı ümit ve temenniyi bu hayali mülakata aksettirmiş bulunuyordu."

Ticaret Gazetesinin açıkgöz muhabiri, beyanatın altındaki bu satırları görmediyse, o ne yapsındı? Cumhuriyet ve Milliyetin İzmir muhabirleri ise Ticaret Gazetesinin haberini, itim ad edip gazetelerine aynen bildirdilerse, bunda onun **bir** kabahati var mıydı?

Tekzip etmek veya etmemek

Özel Kalem Müdürü İKA Müdürü Ziya Tansuyu bürosunda ve İstanbulda bulamadı. Ama İKA Ajansı merkezinden öğrendi ki, meşhur beyanat, bültende muhayyel olduğu bilhassa belirtilerek . yayınlanmıştır.

Bakana durumu arzetti. Bakan Özel Kalem Müdürünü akşama kadar tekzip yazdırmak için çağırmadı. Tuhaf şeydi, o gün muhtelif kimselerle görüşmüştü; hemen hemen hepsi, ticari konularla alakalı olanlar, mütehassıslar, "Aman diye dü-

şünüyorlardı, tebrik ederim. Senelerdir Bakanlık böyle bir hamle bekliyordu. Sis bu hususta azimle davranacağınızı gösterdiniz. İnşallah devamlı olur."

Bu tebrikler, muhayyel beyanattan mülhemdi. Abdullah Aker önce bu mevzu açılınca lâf değiştirdi; başka meselelere atladı ama, akşama doğru o da artık, kendi ağzından yazılanları benimsemişti. Madem ki beyanat muvaffak olmuştu, varsın kalsındı. İş ne diye bozulacaktı?

Ve Ticaret, Cumhuriyet, Milliyet gazeteleri, ilk defa olarak, hem de yalan bir haber neşrettikleri halde, tekzipten kurtuldular.

Şimdi o gündenberi gazeteciler arasında yerleşen bir kanaat yar-: Doğru yazarsanız, mutlaka tekzip edilirsiniz. Ama usulünü biliyorsanız, yazdığınız yalanlar, aldığınız uydurma beyanatlar bile tekzib edilmez. Yeter ki, o yalandan büyüklerimiz memnun olsun!

Basın

Göze batan Bakan

(Kapaktaki politikacı)

Bu haftanın başında Türkiyede, üzerine en çok husumet ve şimşek çeken insan, Basın . Yayın ve Turizm Bakam Sıtkı Yırcalı idi. Hem de nahak yere! Bütün husumetlerin ve 'şimşeklerin Sıtkı Yırcalı üzerine çekilmesinin sebebi başında bulunduğu Bakanlığın adıydı. Basına elbette ki Basın Bakanlığı karışırdı ve zavallı Basın bir takım baskıya daha maruz bırakılmıştı! Menderes IV. Hükümeti gider ayak bir kararname yayınlamıştı.

Yeni yılın ilk günü yürürlüğe giren ,bu Kararnameye göre bundan .boy le "Bilumum hususi ve ticari ilânlar ve reklâmlar -kısacası hususî ilân. lar-, Türk Basın Birliği Resmî İlânlar Limited Ortaklığı marifetiyle adları tesbit edilecek gazete ve mecmualarda tâyin kılınacak miktar ve nisbetler dairesinde" neşrolunacakta. Hükümet, piyasada darlığı hissedilen istihlâk ve istihsal maddeleri gibi, hususî ilânları da tevzie tabi tutuyordu. Artık bundan böyle tıpkı resmi ilânlar gibi, hususî ilân almak, vermek ve neşretmek de devlet kontroluna tabi idi. Bu vaktiyle C.H.P. yi gazoz imâl ederek devletçiliği had raddeye kadar tatbikle itham eden ve çok liberal bir politika takip edeceği iddiasıyla iktidara gelmiş olan D. P. nin kraldan da fazla kralcı politikasının yeni bir tezahürü idi.

Kararnamenin yayınlandığı ve hele yürürlüğe girdiği günden itibaren siyasî partilerde, basında, umumî efkârda şiddetli aksülamel oldu. Cereyan eden hâdiseye pek âlâ "ilân faciası" denilebilirdi. Bu facianın mü. sebbibi veya hiç olmazsa âleti ise halk nazarında Sıtkı Yırcalı idi. öyle ya, Basına Tarım Bakanlığı karışacak değildi ya! Sıtkı Yırcalı! Çok yazıktı... Zira pek çok kimse bu genç politikacıyı istikbali olan ye istikbalini hâl uğrunda feda etmemeyi' artık öğrenmiş bulunan bir devlet adamı sanıyordu. Şimdi bir yola getirme ameliyesini tatbik vazifesini o mu üzerine almalıydı?



Sıtkı Yırcalı
Ben değilim! Ben değilim!

Halbuki, umumî efkârın Sıtkı Yırcalıya karşı duyduğu hiddet haksızdı. Zira işler hiç de sanıldığı ve tahmili, edildiği gibi dönmüyordu. Gerçi Sıtkı Yırcalının Bakanlığının adı Basın Bakanlığı idi ama, gazete kâğıdının, mürekkebin, klişelik çinkonun ve daha buna benzer pek çok şeyin olduğu gibi hususi ilânların tevzii ile de meşgul bulunan tanınmış ideal arakadaşı Emin Kalafatın Devlet Bakanlığı idi. Peki ama Basınla niçin Basın Bakanlığı uğraşmıyordu da bu iş Devlet Bakanlığına bırakılıyordu? Bunun sebebi basitti. Sıtkı Yırcalı böylesine şimşek çeken bir işi üzerine almayı şiddetle reddetmişti. Şahım severdi ama, o kadar değil. Zaten ellisine henüz gelmiş bir politikacıdan, eğer siyasî hayatta kalmak istiyorsa böyle bir fedakârlık beklememek lâzımdı.



Emin Kalafat
Benimi Benim! Benim!

Nitekim hususî ilân kararnamesinin yürürlüğe girdiği ve tatbikine ait bir takım adımların atıldığı, günlerde Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Ankara veya İstanbulda bile durmayı pek uygun bulmamış olacak ki kalkmış, seçim bölgesi ve doğum yeri olan Balıkesire gitmişti. Sıtkı Yırcalı, hususî ilânların tevzii isleri ile en ufak bir ilişiğinin bile olmadığım gösterebilmek ve üzerine çevrilmiş olan husumet oklarından kendini kurtarabilmek için böyle bir yolculuğu ihtiyar etmişti. Neticede pek çok görültü koparabilecek adaletsiz bir tevzi işine adının karışmasını arzu etmiyordu. Sütten ağzı yananların yoğurdu üfleyerek..-yemesine benzer bir ihtiyatkârlık içindeydi.

Alınan ders

Balıkesirde Yırcalızadeler namıyla maruf bir ailenin oğlu olan Sıtkı Yırcalı, ailesinin en büyük evlâdıydı. 1908 tarihinde dünyaya gelmişti. Kendisinden küçük biri kız, biri erkek iki kardeşi vardı. Kız kardeşi Melâhat hanım İstanbulda öğretmen, lik yapıyordu. Erkek kardeşi ise tıpkı Sıtkı Yırcalı gibi politikaya atılmıştı; Balıkesir milletvekillerinden Sırrı Yırcalıydı. Anneleri Kadriye Hanım ve babaları Şükrü Bey hayattaydı.

Sıtkı Yırcalı, ilk okulu Balıkesirde okuduktan sonra İstanbula gitmiş ve orta ile lise tahsilini pek çok politikacı yetiştirmiş olan İstanbul Erkek Lisesinde yaptıktan 'sonra İstanbul Hukuk Fakültesine kaydolmuştu. Fakülteyi bitiren Yırcalı Hukuk Doktorası yapmak üzere Parise gitmiş ve orada hem Hukuk Doktoru Unvanını almış, hem de Sciences Politiques'den mezun olmuştu. Pariste bir kaç yıl süren bu tahsil ve ihtisas devresinden sonra yurda dönen Yırcalı önce Hazine Umum Müdürlüğüne memur olarak girmiş, aradan bir yıl geçtikten sonra da açılan Maliye ' Müfettişliği imtihanım kazanarak Maliye Müfettişi olmuştu. 1945 yılına kadar Maliye Müfettişi olarak Anadoluyu bir baştan ötekine dolaşan Yırcalı 1941 yılında evlenmiş ve bu evlilikten iki çocuğu dünyaya gel-

Okuyucu mektupları

Bediüzzaman hakkında

Hakkında yazdığı yazılarla üstadımız Bediüzzamanın B'sini dahi ifade edemiyen yobazlar gayzınızla geberin.

İbrahim Sarıcı - Malatya

*

Yazık sizin gibi bedbahtlara ki küfür yolunda olduğunuzu idrakten aciz getiriyorsunuz. Bediüzzaman kim, siz kim? Acaba onun eline su dökecek kıratta adamlâr mısınız? Allah onun nurundan birazcık olsun sizi de nasiplendirseydi herhalde böyle abuk sabuk konuşmazdınız. Üstadımıza dil uzatanların dilini koparmak onun müritleri için bir vazifedir. Gazaba çarpılmaktan ' korkmuyor musunuz? Mehmet Sılacı - Isparta

enelerden beri aradığımı nihayet mecmuanızın 189 uncu sayısında buldum. Evet AKİS. sahifeleri arasında dini mevzulara da yer vermekle bir eksiğini daha tamamlamış ve okuyucularını biraz daha kendisine bağlamıştır. AKİS yazı ailesinin bu itibarlarını muhafaza edeceğinden eminiz.

Turan Tuğlu - Kelkit

*

Bediuzzamana dair yazdıklarınız hak yolunda olanları yolundan döndüremez. Nasipsiz adamlar, Allah sizi kahretsin.

Cemalettin Türker - Beyşehir

Bedüizzaman hakkındaki saçma yazınızı okudum. Hiç şaşmadım. Peygamberlerimize çöl bedevisi diyen mecmuanızın Bediüzzamana da iftira etmesi tabiidir. Allah her devirde Bediüzzaman gibi mücahitleri nasipsizlerin karsısına çıkarır. Dinsizlik istilasını durdurur. Kahraman Bediüzzaman siz - , den azılılarla çarpışmıştır. Allah ondan razı olsun.

Osman Kaymak - Malatya

Mübarek dinimize her fırsatta saldırmaktan geri kalmadığınızı biliyorduk. Şimdi de bir vesile icadedip muhterem üstadımız Said-i Nursiye hücum ediyor ve güya onu hak nazarında küçük düşürmeye çalışıyorsunuz. Şunu her şeyden evvel öğrenmeniz icabeder ki: Bediüzzaman bir mürşit, bir mücahit ve feyzini Allahtan alan bir büyük din adamıdır. Tazınızda adeta kin, gayz ve iftira kusuyorsunuz. C. H. P. devrinde sizin gibi din düşmanlarından neler çektiğimizi bir biz biliriz. Allah zaten Bediüzzamanı böyle ahlâk düşmanlarıyla mücadele etsin diye nura garkedip gönderdi. Sizleri yok edip bizleri nura boğsun diye gönderdi. Kahrınızdan nasıl olsa bir gün çatlayıp o kör gözlerinizle büyük hakikati siz de göreceksiniz. Ama iş işten geçmiş olacak.

Kani Müftüoğlu - Kütahya



Sıtkı Yırcalı P. P. rozetiyle

Rozeti buldu, ah bir de D. P. yi bulsa

misti. 15 yaşındaki oğlu Şükrü re dokuz yaşındaki kızı Figen şimdi kolejde okumaktaydılar. Ailece gece hayatından hoşlanan Yırcalılar , son derece neşeli ve sevimli bir çift olarak Ankaranın gece klüplerinde sık sık boy gösteriyorlardı. Yırcalı ciddi bir iş adamıydı. Sigara ve içki kullanırsa da bunların hiç birine karşı iptilası .yoktu. Siyasi hayata D. P. ile başlamıştı. Balıkesirde hayli tanınmış olan Yırcalıların oğlu olarak D.P. nin kuruluşunda eski arkadaşı Enver Güreli ile birlikte mühim rol oynamış ve 1950 seçimlerinin arifesinde Balıkesir! adeta D. P. nin kalesi haline getirmişti. O zamanlar aziz arkadaşı Esad Budakoğlu ile mitinglerde halkı, hep bir ağızdan "Hakimi, yet kayıtsız ve şartsız milletindir" diye bağırtmalarıyla meşhurdu. Gerçi o seslerin akisleri kalmış mıydı, kalmamış mıydı tabii bilinmezdi ama Sıtkı Yırcalının Muhalefet yıllarındaki Demokrasi anlayışına söyleyecek söz bulmak kolay değildi. Edebiyata ve güzel sanatlara hayli düşkün olan Yırcalı bir aralık Balıkesirde gazetecilik de yapmış ve yazdığı yazılarla da D.P. ye çok hizmet etmiş. ti. Menderes kabinelerinin dördüncüsü hariç hemen hepsinde yer alan Yırcalı Menderes III. kabinesindeyken meşhur Grup ayaklanması sırasında istifa etmek zorunda kalmış ve hayli uzun müddet uzlete çekilmişti. D. P. içinde kuvvetli bir şahsiyet ola. rak tanınan Yırcalının Grup karşısında uğranan acı hezimetten ders alan Bakanlardan biri olduğu son kararlarda takındığı tavırdan kolayca anlaşılıyordu. Tahsilini yaptığı Fransada "Hükümetler geçer, idare kalır" derlerdi. Sıtkı Yırcalı da "Baş. bakanlar geçer. Partiler kalır" diye düşünenlerdendi. Onun için İç Kabineye girmediğinden memnundu, onun ,için "Basını adam etme" kampanyasında rol almamayı tercih etmişti.

Babıâlide panik

Sıtkı Yırcalının, hayli uzun süren Balıkesir seyahatinden ancak hususi ilânların tevzii işi bir karara bağlandıktan sonra İstanbula dönmesi hakikaten kimsenin gözünden kaçmamıştı. Yırcalı, bu işle bir alâkasının olmadığım isbata azimli görünüyordu. Ne var ki, Yırcalının ilân tevzii işiyle alâkalı olması veya olmaması Babıâli patronları için pek bir şey değiştirmiyordu. Eğer bu isi Yırcalı tedvir etseydi 'belki biraz daha kalb huzuru içinde tevziatı beklerlerdi. Ama onun kendini kenara çekmesi, gazete patronlarının huzursuzluğunu bir parça daha arttırmıştı.'Şimdiye kadar hürriyetsizlikten şikâyetçi olan gazeteciler bugün bir de kazançlarının baskı altına alındığını görmenin şaşkınlığı ve çaresizliği içindeydiler, öyle bir kararname ile karşı karşıya kalınmıştı ki, patronlar kadar, batta daha da fazla işçiler mutazarrır oluyordu. Nihayet patronlar, işçiler aleyhine alacakları bazı kararlarla azalan kârlarım kısmen olsun telâfi edebilirlerdi. Fakat fikir işçileri arasında en az para kazanan zümre olan gazeteciler ne yapa. caklardı ? Babıâlide gazetelerin kapatılacağı, kadrolarda tensikat yapılaca. ğı, maaşların indirileceği gibi hiç de iç açıcı olmayan haberler dolaşıyordu. Patronlar öylesine bir hava. yaratmaya muvaffak olmuşlardı ki işçileri, adeta senede milyonlar kazanan patron larma acır duruma düşmüşlerdi. Diğer taraftan, bazı büyük gazetelerin patronları da hükümete, bu yeni va-

ziyet karşısında faaliyetlerini tatil etmek zorunda kalacaklarım ihsas ediyorlardı.

Dananın kuyruğu

Dananın kuyruğu geçen yılın son günü Sirkecide Ebussuut caddesindeki Basın İstihlâk Kooperatifi binasının bir odasında koptu. O gün öğleye yakın saatlerde bir takım kerli ferli adamlar bu binanın üçüncü kâtına çıkmışlardı.. Hemen her hallerin, den sinirli oldukları anlaşılıyordu. Türk Basın Birliği Resmi İlânlar Limited Ortaklığına mahsus odada ade_ ta idam hükmünü bekleyen mahkûmlar gibi sıra sıra oturmuşlardı. Hemen hepsi somurtuyordu. Nihayet aralarından şişman, kısa boylu, sarkık gerdanlı bili önündeki dosyadan çıkardığı bir kâğıdı yüksek ve babayani bir sesle okumağa başladı. Dosyadan çıkardığı kâğıttan bir takım i. simler ve rakamlar okuyan şişman zat Türk Basın Birliğinin Başkam, İzmir Milletvekili ve Son Posta adlı bir gazetenin sahibi Selim Ragıp Emeçti. Odayı dolduran ve istisnasız hemen hepsinin suratı asık olan jzevat ise bu Birliğin İdare Heyeti azaları Hergün Gazetesi Sahibi ve İstanbul Milletvekili Mehmet Faruk Gürtunca, İstanbul Ekspres gazetesi sahibi ve İstanbul Milletvekili Mithat Perin, Yeni Sabah Gazetesi İdare Müdürü Nuri Türen, İzmirdeki Yeni Asır Gazetesinin İdare Müdürü Abdi Sokullu ve Hürriyet Gazetesi sahiplerinden Erol Simavi adi.

Kıraat faslım herkes büyük bir alâka ve dikkat içinde dinledi. Okuma faslı bittiğinde bazı çehrelerin memnuniyetten aydınlandığı, bazı çehrelerin ise gölgelendiği görüldü. Mükâfatlahdırılanlarla cezalandırılanlar belli olmuştu. Halinden gayet memnun görünen Emeç -çünkü mükâfatlandırılanlar arasındaydı. Devlet Bakanlığının 37 İstanbul gazetesi için tesbit ettiği Ocak ayına mahsus resmi ve hususî ilân kontenjanlarını açıklamıştı. Bu, toplantıda memnuniyetsizliğini alenen ifade eden tek şahıs, gariptir ki, gene mükâfatlandırılanlar arasında bulunan İstanbul Ekspresin, sadık D. P. ii milletvekili Mithat Perin olmuştu.

Devlet Bakanlığı İstanbul gazetelerinin aylık hususî ilân miktarım 481 bin lira olarak hesap etmiş ve tevziatını buna göre ayarlamıştı. Ancak, acaba evdeki hesap çarşıdakine uyacak ve bir ay zarfında 481 bin liralık hususi ilân gelecek miydi? Nitekim karanamenin yürürlüğe girdiğinin ertesi günü gazeteleri ellerine alanlar şaşırdılar. Gazetelerde hemen hiç ilân yoktu. Zira ilân verecekler de gazeteler gibi bir intikal devrinin şaşkınlığı içindeydiler. İlânsızlıktan dolayı boş kalacak sayfaları hesaplamayan bazı Yazı İşleri Müdürleri ise o gece, gazetelerini çıkarırken az eziyet çekmemişlerdi. Pek çok gazete kocaman klişeler ve ikti... ...bas karikatürlerle güç doldurulmuştu. Kararnamenin yürürlüğe girmesi ile otomatikman lağvolunan Hofer Samanon . Hol İlâncılık Şirketi de giderayak elinden gelem ardına koymamıştı. Gedikli müşterilerinden, verecekleri hususi ilânları üç, hiç değilse iki ay geciktirmelerim istemiş ve bunda muvaffak da olmuştu. Kendisi de teşkilâtım aynen muhafaza ediyordu. Kanaatince bu iş iki, üç ay zarfında gevşiyecekti. Kemal Salih Selin idare ettiği ve "Hofer" diye anılan İlâncılık Şirketi, mütehassısları yasıtasıyla iş adamlarının ayağına kadar giderek ilân topluyordu. Fakat artık ilâhların ayağa gelmesi beklenecek ve işler devlet dairelerindeki malûm usullerle yürütülecekti. Böylece ilânlar azalacak, belki de kökü bile kuruyacaktı. Ayda 481 bin liralık ilân gelmesi hayaldi. İktisadi faaliyetlerin gözü kapatılmış, kulakları da tıkanmıştı. .

Cezalandırılanlar

Tesbit edilen kontenjanlar, İktidarın hangi gazeteleri sevdiğini, hangilerim ise sevmediğim açıkça ortaya koymuştu. Böylece gazetelerin görünürdeki değil de, gerçek hüviyetleri ortaya çıkıyordu, Hükümetle" olan münasebetler iyiden iyiye meydana dökülmüştü. Nitekim fazla cezalandırılanlar en şiddetli ve ölçüsüz değil, fakat akıllı uslu, ancak tesirli muhalefet yapan; dört gazete olmuştu. Bunlar Cumhuriyet, Vatan, Akşam ve Hürriyetti. Bu dört gazete için ayrılan Ocak ayı kontenjanı şöyleydi: •

	Resmî İlân	*Resmi reklâm*	*Hususi ve reklâm ilân*	*Yekûn*
Hürriyet	**5.000**	**10.000**	**100.000**	**115.000**
Cumhuriyet	**10.000**	**15.000**	**60.000**	**85.000**
Vatan	**12.000**	**3.000**	**10.000**	**25.000**
Akşam	**10.000**	**2.000**	**7.500**	**19.500**

Halbuki daha önce Cumhuriyetin almakta olduğu ilânların otuz günlük vasatisi 180-190 bin Hürriyetin 250 bin, Vatan ve Akşamın ise münhasıran hususi ilânlarının ortalaması 40 biner lirayı buluyordu. Şimdi ne olacaktı ?' Cumhuriyet ve Hürriyet kardan ziyan edeceklerdi. Şayet ilerde başlarına daha büyük felâket gelmezse bu kontenjana göre yılda edeçekleri ziyan birer milyon lirayı bulacaktı. 5-6 seneden beri ziyan etmekte olan ve yenir yeni kâra geçmeye başlayan Vatan ile bu ara hamleler yapmış olan Akşam müthiş aârsıla-

Hususî ilânlara hükümet el koyduktan sonra gazete ve mecmuaların ilân sayfaları **boş** çıkıyor:



"STEPTE"

caklardı. Vatan ziyanına çıkmağa devam edecekti. Yıpranmış ellerden sıyrılıp "akıncı" ellere sarılmakla vaziyetini düzeltmesini bilmiş olan Vatan, kararnameden önceki temposu ile devam edebildiği takdirde' 1968 yılında yarım milyon lira kâr bekliyordu. Fakat ne olursa olsun kararname Vatanı Akşam kadar sıkıştırmıyacaktı. Zira bir anonim şirket olan Vatanın kırkı .bulan irili ufaklı hissedarları içinde Vatandan gelecek kârla geçimini sağlamayı düşünen pek yoktu. Dolayın ile patronlar cihetinden pek değişiklik olmayacaktı.

Yeni bir kuyruk

Ferdin serbest ticaret ve 'rekabet hakkım ihlâl eden mahiyeti dolayısile Anayasaya aykırı olan kararname hükümlerine göre tesbit edilen kontenjanların eğlenceli tarafları da var. dı. Kontenjanların tesbitinde kriter olarak Emin Kalafat neyi almıştı? Tiraj gibi gazetenin nev'i gibi objektif bir ölçü yoktu. Tek ölçü, iktidarı medih ve "nabza göre şerbet verme" sahalarındaki başarıydı. Tirajları pek ' düşük olmasına rağmen tutumları iktidar tarafından takdir olunan bazı gazetelere astronomik rakkamlara ulaşan resmi ve hususî ilân kontenjanları bahşedilmişti. Meselâ tirajı Akşamdan çok düşük olan "şöhretli" bir İktidar gazetesine Akşama nazaran üç misli fazla ilân ihsan edilmişti. Hele bir tanesi vardı ki, bu kararnamenin niçin . çıkarıldığım anlamaya yetip artıyordu bile. İktidarın bazı gazete ve patronlara karşı olan sempatisi de bu vesileyle iyice meydana çıkmıştı. Meselâ bayilerde bulunmasına imkân olmayan 795 tirajlı bir gazeteye -veya patronuna- 13 bin liralık resmî ilân bağışlanıvermişti. Doğrusu adaletsizliğin bu derecesi görülmemişti!

Şöyle komik bir cihet de göze çar. pıyordu: İktidar organlarına veya D. P. ye temayülleri ile temayüz eden bazı gazetelere eskiden alabildikleri ilânların kat kat üzerinde kontenjanlar tâyin edilmişti. Ancak, müşterinin hususi ilânını arzu ektiği gazetede neşrettirebilme hakkı bulunduğuna göre, bu şişirme kontenjanların dolmasına imkân yoktu. Zira, kimsenin meçhulü olmayan sebeblerden bu gazeteler ağızları ile kuş tutsalar dahi bir türlü tirajlarım yükseltemi - yorlardı. Aksine, İktidarın hoşlanmadığı, fakat halkın tuttuğu yüksek tirajlı gazetelere de, eskiden alabildiklerine nisbetle daha az hususi ilan payı bırakılmıştı. Bu gazetelerin kontenjanları ise tehacüm yüzünden daha ayın yarısı gelmeden dolacak ve reddedilen hususî ilân sahipleri gelecek ayı bekliyeceklerdi. İhtimal ki bunlara birer sıra numarası verilmesi yoluna da gidilecekti. Dolayısı ile ortaya yeni 'bir kuyruk daha çıkacaktı: Hususî ilân kuyruğu!

Demoklesin kılıcı

Kararnamenin en alâka çekici tara. fı zahiren hiç bir müeyyidesinin bulunmaması İdi. Bir gazete pek âlâ Türk Basın Birliği Resmi İlânlar Limited Ortaklığından geçirmeden arzu ettiği kadar hususi ilân neşredeıbilirdi. Buna hiçbir mani yoktu. Ancak bu zahiri bir serbesti idi. Bunun altının biraz eşelenmesi çapanoğlunu derhal meydana çıkarıyordu. Böyle bir hal vukuunda Devlet Bakanlığı öteki ilânları kesebilirdi. Üstelik ilânlar her ay yemden tevzi edileceğine göre ilerde kontenjanlar daha da daraltılabilirdi. Devlet Bakanlığı, kontenjanları her ay başında yeniden tesbit etme esasım [ihdas etmekle, aslan terbiyecisinin elindeki kırbaç gübi müessir bir silâhı muhafaza etmişti; resmî ve hususî ilânlardaki kısıntılara rağmen yola gelmeyen, doğru yoldan -tabiî İktidara göre doğru yoldan, dışarı çıkan gazeteler daima yeni bir kırbaç daha yemek tehdidiyle karşı karşıyaydılar. Bu iş ya bu diyardan gitmek, yani gazeteyi kapatıp susmak, ya da bu deveyi gütmek ve İktidarı övmek şeklinde tecelli edecekti: Bu ikisinin arasında başka bir yol yoktu.

Ama, Emin Kalafatın basına himmeti orada da bitmedi. Zafere göre "Komünist metodu takip eden" Cumhuriyetin kâğıdı da yüzde 25 nisbetinde azaltıldı. Vatanınki ve Ulusunki onu takip etti. Allahtan, Hürriyetin stoku vardı. Şu Hürriyet ne yapsa, İktidarı memnun edemiyordu! Fakat şimdi 1 numaralı hedef olarak Cumhuriyet görünüyordu.

Asıl zarar görecekler

Kararnameden mutazarrır olan gazete patronları şimdi kârdan ettikleri zararı veya gerçek zararı telâfi için bazı tedbirler düşünüyorlardı. Yapacakları şu idi: Tirajı arttırmağa çalışacaklardı; ama hükümet malzeme vermiyordu. Personele verdikleri ikramiye, prim, fazla mesai, imzalı yazı bedellerim tamamen kaldıracaklar veya azaltacaklardı. Gittikçe artan hayat pahalılığı dolayısile personele vadettikleri zamlardan da vazgeçeceklerdi, işletme masraflarım kısacaklardı. İcabında maaşlarda ve kadrolarda tensikat yapacaklardı. Görülüyordu ki ne gelecekse ecirin başına gelecekti. Bu da memlekette fikir hayatının sönmesi neticesini doğurabilecekti. Bir diğer tedbir de, gazete fiatlarına zam yapmaktı. An-

Hayal olan ilânlar
Kaybolan velinimet

cak patronlar bu mevzuda şimdilik anlaşamamışlardı. Ama bir gazete, İstanbuldaki Musevi cemaatinin naşiri efkarı olan Fransızca Journal D'Orient, fiatını derhal 15 ten 25 e çıkardı. Zira Journal D'Orient, otomatikman lağvedilmesi ile, Hofer-Samanon Hol İlâncılık Şirketinin şefkatli himayesinden mahrum kalmıştı.

Basını susturma kampanyası

D. P. Hükümetlerinin basını arzu ettiği kalıba sokun sıkıştırmak, uslandırmak ve kendine itaatkâr kılmak için giriştiği kampanyanın muhtelif safhalar arzettiği nazardan kaçmıyordu. Evvela, yazı hürriyetim ortadan kaldıracak derecede kısan kanunlar çıkarılmıştı. Daha sonra bu kadarla yetinemiyerek kâğıt, mürekkep gibi malzemeyi kısmak suretile birtakım baskı tedbirleri alınmıştı. Şimdi üçüncü bir merhaleye girdiğimizi anlamak için, hastalıksız bir göze sahip olmak yeterdi. Hükümet, hususi ilân almayı, vermeyi ve neşretmeyi kontrolu altına alıyordu, Talanların devletleştirilmesi de basını İktidarın hayallerini kurduğu şeklide, ağzında sadece kendisi tarafından açılabilen bir kilit bulunan bir dudak haline getirmezse, hangi çareye başvurulacaktı? Dördüncü merhale olarak, azami baskı hadleri tesbit edip, tirajları dondurma yoluna gidileceği şüphesizdi. Peki ya o zaman basın ne yapacaktı? Bu suali, besleme olmayı kabul edemiyecek bütün gazetelerin yetkilileri aynı şekilde cevaplandırıyorlardı: "Çaresiz; kapatırız!" Tirajların tahdidi tedbirinin esbabı mucibesini hükümet daha şimdiden hazırlamış ve cebinin kuytu bir köşesine yerleştirmişti: "Kâğıt tasarrufu!"

Fakat B. M. M. tarafından hükümete tanınan selâhiyetlerin hudutları dışına çıkma suretile alınan- bütün bu tedbirler, hakikatleri ve fikirleri karartmağa kâfi gelecek miydi ? Muhakkak ki tedbirler bazı gazetelerde! az veya çok tesir icra edecekti. Zira basının artık ticari tarafı amme hizmetine gelip gelmemeğe başlı - yordu. Gazetecilik bir endüstri olmuştu.Öyle eskisi gibi binlerle değil, milyonlarla çevriliyordu. Ama ümit verici işaretler de vardı. Meselâ en a-Jhr darbeyi yemiş olan Cumhuriyet, mutad vakar ve soğukkanlılığı ile, "intişarı mümkün olduğu müddetçe.., hak bildiği yolda yürümeğe, doğru bildiği fikirleri savunmağa devam" edeceğini alenen bildiriyordu. Hürriyet ise, beklenilmez ve gecikmiş-bir celadetle "Herşeye rağmen. kadirşinas okuyucularının baha biçilmez teveccühlerinden kuvvet" alacağını "ve her zaman bu kuvvetli kaynağa istinat" edeceğini açıklıyordu. Böyle ilâhlar yapmamış olmakla beraber Vatanın da prensiplerinden vazgeçmesi beklenmezdi.

Türk basını cidden zorlu bir imtihan geçiriyor ve tarihi günler yaşıyordu...



Barlas tahliyesinden sonra ailesiyle
Geride bıraktıklarım unutmadı

Politikacılar

Geridekiler

Bu haftanın başında Ankaradan yola çıkan bir otomobildeki dört kişi uzayıp giden yol boyunca hararetli bir sohbete dalmışlardı Konuşulanlardan bu yolcuların dördünün de hukukçu olduğu anlaşılıyordu. Bunlardan uzun boylu ve gözlüklü olanı, orta boylu, tıknazca, saçları alnına doğru açılmış, papyon kravatlı muhatabının anlattıkları karşısında ikide birde:

"— Aklım almıyor doğrusu" diyordu.

Papyonlu muhatabı ise' acı acı gülümsüyordu. Sonra uzun müddet konuşan olmadı. Gözlerini önlerinde akıp giden yola dikmiş, bir takım düşünceler içinde susuyorlardı. Yozgata gitmekte olan bu yolcular, geçen yılın son günü Yozgat Cezaevinden tahliye edilmiş olan Gaziantep hâdisesi sanıklarından ve eski Ekonomi ve Ticaret Bakanlarından Cemil Sait Barlas, C. H. P. Sivas Milletvekili Turhan Feyzioğlu, gene C. H. P. Milletvekillerinden Turgut Göle ile eski Doçentlerden Avukat Muammer Aksoydu. Bu dört yolcu hâlen Yozgat Cezaevinde mevkuf bulunan otuz Gaziantep hâdisesi sanığını ziyarete gidiyordu.

Barlas, geçen yılın son günü hiç ummadığı bir saatte tahliye edildiğinde uzun müddet arkadaşlarından ayrılamamıştı, 61 günlük mevkufiyeti sırasında birleşen kaderleri onları can ciğer yapmıştı. Bütün sanıklar tarafından "Baba" diye çağırılan Cemil Saitin aralarından ayrılması, hapishanede kalanları da yetim çocuklara döndürmüştü. Uzun zamandır, yurtlarından, evlerinden çoluk çocuklarından ayrı kalan bu insanlar yanlarında tek dayanak olarak Barlası bulmuşlardı. Gerçi Barlasın tahliyesinden sonra da hapishane idaresinin kendilerine karşı durum değişmiş değildi. Eski hayatlarını devam ediyorlardı. Ne var ki bunlara kendilerine vaktiyle gösterilen lâka sanki azalmış gibi geliyor ve üzülmelerine sebeb oluyordu. Halbuki sırf yılbaşı dolayısı ila Cezaevindeki sanıklara yüzlerce, belki de binlerce tebrik, telgraf ve mektup gelmişti Memleketin dört köşesinde vatandaşlar içerdeki sanıklara karşı büyük bir alâka gösteriyordu. Mesela Trabzon C. H. P teşkilâtı içerdekilere yılbaşı için -fındık, Fenikeli portakal, Manisalılar üzüm gönder mişlerdi. Bütün bunlar maddi değerleri bakımından değilse bile manı değerleri bakımından sanıkları derece memnun ediyordu.

Otomobille Yozgata gelen yolcu, o gün Yozgatta ilk temaslar yaptıktan, Cezaevindeki sanıkları yaret edip hal ve hatırlarını sordu tan sonra ayni gün akşam üzeri dönmüşlerdi. Cezaevindeki sanık "Baiba"larını karşılarında görmek son derece memnun olacaklardı. Cemil Sait hakikaten babalığını termiş, hürriyetine kavuştuktan sora ilk iş olarak içerde bıraktıkları dertleri ile uğraşmağa başlamış Beri yandan Cemil Sait sanıklara yakında gene eskisi gibi kalem mi delesine başlayacağını ve içerdeki unutturmamak için elinden Keleni pacağı haberini de, vermişti. Bütün bunlar sanıkların yüreğine su ser haberlerdi.

Ankara

AKİS muhabirleri haberleri Kargalardan alıyor. Mecmuanızın 28 Aralık 1957 tarihli 190. sayısının 18. sayfasında "Barika-i hakikat" başlığı altında çıkan yazınızı büyük bir teessürle okudum; teessürle diyorum, zira hakikatlerin mücadeleci müdafii olarak tanıdığım ve büyük bir heyecanla okuduğum Akis Mecmuası'nın, siyasi maksadlarla olayları tahrif etmesi ve tek cümle ile "yalan haber neşretmesi", düşüncelerimle üzerine bir sukut-u hayâl perdesinin örtülmesi demekti. Evet, şâyan-ı teessüftür ki Akis Mecmuası bu yazısı ile yalan haberin şaheser bir örneğini vermiştir. Söyle ki:

Ankara Tıp Fakültesi ile Ankara Hukuk Fakültesi arasında yapılan "Gençliğimizde bulunan vasıfların çoğunluğu istenilenler mi, istenilmiyenler midir?" konulu münazara hususunda Vilâyet'e yaptığımız müracaat bizzat Vali ve Belediye Reisi Kemâl Aygün tarafından müsait karşılanmış ve Kemâl Aygün bu münazaranın yapılabilmesi için müzaheretini esirgememiştir. Akis'in "Vilâyete verilen dilekçe Kemâl Aygün tarafından iyi karşılanmamıştı" şeklindeki cümlesi tamamen hakikatlere aykırıdır; yalandır. Zira, Vilâyet'e verilen dilekçe bizzat Ruçhan Işık ile beraber benim tarafımdan götürülmüştür. Dilekçeyi inceleyen Vali sadece münazara konusunun tam anlaşılır' şekilde yazılmasını rica ederek, dilekçemizi parafe ve Emniyet'e havale etmiş, Emniyetten de bu husus Valı'ye sorularak müsait görülmüş ve münazaranın yapılabilmesi için gerekli izin alınmıştır. Kemal Aygün'e yaptığımız müracaatın safahatı arzettiğim gibi Hukuk Fakültesi Ekip Başkanı Ruçhan Işık ve Tıp Fakültesi Ekip Başkam olarak ta benden sorulabilirdi. Şahsımdan bu hususta hiçbir malûmat alınmadığına göre iki ihtimal beliriyor. Birisi, Akis'in yalan haber neşretmesi; diğeri ise bu hususta benden başka yegâne malûmat sahibi olan Ruçhan Işık'ın vebal altına girmesi.. Bu durum muvacehesinde, ilk akla gelen husus varit olsa gerek. Aynı şekilde, iddia ettiğiniz gibi Oğuz Aygün'ün münazara için Vali'den hususî surette izin çıkarttığı suret-i kafiyede yalandır. Münazaranın organizasyonu ite ilgili aahıs olarak Oğuz Aygün'ün Validen bu hususta malûmat rica etmesi kadar tabii birşey olamaz.

Ayrıca, sadece iki kişi arasında konuşulmuş bir mevzu vardır. Ve bu. nu Akis Muhabirleri bilmezlerdi. Bu mevzu da, gerekli salon alınamadığı takdirde münazaranın herhangi bir sinema salonunda yapılmasıydı. Ve çok tuhaftır ki bu husus münazaranın dilekçesi Vilâyet'e verilmeden çok evvel, belirttiğim gibi sadece iki kişi arasında bir ihtiyatî tedbir olarak konuşulmuştu. Müracaat edildikten sonra da böyle bir ihtiyaca lüzum kalmadığı yine bu kişi tarafından anlaşılmıştı. Bu iki kişiden biri Ruçhan Işık diğeri ise bendim. Akis Muhabirleri bu mevzuda benden malûmat almadıklarına göre yukarda be-' lirttiğim ilk hadisede olduğu gibi yine enteresan ve birhayli karışık bir durum husule gelmektedir.

Akis'in "Dil ve Tarih . Coğrafya Fakültesi Konferans Salonu'ndan da. ha müsait yer bulunamazdı. Ama ne var ki Dekan bu teklifi reddetmekte bir beis görmemişti. Talebeler bir salon kiralamayı düşündüler. İlk akla gelen de Yenimahalle'deki Alemdar Sineması oldu" cümlesi de tamamen hakikatlere aykırıdır; yalandır. Çünkü, Dil Tarih Dekanı'na . yapılan ilk mürecaatta Dekan Bey Emniyet'ten izin alınıp alınmadığını sormuş ve gerekli izin kâğıdını istemişti. Münazaranın müsaadesi Dekan beye ibraz edilir edilmez Dil Tarih salonu derhal bizlere tahsis edilmişti.. Bu kadar in. safsız olmayalım. Ve siyasî gayelerle şahıslara asılsız bir şekilde hücum etmiyelim; ayıptır...

Ben şahsen Akis mecmuasının ha. kikaten "hadiselerin akisi" olduğuna inanırdım. Fakat acı ile müşahede ettim ki Akis hâdiseleri ters taraftan aksettirmekte görülmemiş bir maharete erişmiş. Biz şunu arzu ederdik 'ki, cemiyetimizin daima yaralarını deşen ve olgun tenkitler yapan bu mecmua, bu münazara dolayısiyle haksız şekilde esastan uzak olarak şahıslara hücum etmesin ve bir cemiyet yarası olarak Hukuk Fakültesi dinleyici kitlesinin münazaradaki hal-i pürmelâlini tenkit etsin. . Ve bir öğretici dergi olarak münazaranın nasıl dinleneceğine dair bazı tavsiyelerde bulunsun.

Akis'in bu yazısında düştüğü korkunç tenakuzada işaret etmeden geçemiyeceğim. İşte size ayni yazının içinden iki pasaj:

Münazarada salonun hali şöyle anlatılıyor: "Doğrusu salonun hali görülmeğe değerdi. Kaynana zırıltıları, çalınan boş tenekeler ve ıslık"

Bir de yazının sonundaki fikirleri okuyalım: "Bu tartışmadan elde edilecek netice elbette ki şu veya bu tezin kazanması ile ölçülemezdi. Mühim olan müsademe-i efkârın ciddi ye seviyeli bir zemin üzerine cereyan etmesiydi.

- Münazara sona erdiği vakit, ilgililerce duyulan endişenin de yersizliği ortaya çıkmış oldu. Tartışma tahminler hilafına" olgun bir hava içerisinde neticeye bağlanmıştı.

Evet Akis'in değerli muhabirine göre salonda dinleyiciler, münazara dinlerken ıslık çalıyorlar, teneke çalıyorlar ve kaynana zırıltıları çeviriyorlardı. Bu doğruydu zira hatırlardadır bu havanın tahammül edilmiyecek bir hale geldiğim anlamış ve münazaranın selâmeti namına dinleyicilere şöyle hitap etmiştim- "Tıbbiyeliler Hukuk Fakültesi hatiplerini nasıl olgun bir eda ile dinliyorlarsa lütfen sizlerde bizi o şekilde dinleyin."

Fakat Akis muhabiri o kadar dal. gınmış ki salonun bu havasım belirttikten sonra bir de yazısının sonuna o paragrafı eklemişti: Hani şu yukarda okuduğumuz salonun çok olgun bir hava içinde okluğunu iddia eden paragrafı. Ve esasen bu kadar gülünç tenakuzlar içinde kulaç atan bir yazıdan daha fazla birşey beklemek gülünç olurdu tabii.

Saygılarımla
Türkiye Tıp Talebeleri Birliği
Genel Başkam
Çağlar KIRÇAK

Okuyucu mektupları

Mecmua hakkında

190 sayılı AKİSte, Metin Tokerin yazısını zevkle ve içim titriyerek okudum. üstün " bir üslûp ve hassas bir ruh hapishaneleri ancak bu kadar tahlil edebilir, mahpusu bu kadar anlatabilir. Yazı çok güzel ama muhtevası ne yalan söyliyeyim hoşuma gitmedi. Mademki şefaat beklemiyordu bu kadar içini dökmiye ne lüzum vardı ? Sükût her şeyden iyi değil midir? Ne zaman indifa edeceği bilinmiyen sessiz bir volkanın sükûneti Bırakın Metin Bey, Sizler gibi daha çok kimse hapishaneleri tanısın., Bırakın sizin sarıldığınız sevgi ve şefkat çemberiyle onlar da sarılsın. Bırakın bu memleketin daha cok kahramana ihtiyacı var.

Av. Of uz Özberk - İstanbul

Mecmuanızın en eski okuyucularındanım. Son zamanlarda AKİS daha cazip bir hale geldi. Siz, her" şeyinizden fedakârlık ederek millete bir ışık oluyorsunuz. Yalnız iki husustan şikâyetim var. Bunlardan biri AKİS'in İzmire çok geç gelmesi. Bundan iki ay evveline kadar mecmuanızı Cuma akşamı satın almak imkânına sahiptim. Şimdiyse, ancak Pazartesi günü bayide AKİS bulabiliyorum. Şikâyetçi olduğum diğer nokta ise evvelce yolladığım bir mektubu yayınlamamış olmanızdır. Ama belki de size gelen bir çokokuyucu mektubu arasında kaybolmuştur. O mektubumda Lebit Yurdoğlunun C. H. P. teşkilatından bir çok kimseyi kırdığını ve İl İdare Heyeti içerisinde anlaşmazlık olduğunu izah etmiştim.

Mehmet Erdinç - İzmir

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket -Etmelidirler?

- XXVIII -

Sait KIRMIZI TOPRAK

Bizzat milletin büyük ekseriyeti tarafından teessüsü arzulanmış ve yine bu ekseriyetin her türlü tazyiki ile yerleşmiş "Demokratik rejimin ne şekilde, korunacağını da millet biliyor demektir.

Şimdi bu noktadan hareketle fikrimizi geliştirelim:

Bilindiği üzere demokrasinin çok eski bir mazisi vardır. Hür düşünce ve beyanın cari olduğu tarihin her devrinde daima büyük medeniyetler doğmuş, ilim ve teknik inkişaf etmiştir. Eski Yunan ve Roma medeniyetleri demokratik idare tarzının bir neticesidir. Rönesans, onu takiben her sahada Avrupada görülen muazzam inkişaflar ve nihayet yirminci asır medeniyeti tek kelime ile, demokratik rejimin, serbest düşünen ve düşündüğünü yayan bir zihniyetin insanlığa paha biçilmez hediyeleridir.

Medeniyetin düşmanları da hiç şüphe yok ki; şahıs idareleri ve dikta rejimleri olmuştur. Bilerek veya bilmiyerek mahvedilen medeniyet, insanlık harabe ve felâketleri üzerinde, dalma tek şahıs veya zümrenin saltanatı yükselmiş veya gömülmüştür.

Bazan da hürriyet ve demokrasi bu tip insanlar elinde bir vasıta olarak kullanılmış ve, pek çok cinayetler, zulümler onların adına işlenmiştir. Fransız ihtilâli simalarından Madame Reland: "Ah hürriyet senin adına'ne cinayetler işleniyor" Tevfik Fikret: "Kanun kanun diye kanun tepelendi" derken veciz bir şekilde bu hakikati haykırıyorlardı.

Hiç bir millet demokrasiyi kolayca ve mücadelesiz elde edememiştir. Zaten meşakkatsiz elde edilen hakların kıymeti olmadığı gibi, geri alınmalarının da mühimsenemiyeceği muhakkaktır. Nitekim sadece idare edenlerin arzulariyle halk lehine yapılan tavizlerin, eğer hüsnüniyet sahibi ise o idareciden sonra, değilse bizzat kendisi tarafından geri alınmalarının umumî efkârda büyük bir reaksiyon yaratmamalının hikmeti budur.

O halde millete demokratik rejim içerisinde yaşama azmi nasıl yaratılabilir? Saniyen millet çoğunluğunun demokrasinin mahiyetini bilir derecede umumi kültür sahibi olması lâzımdır. Bunu bilen bir kitle, hayatı ve istikbalinin demokrasinin yaşamasiyle kaim olacağına da müdriktir. Her türlü sosyal, ekonomik ve ilmi huzursuzluğun kaynağı, serbestçe fikir beyan edememe, yani rejim buhranıdır. Hiç olmazsa çoğunluk bu basit hakikati görebilecek, tutumunu bu zaviyeye göre ayarlayabilecek seviyede bulunmalıdır

Gençliği kültürlü ve hâdiselere karşı hassas, halkı uyanık milletlerin insan hak ve hürriyetleri, dolayisiyle demokrasi uğrunda namütenahi kanlar döktükleri hayatlarını seve seve feda ettikleri tarihin eski devirlerinden günümüze kadar süregelmiştir. Tolerans tanımıyan, şahsî ihtiras ve fikirlerinden başka şeye kıymet vermeyen bir neslin yetiştirdiği idarecilerin demokrasiyi yerleştirmek için gayret göstermiyecekleri, bilâkis onu kendilerine uydurmak için çalışacakları açık bir hakikattir. "Hayır demokrasi anladığınız mânada değil, böyledir; yaptıklarımız onun selâmeti içindir" diyen müstebit idarecinin uygun zaman ve semini bulunca maskesini sıyırması, "Kanun benim" diyerek kendisiyle beraber mületini felakete sürüklemesi işten bile değildir.

Demek oluyor ki; demokratik rejim içerisinde yaşama imanına ve onu her ne pahasına olursa olsun koruma azmine sahip milletler, birçok istihaleler geçirmişler, kendilerini yer yüzünde Allanın gölgesi kabul eden kral ve diktatörleri devirmek lebi ölüme atılmaktan çekinmemişlerdir. Demokratik bir idare tarzıyla istipdat arasındaki uçurumu gören bir nesil, kolay kolay demokrasiden mahrum edilemez. Hele demokrasi idaresinin evlâtları, onun tolerans (hoşgörürlük) ve hemcinslerine kıymet veren zihniyetiyle büyümüş nesil artık bu azme tamamen sahip sayılabilir. Böyle bir toplulukta, fertlere henüz mektebe girmeden evvel dahi, verilen terbiyede; geleceğin bir idarecisi olarak demokrasinin muhafazası için ilk ve kuvvetli izler vardır. Daha sonraları mektep sıralarında gayet realist bir tarzda demokratik bir hava içerisinde büyüyecek, mektebin kendi çapında (mesela bir çok idari ve inzibati işlerin talebe tarafından deruhtesi vesaire) vazife alacak ve bu ruhla yetiştirilecektir. Bu şekilde sağlam esaslar üzerine bina edilmiş bir terbiye sisteminin gençliği demokrasiyi müdafaa babında gerekli bütün silâhlarla mücehhez kılacağı aşikârdır.

Medeni cesareti ve mücadele azmi tam bir gençlik, kültür seviyesi vasatın üstünde ve sağduyusu kuvvetli bir halk topluluğunun bulunduğu yerde demokrasi "garanti sigortalıdır" denebilir. Tevekkül, mesuliyetsizlik ve adam sendecilik zilmiyetinin hâkim olduğu ve demokrasi fikrinin ekseriya yukarı tabakadan geldiği bir toplulukta ise demokrasi her türlü teminattan uzaktır. Muhafazası İdare edenlerin insafına kalmıştır. Demokratik müesseseler kanılalada garanti edilse bile hu, daima böyle olmuştur. Totaliter rejimlerde vatandaşların hâdiselere vukufiyeti tahdit edilmiştir. Hakikatlerin tahrifi ve ileri demokrasilerde tanınan insan hak ve hürriyetlerinin sağladığı tam bir serbesti İçerisindeki yaşama tezahürlerinin dahilde duyulmaması için her çareye bas vurulur. Halkın milli hisleri ve inanışları istismar edilir. Ve hattâ sun'i bir refah ve iktisadî kalkınma seferberliğiyle nazarların başka istikametlere çevrilmesine çalışılır. Bütün bunlar çürük temellere dayanan, hakikatte rejim buhranının doğurduğu kaynaşma ve huzursuzluğun gölgelendirilmesi gayesini matuf, zahiri ve neticesiz çabalardır. Bunun içindir ki; ileri demokrasilerde vatandaş reaksiyonları, en büyük murakabedir. Bu topluluklarda idarecilerin demokratik müesseseleri zedeleme ve dikta rejimine temayül ihtimalleri zayıftır. Zira henüz korkunç teşebbüslerinin başlangıcında akamete uğrayacaklarına milletin bütün hiddetiyle karşılarına dikileceğine emindirler.

Milletin topyekûn demokrasi iklimini şiddetle arzulaması ve bu hu. sustaki gerekli eğitimin uzun bir zaman ve emeğe ihtiyaç göstermesidir ki; hürriyet ve demokrasiyi daima en zor elde edilen haklar haline getirmiştir. Fakat bir kere de millet bu seviyeye ulaşınca devletin hukuk rejiminden ve demokrasiden inhiraf etmesi hemen hemen imkânsızdır. Ne antidemokratik kanunlar, ne şiddet, ne de baskı kullanılması... hiçbir kuvvet demokratik anlayışı mütekâmil bir milleti yıldı, ramaz. O daima kendini lâyık olduğu rejimle idare ettirmesini bilir.;

B. M. M.

Seçimlerdeki imtihan

«Ordu politikanın dışında kalmalıdır. Bunu,geleneklerden almış bulunmaktadır. Son seçimlerde de ordu bu bakımdan iyi bir imtihan geçirmiştir. Münferit hareketler olabilir. Bunlara fazla ehemmiyet atfetmemek lâzımdır."

Bu sözler, Bütçe Komisyonunda yapılan tenkitlerin cevaplandırılması esnasında söyleniyordu. Çok, iyi ama,, bazı yerlerde imtihanlar geleneklerden farklı olarak geçmişti. Sonra, münferit hareketlere karşı, zamanında ve yeteri kadar reaksiyon gösterilmezse ilerde büyük hareketlerin cüretkârlarına zemin hazırlanmış olmaz mıydı? Doğrusu bu tatmin edici bir izah tarzı sayılamazdı. Vatandaşların gözleri Önünde cereyan etmiş olan nahoş durumlarını hazırlayıcı sebeplerim önlemek için, gerekirse yeni tedbirlerin alınacağı ifade edilecek yerde, hâdiselerin tevili yoluna gidilmektey. di. Bu tutum, Milli Savunma Bakanlığının "nev'i şahsına münhasır" durumuyla, hiç de uygun değildi. Her şeyden önce, bütün mahzurlarına rağmen geçmiş hâdiselerin olduğu gibi kabulü ve izahı, vatandaşın tatmini için birinci şarttı. Zira, alınacak tedbirlerin muvaffakiyeti bu hususa bağlıydı. Bu sözler de aynı bütçe komisyonunda Muhalefet hatipleri tarafından söyleniyordu.

Seçimlerde askeri vasıtaların gelenekler dışında kullanılma tarzlarını, Bakan, kendi görüşüne göre hafifleterek şöyle izah etmişti: "Seçimlerde ordu vasıtalarının politikacılar emrine verilmesi bahis konusu olmamıştır. Ancak, neticeleri çabuk alabilmek ve muhtemel asayişsizlikleri önlemek bakımından emniyet teşkilatı ile müşterek mesai yapılmıştır. Bu arada Manisa Vilâyetinde münhasıran Nafıa hizmetlerinde kullanılmak mak sadıyla ve Valinin talebi üzerine Nafıa emrine verilmiş olan jiplerin propaganda işlerinde kullanıldığı hakkında İzmir gazetelerinde yapılan



Şem'i Ergin
Müsamahakâr mümeyyiz

neşriyat üzerine bu askerî vasıtaların derhal Manisadaki Tümene iade ve teslimini emrettim."

Akla gelen sualler.

Evet, seçimlerde ordu vasıtalarının politikacılar emrine doğrudan doğruya tahsisi söz konusu olmayabilirdi. Ancak, seçim neticelerinin çabuk alınması veya nafıa hizmetinde kullanılacağı mucib sebebiyle görevlendirilen askerî vasıtaların, maksat dışında kullanılmaları önlenememiş veyahut geç önlenmişti. Sonra, nafia hizmetine tahsis edilen vasıtaların boyaları neden değiştirilmişti. İdare Amirinin bundan haberi olmamış mıydı? Belki de olmıyabilirdi. Ama, ya vasıtaların askeri şoförleri ? Onlar niçin birliklerini haberdar etmemişlerdi? Muhtemelen vasıtalar şoförsüz, bayındırlık hizmetine verilmişlerdi. Bu ise, orduda tatbik edilegelmekte olan usullere aykırı olsa gerekti: Ortada sorumluluğu gerektiren bir ihmal vardı, fakat Bakanın ağzından bunun kime ait olduğu öğ-, renilememişti. Sonra, Kayserjye İktidar partisi adayını götüren askeri uçak için ne deniliyordu? O da mı, seçim, neticesini çabuk almak için adayın emrine tahsis olunmuştu?

Hele, Bakanın İktidar partisi kongrelerine katılan komutanlar hakkında verdiği izahat-'insanı tatmin'edecek şekilde değildi, Şeni'i Ergine göre yüksek rütbeli 'komutanların siyasî kongrelere katılmış olmasının hiç bir siyasi maksadı yoktu, Başbakan ve Reisicumhurun emrinde yüksek rütbeli komutanların seyahat etmesi iç hizmet talimatı ve kanun icabıydı.

Evet, yüksek rütbeli komutanların Devlet ve Hükümet Başkanlarına] seyahatlerinde refakat etmesi iç hizmete göre doğruydu. Ancak, bu imkân, her halde kendilerine siyasî par. ti kongrelerine de katılsınlar diye düşünülerek verilmemişti. Gerek İç Hizmet Kanununda ve gerekse Talimatında, ordu mensuplarım bu gibi siyasî toplantılara iştirakten sureti katiyede meneden hükümlerin de mevcut olduğu unutulmamalıydı. Kanunların ve talimatların yasaklayıcı hükümlerine uymak veya onların bozul, mamasına riayette, askerler kadar politikacılara da düşen vazifeler oİ3a gerekti. Meselâ 1950 yılında eski Cumhurbaşkanı İnönü güney illerinden birini ziyaret ediyordu. O garnizonda bulunan general, kendisim askerî törenle karşılamamıştı. Zira, Cumhurbaşkanı İktidar partisinin'lideri olarak seçim propagandası gezisine çıkmıştı.Bu hareket tarzı' makul karşılandı ve generalin tekaütlüğü veya başka vazifeye nakli mevzuubahis olmadı. Keza 1950 yılı seçimlerinde İnönü, oy kullanmak üzere sandığın başına gittiği zaman, yanında başyaveri vardı. Sandık Başkam itiraz etti, Başyaver derhal sandık başından ayrılmalıydı. Zira, Seçim Kanununda sarahat vardı. Durum, Cumhurbaşkanına bildirildi. İnönü, hatadan dolayı özür diledi ve Başyaverine uzaklaşmasını emretti. Görülüyordu ki, politikacıların ve ordu mensuplarının karşılıklı anlayış. lan sayesinde, pekâlâ silâhlı kuvvetlerin politik tesirlerden masun bu*; lundurulması mümkün olabiliyordu. Bakanın her hususta gösterdiği şayam hayret anlayışı, bu yönde teksif etmemesi kendisini sevenler arasında üzüntü vesilesi oluyordu.

Ama işin memnun edici bir tarafı vardı: Orduyu politikaya karıştırmaya hiç kimse taraftar değildi.

Doğu - Batı

Washingtondan gelen haber

Geçen haftanın, milletlerarası münasebetler bakımından en önemli haberi, Çarşamba günü Washingtondan verildi. Bu, Doğu . Batı buluşmasıyla ilgili bir haberdi. Birleşik Amerika, Sovyet Dışişleri Bakanı Gromiko tarafından Sovyet Yüksek Şûrası toplantısı sırasında ileri sürülen "en yüksek kademeli beşli konferans" teklifine cevap vermeden önce, Sovyet Rusyanın silâhsızlanma konusundaki iyi niyetlerini ispat etmesi hususunda İsrar edecekti. Bilindiği gibi Doğu Batı 'Konferansı fikri, geçen yılın Aralık ayı ortalarında yapılan olağanüstü NATO konferansı sırasında yemden ortaya çıkmıştı.



MacMillan
Umulmayan teklif

Aslında sırf Atlantik müşterek müdafaasını kuvvetlendirmek için toplanmış olan Paris konferansı-Sovyet Başbakanı Bulganinin "onaltıncı devlet" Başbakanı sıfatıyla toplantıya katılmak ve manen oturumlarda bulunmak çare ve yollarım bulması üzerine . faaliyet ve programının mühim bir kısmını, Sovyetlerle müzakere tarz, şekil ve esaslarına hasretmişti. Neticede Batili Başbakanlar, Sovyet Rusyaya silâhsızlanma meselesinin görüşülmesi için, Dışişleri Bakanları kademesinde beşli -A.B.D., İngiltere, Fransa, Kanada ve Sovyet Rusya, bir konferansın toplanmasını teklif etmişlerdi, Öte taraftan Rusya, Dışişleri Bakanı Gromiko'nun ağzıyla Batılıların bu teklifine derhal cevap vermişti. Gerçekten NATO konferansının sona ermesinin hemen ertesinde toplanan Sovyet Yüksek Şûrasında, Gromiko, silâhsızlanma meselesi beş. li Dışişleri Bakanları, konferansında halledilemez diyordu. Olsa olsa, Birleşmiş Milletlerin bütün üyelerinden teşekkül edecek bir komisyon tarafından halledilebilirdi. Yok eğer Batılılar mutlaka bir Doğu . Batı' konferansı istiyorlarsa Başbakanlar kademesinde bir konferansa razı olmalıydılar. Ancak hu konferans yalnızca silâhsızlanma meselesine hasredilmemeli, Doğu ile Batı arasında askıda kalan bütün meselelere şamil bir konferans olmalıydı.

Gromiko'nun hu karşı tekliflerinden sonra, görüşlerini açıklamak sırası Batılılara geliyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, Batı Avrupa devletleri, bu "en üst kademedeki" Doğu . Batı konferansına taraftar olduklarım, üstü kapalı veya açık şekilde, belli etmiş sayılırlardı. Kıtalar. arası güdümlü mermilerin icadı ve hele sputniklerin fırlatılmasıyla Sovyetler lehine dönen kuvvet muvazenesi karşısında, yapılacak en makul iş, Sovyetlerle bir anlaşma yolunu bulmaktı. Eskisi gibi kendilerini' naza çekecek durumları yoktu. Batılılar, Rusyanın görüşmek istemesini bile bir iyi niyet belirtisi olarak kabul etmeliydiler. Sovyetler kendilerini haklı olarak naza çekebilirlerdi. Amerikada da ayni görüşü benimsiyenler yok değildi. Birçok nüfuzlu şahsiyetler -bu arada Eisenhower'in silâhsızlanma müşaviri Stas. sen. ve tanınmış dış politika yazarları meselâ Lippman'ın kanaatına göre, Amerika Ruslarla görüşmekten kaçınmamalıydı. Ne var ki, bu hususta Amerikan resmi şahsiyetlerinin ağzından hâlâ bir kelime çıkmıyordu. Amerikanın, hür dünyanın lideri olarak "en yüksek kademede" Doğu . Batı konferansı hakkında görüşünü . açıklaması merakla bekleniyordu.

İşte Çarşamba günü Washingtondan sızan bir haber bu merakı kısmen gönderiyor, Eisenhower ile Dulleşin müttefiklerinin baskısı 'karşı - sında, Doğu . Batı konferansını makul görmeye başladıkları anlaşılıyordu. Ancak Amerika "en yüksek kademeli beşli konferans" teklifine cevâp vermeden önce, Sovyet Rusyanın Silâhsızlanma konusundaki iyi niyetlerini ispat etmesi hususunda israr edecekti.

Yerinde sayan fikir

Amerikan idarecileri, yeni müzakerelerin tamamiyle silâhsızlanma konusunda olmasını istiyorlardı. Müzakereler Dışişleri kademesinde veya Birleşmiş Milletler silâhsızlanma komisyonunda olduğu gibi, daha aşağı kademede yapılmalıydı. Sovyetlerin hakikaten iyi niyetle hareket edip etmedikleri ancak böylelikle anlaşılabilirdi. Eisenhower ile Bulganini bir masa başına oturtacak "en yüksek kademeli" bir konferansın toplanması ise, bu görüşmeler sonunda yaratılacak havaya bağlıydı. Eğer Sovyet Rusya Silâhsızlanma görüşmeleri sonunda uyuşmaya yanaşırsa, Amerikan idarecileri bu konferansın toplanmasına razı olacaklardı. Aksi takdirde, Eisenhower ile Dulles "en yüksek kademeli" kon. ferans teklifini reddetmeyi düşünüyorlardı.

Galiba değişen bir .şey yoktu. Doğu . Batı müzakeresi fikri yerinde sayıyordu. Eisenhov/er ile Dulles bu müzakerelerden bir netice çıkacağına inanmıyan kimselerdi. Kolay kolay bir anlaşmaya yanaşacakları beklenmemeliydi. Buna rağmen, Amerikan idarecileri, bu konferans fikrini reddetmemiş, prensip itibariyle kabul etmişlerdi. Çünkü Amerikanın da Batı Avrupalı müttefiklerine ihtiyacı vardı ve bu müttefiklerinden gelen bir fikri doğrudan doğruya reddetmek iyi bir jest olmazdı.



Gromyko
"Niet, niet, niet !"

Fakat şimdi, Amerikanın, Dışişleri kademesinde beşli konferans fikrinde israr etmesi ne demekti? Gromiko, bunun bir netice vermiyeceğini esasen söylememiş miydi? Rusyanın iyi niyetlerini ispat etmesi hususunda israr edilecek demekte Amerika neyi kastediyordu?"

MacMillanın teklifi

Wa!shingtondan gelen haberin akisleri henüz devam ediyordu ki, İngiliz 'Başbakanı''Cumartesi gecesi B. B. C. radyosunda bir nutuk söyledi. Bu nutkunda MacMillan, Doğu ile Batı arasında bir "saldır-



Eisenhower
MacMillan'a muhalif

mazlık paktının" imzalanmasını teklif ediyordu. İttifak bağları ve bu arada bilhassa NATO azami şekilde kuvvetlendirilmeli ve tedbirsizce silâhsızlanmak hatasına düşmemeliydi. Ama, öte taraftan, Sovyetlerle müzakere yollarını aramak ve milletlerarası münasebetlerdeki gerginliğin giderilmesinde ilk adım olarak Doğu ile Batı arasında bir saldırmazlık paktının imzalanması da lüzumluydu.

Bu kadar şumullü bir pakt fikrinin, dünyanın çeşitli memleketlerin. de geniş akisler uyandırması tabiiydi. Amerikada hem Demokrat Partiye hem de Cumhuriyetçi Partiye mensup Kongre liderleri, Doğu-Batı saldırmazlık paktı akdine dair olan bu İngiliz teklifini, soğuk karşılamışlardı. Gerçi Başkan Eisenhower ve Dışişleri Bakanlığı resmen bir yorumlamadan kaçınmışlardı. Ama, hükümet çevrelerine yatan şahsiyetler» Birleşik Amerikanın Sovyetler Birliği ile bu kadar şumullü bir antlaşma imzalamayı daha önce reddetmiş olduğunu hatırlatmaktaydılar. Birleşik Amerikanın görüşüne nazaran, Doğu ile Batı arasında imzalanacak bir saldırmazlık paktı, tecavüzü meneden Birleşmiş Milletler Anayasası hükümlerinin /tekrarından ibaret olacaktı.

Ayan Cumhuriyetçi lideri William Knovdand ve Demokrat Senatör Mike Mansfield'in kanaatlerine göre, böyle bir paktın şu sırada bir kıymeti olmıyacaktı. Senatör Mansfield'in görüşüne nazaran MaçMillanın teklifi "vakitsiz" yapılmıştı.. İngiltere-Başbakanı meseleyi baştan değil sonundan ele almak istemekteydi. Pakt teklifi, Doğu ile Batı arasındaki meseleleri ele almak için bir başlangıç değil müzakerelerin Muvaffakiyetine göre neticede ileri sürülecek bir nihai teklif olmalıydı.

Bonn çevrelerinde de İngiliz teklifi ihtiyatla karşılanmıştı. Yetkili resmi şahsiyetler, konuşmanın metni dikkatle incelenmeden önce, her hangi bir yorumlamada bulunmaktan kaçınmışlardı., Ancak, hükümet çevrelerine yakın şahsiyetlerin kanaatine göre, MacMillanın teklif ettiği pakt, umumi ve kontrollü bir silâhsızlanmayı da içine alırsa Batı Almanya İngiliz Başvekilinin görüşünü kabul edebilecekti.

Ayni şekilde Roma siyasî çevrelerinde de teklif ilgiyle karşılanmıştı. Bu çevreler, esasen İtalyanın en yetkili temsilcileri vasıtasiyle, barışın korunmasına, yardım edecek her teklifi müsait karşılayacağını daima ifade etmiş olduğunu hatırlatmaktaydılar.

Batılılar arasından gelen bu yan resmî tepkilere mukabil, asıl Batılılar, yarı resini de olsa, teklif hakkındaki fikirlerini belli etmiş sayılırlardı. Fakat, öte taraftan, Sovyet Rusya, bu yasinin kaleme alındığı ana kadar, İngiliz Başbakanının "yapıcı" teklifi hakkında resmi veya gayri resmi hiçbir yorumlamada bulunmamıştı. Doğrusu, Sovyetlerin göstereceği tepki merakla bekleniyordu.

Antarktika

Görülmemiş bir yarış

Bir kaç haftadan beri, dünyanın altıncı kıtası Antarktika'nın "gecesiz gündüzlerinde" ve eksi 25 derece soğuklarında, bir İngiliz bir de Yeni Zelandalı olmak üzere iki seferi heyet arasında çetin bir yarış devam edip gidiyordu. Nihayet geçen Cuma sabahı, bir müddet önce - dünyanın "tepesine", Himalaya'ya İngiliz bayrağım dikmiş olan, Sir Edmund Hillary'nin başkanlığındaki Yeni Zelanda heyeti, bu defa da . dünyanın "dibi" olan *Güney* Kutbuna ulaşarak yarışı kazanıyordu.

Yeni Zelanda Heyeti, kara yoluyla Güney Kutbuna ulaşmış olan üçün. cü heyetti. İlk olarak bundan 47 sene önce 11 Aralık 1911 yılında, Amundsen'in başkanlığında bir Norveç heyeti, Güney kutbunu karadan "fethetmişti." Bu fetihten Habersiz olarak hareket eden İngiliz Robert Falcon Scott başkanlığındaki bir diğer heyet, bir ay kadar sonra gene karadan Güney Kutbuna vardığı zaman, burada Norveç bayrağının dalgalanmakta olduğunu görmüştü. San. ki bu bahtsızlık yetmiyormuş gibi Scott heyetinin seferi trajik bir şekilde sona ermişti. Dönüşte Scott ve arkadaşları bir gıda ve malzeme deposuna sadece 17 kilometre kala yorgunluktan ve gıdasızlıktan can vermişlerdi.

Yeni Zelanda heyeti, Ferguson marka tırtıllı üç traktörle, 15 Ekimde Scott üssünden hareket etmişti. Bu traktörler, 2000 kilometre mesafeye yedi kamyonluk yiyecek, malzeme ve yakıt taşımışlardı. Bu malzemenin bir kısmı, dönüş için depo edilmişti. Hillary heyeti, Dr. Fuchs başkanlığındaki İngiliz heyetini Kutuptan 1100 kilometrelik bir mesafede bekliyecek ve dönüşte kendisine yardım edecekti İki heyet arasında başlangıçta bir rekabet yoktu. Her ikisi de İngiliz Milletler topluluğuna mensup heyetlerdi. Hattâ bu kutup seferi, müşterek bir seferdi. Fuchs heyeti, 24 Kasımda,



Sir Edmund Hillary ve Dr. Fuchs
Yarışın galibiyle mağlûbu

Weddel denizi kıyısındaki Shachlton üssünden hareket etmişti. Fakat yürüyüşte biraz gecikmişti. İşte Hillary bu gecikme ve bir de Yeni Zelanda balkının "Kutba yürüyüş" isteği üzerinedir ki yürüyüşe devam etmeğe karar verdi. Böylelikle, sefer. "Anavatan ile bir Dominyon arasında rekabet" halini aldı.. Hillary heyeti günde ortalama 60-70 kilo metre yol alarak, Fuchs heyeti daha Kutba 200 kilometre uzaktayken Güney Kutbuna varıp, yarışı kazanmış oluyordu. Kutba varıldığı zaman, heyetin elinde bir varil yedek benzin kalmıştı. Verilen mesaja göre, bütün heyet sağ salimdi, ancak hepsi son derece yorgundular. Hedefe varmış olmanın sevinci bu yorgunluğu bir dereceye kadar unutturuyordu.

Hillary'nin seferi, "yeni zamanların en büyük seferiydi." Şimdi, Yeni Zelanda Heyetinin, Fuchs başkanlığındaki İngiliz .heyetini kutupta mı bekliyeceği, yoksa yoluna devam ederek onlara doğru mu ilerliyeceği hususu merakla soruluyordu.

Malia

Bir tehdit

Geçen Pazartesi gecesi, Malta adasının 40 üyelik Parlâmentosu, Başbakan Mintoffun teklifi üzerine, mühim bir karar alıyordu. İngiliz Donanmasına ait doklarda çalışırken işlerine son verilen, işçiler, yeniden işe alınmadıkları takdirde Malta, Büyük Britanya ile olan "bütün bağlarım" kesecekti.

Akdenizin bu küçük adası, 150 seneden beri Büyük Britanya İmparatorluğunun elindeki en önemli kilit noktalarından biriydi. 1814 . Paris antlaşmasıyla İmparatorluğa bir koloni olarak bağlanmasından beri de Ada ile İngiltere arasında bu kadar ciddi bir buhran çıkmıştı: 'Gerçi, Aneyasaya göre, Maltanın tek taraflı olarak bütün bağlarını kesmiye hakkı olmadığı söyleniyordu. Aldığı kararın, hiç.bir hukukî hükmü yoktu. İngilizler de Malta Meclisinin kararı, tu ciddiye almıyorlardı. Ama mesele gerçekten ciddiydi.

Malta nüfusu yüz; ölçümüne nispetle çok fazla olan bir adacıktı. Hal. kın hemen hemen tek geçim kaynağı, oradaki İngiliz Donanmasına ait tesislerdi. İngiltere, tedricen dokları kapatmıya karar verince ve hele yüz kadar işçi işlerinden çıkarılınca, buhranın patlak vermesi için bütün şartlar tamamlanmış demekti. O kadar ki onbeş gün'kadar önce, Başbakan Mintoff istifa etmeyi bile düşünmüştü. Fakat ondan sonra, bu protesto hareketinin başına geçmiş ve İngiltere ile bağları kesmek teklifini de bizzat ileri sürmüştü. Bu teklif, muhalefetteki Milliyetçi- parti tarafından da desteklenerek ittifakla kabul edilmişti. Bugüne kadar halk arasında henüz bir şiddet hareketi görülmemişti. Gösteri, daha ziyade "psikolojik" mahiyetteydi. Sonra Parlâmentodan çıkan bir kararın ifadesinden hareket ederek, bağları kesme yoluna ne şekilde gidileceği sorulabilirdi. Bir pasif mukavemete mi girişilecekti? Yoksa, Adadaki müttefik kuvvetlerinin -su ve elektrik kesilerek, üzerine bir baskı mı yapılacaktı? Ancak, Adadaki İngiliz valisi bu gibi teşebbüsleri kolayca durduracak kuvvete sahipti. Böyle bir harekete meydan verilmiyecek. ti.

Fakat ne denirse densin Maltada başlayan bu hareket, İngiltere ve hattâ bütün hür dünya için bir tehdit sayılabilirdi. Unutulmamalıydı ki, NATO'nun Akdeniz Kuvvetleri Kumandanlığı Karargâhı Maltada bulunuyordu. Böyle stratejik bir noktada çıkan huzursuzluk ve hâdiseler, Sovyet Rusyanın ekmeğine yağ sürebilirdi. Hem sonra, başlıyan bu hareketin sonunun gelmiyeceğini kim iddia edebilirdi.

Bunun için olacak ki, İngiliz Sömürgeler Bakam Lennox . Boyd, Maltalılara teminat vermek lüzumunu hissetti: Ada halkı, endişelenmemeliydi. İşsiz kalanlara yeni iş bulunacaktı: Bazı hususi firmalar, Adadaki dokları sivil maksatlarla . kullanmayı düşünüyorlardı, La Valette limanının tanzimi ve büyük yeraltı yakıt rezervuarları tesisi için hazırlıklara bile git rişilmişti. Ayrıca, Malta ekonomisinde bir değişiklik yapmak için yeni sanayiin kurulmasını teşvik etmenin mümkün olacağını "ümit ediyor-



Marcos Perez Jimenez
"Sakin olunuz!"

Venezuella

Havacıların isyanı

Geçen haftanın ortalarında, Güney Amerikanın Atlantiğe bakan kıyısında küçük Venezüella Cumhuri yetinde bir telâştır başladı. Caracas radyosu, mütemadiyen Cumhurbaşkanının bir mesajım tekrarlayıp duruyordu. Ateş saçağı sarmışa, Cumhurbaşkanının da etekleri tutuşmuşa benziyordu. O kadar ki, koskoca devlet başkam, adeta önünde, diz çökmüşçesine halka yalvarıyordu:.

"— Sakin, olun!."

Cumhurbaşkanı General Marcos Perez Jimenez'in telâşı pek yersiz de sayılmazdı. Bu Venezüella halkıydı, şakaya gelmezdi Kendisi, 1953 te albay rütbesinde bir subayken, Anayasa Meclisi tarafından Cumhurbaşkanlığına getirilmişti. Bunda bir fevkalâdelik yoktu ama, kendisinden önce 10 sene içinde beş tane devlet başkanı hâl edilmemiş miydi ? Hele 1950 yılında Albay Carlos Delgada Charbaud'nun öldürülmesi hâdise. si, henüz hafızalardan silinmemişti. Yoksa, şimdi sıra kendisine mi gelmişti? İki gün önce Genel Kurmay Başkam ve Hava Kuvvetleri Kumandanını tevkif ettirmesi üzerine Maracays hava üssünde, hava kuvvetleri kumandanlarından Louis Cerillo idaresinde başlıyan ayaklanma, genişleme istidadı gösteriyordu. Bütün hava kuvvetleri harekâta katılmışlardı.

İşte Venezuelladaki telâşın sebebi buydu. Başkent radyosu durup dinlenmeden Cumhurbaşkanının mesajım tekrarlarken, öte taraftan Savunma Bakanlığı da, Hükümet merkezinin âsiler tarafından bombalanmasının mümkün okluğunu bildir* mekte ve ışıkların karartılmasını ihtar etmekteydi.

6 milyon nüfuslu, bu küçük Latin Amerika Cumhuriyetindeki olaylar, yabancıların da dikkatini çekmiyor değildi. Zira, Venezüella dünyanın en zengin' petrol memleketlerinden biriydi. 1951 yılında petrol istihsalinde A. B. D. den sonra ikinci gelmişti (650 milyon varil). Petrol ihracatında ise Venezüella dünya birincisiydi.

Havacıların giriştiği harekât ne kara ve deniz kuvvetleri,. ne de hajk tarafından desteklenmişti. İşçi Sendikaları Birliği ise "bazı askeri birlikler' tarafından girişilmiş olan bu isyan hareketini" takbih etmişlerdi.

Hiçbir taraftan yardım görmeyin, ce, isyanın muvaffak olması beklenemezdi. Âsilere hava yoluyla dışarıya iltica etmekten başka çare kalmamıştı. Kolombiya hükümeti ayaklanan Venezuellah subayları kabul etmişti. Siyasi suçlu sayılırlardı; memleketlerine iade edilmiyecekierdi. Gerekli muameleleri tamamlandıktan sonra, Kolombiyanm istedikleri her hangi bir şehrine yerleşebilirlerdi.

Okuyucu mektupları

Mecmua hakkında

Mecmuanızda emeklilerin meselelerine hiç yer vermiyorsuntu. Bizim gibi metruk memleket evlâtlarının davalarını zaman zaman ele alırsanız çaresizliğimizin önüne geçmiş olursunuz. Şu zor geçim Şartları karşısında, üç ayda bir verilen 270 lirayla bizler ne yapalım? Yâ işçiler, dullar ve yetimler? Bu maaşlarda adalet yoktur. Günün şartları göz önünde bulundurulmamaktadır. İşe yarıyan emeklilere devlet sektöründe ücretli olarak iş verilmemektedir. Kısacası derdimiz büyüktür.

Ahmet Metiner - Balıkesir

*

İktidar hakkında

Benim aklımın almadığı bir taraf var: Şu bizim İktidara mensup olanların son olarak almak teşebbüsünde bulundukları tedbirlerdeki gayeler, memleketi muhalefeti yok etmek mi, yoksa muhalefeti yol etmek -ki kendi lisanlarıyla Meclisi dikensiz gül haline getirmek- zehabına kapılarak felâkete sürüklemek mi?

Ama bu ikinci şıkka ihtimal veremiyorum. Herhalde bile bile böyle bir gaflete düşmezler.

Turan Tuğlu - Kelkit

* * *

AKİS'in 187. sayısında "Ders almak için geç kalınmış değildir" başlıklı bir yazı okudum. Yeni Zelandada iktidarla muhalefetin kardeş geçinmemesi için hiç bir sebeb olmadığını belirten ve bizde de bu hâdiseden ders almak gerektiğini ileri süren yazar, acaba D. P. kadroları içinde bu yazıdan ders alacak politikacı kaldığını mı Zannediyor?' Durmuş da, hâlâ ders almak için geç kalınmış değildir diyor. Onlar Amerikadan bile ders almaya tenezzül etmiyorlar. Nerde kaldı ki Yeni Zelanda gibi harita üzerinde yeri zor gösterilecek, bir memleketten ders alacaklar. Bizim bildiğimiz, D, P. ye ders verecek bir tek kudret vardır: Millet. O da 1962 yi bekliyor.

Ahmet Kurt - Manisa

*

Şu bizim D. P. akla ve hayale gelmedik işleri yapmakta cidden mahirdir.

Size günün aktüel hâdiselerinden birini arzedeyim:

Maraşta seçimleri D. P. kaybedince sabahın erken saatinde Gök sunun Demokrat belediyesi, tıpkı Hükümetin yurtta ucuzluk yaratacağım diye 6 liraya satılan zeytinyağını 460 kuruşa indirmesi gibi, o gün memlekette nekadar muhalif esnaf varsa muvafık olsun diye hepsini para cezasıyla taltif ederek yeni ve modern bir demokratlaşma usulü buldu. Göksun Belediyesi böylece D. P. yi Esterler kalesinden daha kuvvetli bir kal haline getirdi.

Ç A L I Ş M A

İşverenler

Dertler halkalanıyor

Bu haftanın başında İstanbulun belli başlı endüstri mıntakalarından biri olan Yeşildirekte sigara dumanı ile dolu bir kahvehanede kendini talih oyunlarına veren işçileri seyreden Mustafa Sağlam kendi kendine düşünceye daldı. Şimdi bu kahvehanede kumar oynamak veya çay içerek dertleşmekle vakit geçiren işçilerden birçoğu bir zamanlar yanında çalışmışlardı. Dokuma tezgâhlarının kulak zarlarım patlatan gürültüsü, şimdi uzaktan gelen hoş bir davul sesini, andırıyordu. Bir zamanlar durmadan çalışan dokuma tezgâhlarının mekikleri şimdi şehrin izbe misali işyerlerinde veya atölyeleri ile fabrikalarında kuzu kuzu yatıyorlardı. Mustafa Sağlam tezgâhlarını düşündü, kimlere ne kadar **çok** iş yetiştirdiğini, nasıl para kazandığını hatırladı. Eski günlerin rahatlığı ile iskemlesine daha fazla yayıldı. Bir def a tezgâhını Kurduktan sonra işlerin hep tıkırında gideceğini ümit etmişti. Hâdiseler de başlangıçta ona hak verdirecek gibi idi. Tezgâhları durmadan çalışmıştı. İş yetiştirmek bile zor oluyordu. Etrafına bakdığı zaman yeni yeni işlere atılan, kolayca kredi bulan tanıdıklar görüyor ve her tarafta görünen bu hareketin hep sürüp gideceğini zannediyordu.

Soğuktan morarmış genç bir işçinin kapıyı gürültüyle Açıp içeriye girmesi ile Mustafa Sağlam daldığı hayallerden uyandı. O günler artık geride kalmıştı. Şimdi tezgâhlar boştu, değil kredi, günlük geçimini sağlayacak kazandı bile bulmak güç. tü. **Ama** kazanç güçlüğü yalnız Mustafa Sağlamın derdi değildi. Ondan daha büyük fabrikatörler de şu veya bu sebepten işsiz kalmışlardı. Bazıları fabrikalarını harekete geçirebilmek için birkaç yedek parçanın esiri olmuşlardı. Birçoğu da işleyecek ham madde bulamıyordu. Esasen bu gidişle mal alacak müşteri bulmak ta güçleşeceğe benziyordu. Vakıa memleketin dış ticaret borcu geçen yıllara niabetle azalmıştı. Ama bu büyük bir mâna ifade etmiyordu. Çünkü ticâret açığının azalması, ihracatın artmasından ziyade ithalâtın azalmasından ileri geliyordu, öte yandan ihracat bedellerinden de memlekete birşey geldiği yoktu; büyük bir kısmı eski borçları kapatmağa yarıyordu. Durgunlaşan ekonomik hayatı harekete geçirmek için dışardan kredi bulmak ta güçleşmişti. Borçların ödenmesine kadar satıcılar hep peşin istiyorlardı. Hükümetin hususi teşebbüsü teşvikinden hız alarak şevkle memleket kalkınmasına katılan müteşebbisler şimdi elleri kolları bağlı bekliyorlardı. Kimi kredi, kimi döviz ve yedek parça, kimi de ham madde bekliyordu. Ama hepsi de birşeyler bekliyorlardı. Bu durum karşısında birçok . fabrikatör işçilerine yol vermişti. Fakat aralarında iyileri de eksik değildi. Bunlar işçilerine yol vermektense; işçilerin haftalık çalışma saatlerini azaltmak suretile hepsinin az da olsa geçine-



Testereyle kesilen kâğıt bobini
İdare-i maslahat!



Sunusi
Üzüntüsü büyük

celi bir ücret almasını sağlamışlardı. Bu işçiler hiç değilse dokuma işçisi Adil Köroğlu gibi ceketlerini satmaktan kurtulmuşlardı. Ama geride daha binlerce onbinlerce işçi vardı. Bu defa dert yalnız işçilere değil, işverenlere de gelmişti.

Basın işçileri

Ekonomik krizin hiç şakası yoktu. Bir defa başladı mı, daldan dala. konan kuş gibi ekonominin bütün dallarına konuyordu. Alınan kararların yanlışlığı bu yayılmayı daha da kolaylaştırıyordu. Meselâ şimdi basına verilen hususî ilânların dağıtımındaki usulden doğabilecek sonuçlar basın işçilerini düşündürmeğe başlamıştı. Birçok gazete kâğıt bulmakta zorluk çektiğinden, esasen tirajını düşürmek zorunda kalmış ve bunu açıkça ilân etmişti. Birçokları da gazeteyi çıkarabilmek için -Vatan gibi. ellerine geçen her türlü kâğıdıkullanmak zorunda idi. Yirminci yüz. yılın ikinci yarısında Türkiyede gamete kâğıdı, başka memleketlerde odun kesmekte bile kullanılmayan destere ile kesilerek gazetenin boyuna uyduruluyordu. Basın işçileri buna da razı olacaklardı. Fakat o kâğıdı nasıl ele geçirmeli idi? İlânı azalan bir gazete kâğıt alacak parayı bulmakta herhalde kolaylık görmeyecekti. İşte bütün bunlar Vatan gazetesinin emektarı eski boks şampiyonu Sunüsiyi bile derin derin düşünmeğe sevketmişti. Sunusi basının içinde uzun yıllar geçirmişti. Ama, bu yıl eskilerden bambaşka idi. Ağır, karanlık ve ümitsizdi. Sunuslnin parıldayan gözleri ile dudaklarında eski neşeden eser kalmamıştı.

1957 nin İşçi Hareketlerine Bir Bakış

Adil AŞÇIOĞLU

Geçen yıl, Türk işçi hareketinin târihinde herhangi bir ilerlemeye değil, gerilemelere sahne olması ile anılacaktır. Gerçekten bir yandan iktidar Partisi ile isçi teşekkülleri arasındaki münasebetler, diğer yandan işçi teşekküllerinin ken di aralarındaki iç münasebetler hiç te verimli ve başarılı olmamıştır.

Türk işçisinin hak ve hürriyetlerinin koruyucusu olarak ortaya çıkan Demokrat Parti iktidara geleli sekiz yıl olduğu ve bu hak ve hürriyetlerin gerçekleştirilmesi için bütün imkânlara ve vasıtalara sahip bulunduğu halde imkanları işçilerin yararına değil zararına kullanmıştır. İşçilere karşı muhalefet yıllarında gösterilen yakın ilgi ve anlay;ş yerini gittikçe büyüyen bir anlayışsızlığa ve ilgisizliğe bırakmıştır. Eskiden olgun ve her türlü hürriyetlere lâyık sayılan işçilerin olgun olmadıkları, kendilerine verilecek hürriyetlerden faydalanamıyacakları açık veya kapalı şekilde ileri sürülmüştür. Bundan sekiz - on yıl önce Türk işçisinin grev hakkını lüzumlu ve haklı hallerde kullanacağına inananlar ve onun vatanseverliğinden şüphe etmeyenler şimdi işçilerin, grevi memleket menfaatlerine aykırı bir yolda kullanacaklarına hükmetmiş olacaklar ki, grevin işçiye ve memlekete zararlı olacağını iddia etmeğe başlamışlardır. Bu münasebetle mil. li menfaatlerle işçi hak, ve hürriyet. leri arasındaki bağlara burada kısaca dokunmak yerinde olacaktır. Evvelâ şurasını hemen belirtmek lâzımdır ki, kimsenin Türk işçisinin vatanseverliğinden şüphelenmeğe hakkı yok» tur. Sonra, bir işçinin hakkini' araması ve bunun için de muhtaç bulunduğu en tabii mücadele vasıtası olarak grev yapma yetkisini iste; nesi ve bunu kendine faydalı bildiği şekilde ve zamanda kullanması hiçbir suretle onun vatanını ve milletini sevmediğini göstermez. Nasıl, işçiden başka vatandaşların gelirlerini arttırmak, servet sahibi olmak ve dünya nimetlerinden faydalanmak için mücadele etmeleri onların vatanseverliği hakkında şüphelenmeği gerektirmiyorsa, işçilerin her hareketini durdurmak için ortaya "memleket sevgisi, milli menfaatler" gibi engeller çıkarmak ta yersizdir. Meselâ işçilerin ücretlerini vaktinde alamadıkları için, yahut ta işverenin kendilerini kanunsuz olarak fazla çalıştırması karşısında işlerini toptan bırakmaları belki işverene zarar verebilir, ama bunun milli menfaatlere 'aykırı bulunduğunu iddia etmek haksızlık ve insafsızlık olur.

Bu hakları tanımayınca işlerini bırakmaları, hemen bütün memleketlerde İşçilerin en tabii hakkı olarak kabul edilmiş ve hiçbir kimse böyle bir hareketin milli menfaatlere aykırı olduğunu ileri sürmeyi, hiç olmazsa son 50 yıldanberi, düşünmemiştir. Aksine olarak, ileri memleketlerde, geniş işçi kitlelerinin haklarının çiğnenmesi, milli menfaatlere aykırı sayılmaktadır.

Bugün ileri bir teknik ve medeniyet seviyesine ulaşmış olan memleketler bu basarlarını işçiler sayesinde ?îde etmişlerdir. Diğer taraftan hemen her memlekette işçiler vatanseverlerin ön saflarında yer al maktadırlar. Düşmana karşı yapılan bütün kurtuluş savaşlarında işçiler daima en önde bulunmuşlardır. Macaristanda son meşhur ayaklanmayı yapanlar ve müstevli Ruslarla Rus kuklalarına baş kaldıranlar münevverler ve işçiler değil miydi? Türk işçisi de vatanseverlikle ve diğer işçilerden hiç te geri olmadığına göre onun da dilediği gibi teşkilâtlanıp kendi menfaatlerini korumak hakkına kavuşmasından daha tabii birşey düşünülemez.

Fakat ne yazık ki, memleketimizde işçiler tarafından en meşru haklarının elde edilmesi yolunda girişilen mücadele ve hareketler hemen dalma milli menfaatlere aykjrı sayılmaktadır. Bu bakımdan 1957 yüı, iktidarın işçi hareketlerine karşı görüşlerinde herhangi bir ilerlemeye sahne olmamıştır. Bunun bir neticesi olarak da istanbul İktisat Fakültesi İçtimaiyat Enstitüsü tarafından tertiplenen işçi seminerleri şu veya bu şekilde baltalanmıştır,

Geçen yıl içinde . İktidar yalnız işçi seminerlerine karşı değil fakat işçi teşekküllerine karşıda. cephe almıştır: 5018 saydı kanuna göre kurulup yıllardanberi bu kanuna göre faaliyette bulunmuş olan sendika birlik ve federasyonları 5018 sayılı kanun, hiç değişmediği halde, bu kanuna aykırı görülerek kapatılmışlardır. Bu suretle işçiler diğer vatandaşların faydalandıkları bir haktan daha mahrum bırakılmışlardır. '

Bu şekilde işçiler tarafından veya onlar lehine girişilen hemen her hareketi milli menfaatlere aykırı görmek istidadında bulunan bir zihniyet, işçilerimizin meslekî ve, kültürel gelişmelerinde büyük hizmetleri görülebilecek olan işçi seminerleri ile işçi sendika birlik ve federasyonlarının çalışmalarına engel olmuştur. Bunun bir sonucu olarak ta Türk İşçi hareketi 1957 y lı içinde teşkilâtlanma ve gelişme bakımından bir İlerleme kaydedememlştir.

Bununla beraber, Türk İşçisinin ilerleme ve gelişme yolundaki mücadelesine devam edeceği muhakkaktır.

Sağlık

Aile saadeti

Birçok aile geçimsizliklerinde anlaşmamazlık kadar, belki ondan da fazla rol oynayan şey sinir yorgunluklarıdır. Eğer sinir yorgunluğuna uğrayan kimse bunu farketmez ve tedavi yoluna gitmezse, hem kendisi hem de etrafı için gayet tatsız hâdiseler hazırlamış olur. Senelerce normal şekilde geçinmiş olan bir karıkocanın birdenbire kavgaya başlayıp hayâtlarını cehenneme çevirdikleri çok defa vakidir. Ekseri şikâyetler incir çekirdeği doldurmaz hâdiselerden müteşekkildir ve birden bire, ehemmiyetsiz birşey yüzünden patlak vermiştir. Bu şekilde bozulan yuvaların miktarı küçümsenemiyecek kadar çoktur. Demek ki her geçimsizlikte, bilhassa birdenbire meydana **çıkan** ani geçimsizliklerde asabi menşeli bir yorgunluk aramak gayet faydalı olacaktır; ve "devrimizin hastalığı" hakkında yuva kuran her kadın ve her erkek birşeyler bilmelidir.

Moda olan hastalık

İngilizler atom devrinin bu en tipik hastalığına "nervous break - down" diyorlar vervous break - down yani depresyon, son senelerde Vıvien Leıgh gibi, müteveffa Ağa Hanın karısı gibi, Edinbourg Dükü gibi tanınmış şahsiyetlere musallat olmuştur ama bu,. belki akla gelebileceği **gibi** ne bir zenginlik, ne bir şımarıklık veya işsizlik hastalığıdır. İsimleri duyulan bu şöhretler yanında günde binlerce insan, amelesinden sanatkârına kadar bil hastalığa yakalanmaktadır ve işin tuhafı sayfiyelerde, köylerde yaşıyanlar da bu hastalıktan yakayı kurtaramamaktadır. Amerikada yapılan araştırmalara göre depresyona en müsait meslekler dişçilik, gazetecilik, P.T.T. memurluğu ve ev kadınlığıdır.



Vivien Leigh

Moda hastalığın ilk kurbanı

Yorgunluk

Depresyon her şeyden evvel bir yorgunluk hastalığıdır. Evkâdınının evdeki didinmeleri, ufak tefek sinirlenmeler, günlük hâdiseler, taka. tın fevkindeki fiziki gayretler bilhassa hoşnutsuzlukla beraber olursa bünyeyi yavaş yavaş yıprandırmaktadır. Doktorların "ruhi şok" dedikleri sukutu hayallerin, tazyiklerin, aşağılık duygusunun, heyecanın, korkunun da rol oynıyabileceği muhakkak, sa da yorgunluk yine de başlıca sebebdir. Öyle insanlar vardır ki daima fizikî ve zihni imkânlarının fevkinde çalışırlar ve bu imkânları zorlarlar. Meselâ bir tip ev kadını vardır hayatını telâş içinde geçirir: Evini siler süpürür tekrar siler, tekrar süpürür. İyi bir ahçıdır, iyi bir terzidir, misafir ağırlamasını sever, yardıma koşar, çarşıya pazara çıkar, ömrü koşmakla geçer. Bu kadın muhakkak ki fizikî imkânlarını zorlamaktadır. Birgün ansızın ehemmiyetsiz bir hâdise yüzünden, meselâ komşunun kapısını hızlıca kapatması ile sinirleri boşalabilir. Bu bir bahanedir. Aslında o kadın aylardan beri rahatsızdır, fakat ufacık bir hâdise ekseri bardağı taşıran damla olur.

Maneviyatın rolü

Maamafih maneviyatın rolünü de inkâr etmemek lâzımdır. Meselâ depresyona uğrayan bir sporcu ekseri bu hale bir muvaffakiyetsizlikten sonra düşmüştür, gazetede çıkan bir tenkit bir primadonnayı o anda mahvetmiştir, işinden nefret ederek çalışan ev kadını da bu hastalığa yakalanmağa namzettir, hele kocası ile arasında bir hadise zuhur etmişse, mesut değilse hastalık derhal yakasına yapışacaktır.

Yalnızca fiziki yorgunluğa dayanan depresyonlar çok kısa zamanda tedavi edilebildiği hakle manevî tarafı da olan yorgunluklar çok uzun ve esaslı bir tedaviye ihtiyaç göstermek. tedir. Bilhassa devamlı alâka isteyen, zihni yoran ve düşünceye dayanan fiziki yorgunluklar ruhi tatminsizliklerle beraber olursa en vahim vakaları teşkil etmektedir.

Teşhis

Sinir yorgunluklarından gelen hastalıkları ilk teşhis edecek olan kimse bizzat hastanın kendisidir. Onun için her insanın ve bilhassa bu moda hastalığa en çok maruz olduğu söylenen ev kadınının hastalığın ilk arazlarını bilmesi şarttır.

Aslında, bir depresyon anı geçirmemiş insana pek az rastlanır. En muvazeneli ve en sağlam insanlarda dahi böyle zayıf anlar olmuştur. Ve bu cidden ehemmiyetsizdir. Bazıların. da bu depresyon anı sabah kalkarken vuku bulur. Bazılarında ise, akşam yorgunlukla, baş gösterir. Fakat hissedilen şey hep aynıdır. İnsan bütün neş'esini, hattâ yaşama gayesini kaybeder. Herşeyden nefret eder ve hiçbir iş yapmak istemez. Fakat umumiyetle bu çok kısa sürer, bir an meselesidir ve günlük işlere dalmamızla kaybolur gider. Şayet bu sıkıntı ve durgunluk hali, bu arzusuzluk ve bedbinlik birkaç dakika değil de birkaç gün, hâttâ bazan birkaç hafta, birkaç ay fasılasız devam ederse vaziyet çok daha vahimdir. Mevzuu bahis olan İngilizlerin "nervous break - down" dedikleri hastalıktır ve tıpkı bir soğuk algınlığı gibi, tıpkı bir mide rahatsızlığı gibi tedavi edilmek ister. Hastalığa uğrayan kimsenin yerinden kalkacak, yürüyecek, yabancı insanlarla konuşacak hali yoktur. Ev kadını cok sevdiği çocuğuna bakmak istemez, çalışkan öğretmen talebelerini göremez olur, sanatkâr için sanat, şöhret bütün mânasını kaybeder. Bunu ekseri yorgunluklar, mübalâğalı bir heyecanlanma, uykusuzluk, haletiruhiye değişikliği ve daha mühim vakalarda iştahsızlık; zayıflama, takip eder. Depresyona uğrayan bir kimse kendi hareketine *göre* hususiyetler arzeder. Herşeyi karanlık ve bedbin bir gözle gören nörastenikler, vahim ve telâş içinde yaşayan evhamlılar, baş ağrılarından, miğde rahatsızlıklarından, çarpıntıdan şikâyet edenler, fizikî ve entellektüel bir. durgunluğa düşenler yardır. İşte bütün bunlar sempatik, sistemdeki muvazene bozukluğunun neticesidir.



Begüm Han

Üzüntünün doğurduğu hastalık

Y A R I N

Jale CANDAN

Çocuk terbiyesi, üzerinde durmaya mecbur olduğumuz mühim dâvalarımızdan bir tanesidir. O kadar mühimdir ki, hiç mübalağaya kapılmadan, bu meselenin memleketimizin istikbali ile ilgili olduğunu bile düşünebiliriz. Cemiyetimizin siyasî ve İçtimai birçok yenilikler yapmaya çalışırken, ileri ve geri hamleler arasında bocaladığı bir hakikattir. Bu bocalama her ne pahasına olursa olsun "daha iyiye", doğru gitmek ve muvaffak olmak için çırpınmaları ve mücadeleci bir ruh taşıyanları bile zaman zaman ümitsizliğe ve bedbinliğe sürüklemektedir. Hakikaten insanın içi memleket sevgisiyle, cemiyet kaygusu ile dolup taşarken görülen yanlışlıkları düzeltmek için birşey yapamamak hatta düşündüğünü söyliyememck pek güçtür. Ama bence bugün siyasi hayattan uzak yaşıyan, sosyal dâvalarımız için çalışamıyanların dahi yapacakları çok mühim bir vazife vardır; bu da özlediğimiz demokratik sistemin ruhunu anlıyabilecek ve mütekâmil bir cemiyet vatandaşının vazifelerini müdrik evlâtlar yetiştirmek ve bir an bile bu gayeyi unutmayarak, yarına inanmaktır. Ama birçok anne ve babaların benim gibi düşünmediklerini biliyorum. "Bu cemiyette gemisini kurtaran kaptandır, idealist adam bedbaht almaya ve daha fenası, sevdiklerini bedbaht etmeye mahkûmdur" diyorlar. Ben buna inanmıyorum. Her ne olursa olsun, insan meşru yollardan inandığı dâva için mücadele edebilir ve bu mücadele temiz ve samimi bir mücadele oldukça nihayet muzaffer çıkar. Belki tabasbus ve nemelâzımcılık bazı maddî kazançlar getirir ama bu, hiçbir devirde makbul sayılmamıştır ve iyi yetişmiş bir insan, kendi inançlarına sadık kaldıkça , daima mesuttur. Üstelik idealist insanın aç kalacağını düşünmek te hatadır. Temiz insanın Allah ta kul da, daima yardımcısı, olmuştur. Zaten bir cemiyette, hasis menfaatlerini herşeye üstün tutan insanların miktarı azaldıkça o cemiyette ferdin şahsi menfaati ile umumun menfaati birbirine muvazi olarak yürümeye başlar, ne vazifelerini yapanlar kahraman addedilir ne de vazifelerini yapmıyanlar kolaylıkla mazur görülür. Fert kendisi için ' çalışırken cemiyeti yükseltir, cemiyeti düşünürken herşeyden evvel kendisini korumuş olur. Kahraman fedailer ve yalnızca hava ile yaşadığını tahayyül ettiğimiz idealistler ile yalnızca maddi menfaatlerini hesaplıyabilen dar görüşlü kimseler arasında yiyen içen etten kemikten mamul normal ölçülü insanlar türer. Bunlar hem insanlık ve cemiyet için hem de kendileri için yaşarlar. Mütekamil cemiyetlerde ekseriyeti kuran bunlardır. Çocuklarımızı bu ölçülere göre yetiştirirsek dilediğimiz şeylere kavuşacağımız muhakkaktır; yeter ki biz yarına inanalım.

Tedavi

Teşhis yapıldıktan sonra tedavi ek. Beri çok kolay ve çok kısadır. "Depresyonların akli ve ruhi hastalıklarla bir ilgisi yoktur ve şifa mutlaktır. Umumiyetle en faydalı tedavi usulü dinlenme ve günlük islerin bir müddet için durdurulması sonra da azaltılmasıdır. Ev kadınının bu hastalıktan kurtulması için baş vuracağı en mükemmel çare, birkaç gün, bazan birkaç hafta evden uzaklaşmak, yorucu hadiseleri unutmaktır. Bazan vaka daha ciddi olabilir, doktor hastayı günlerce hattâ aylarca en çok sevdiklerinden uzaklaştırır, mutlak bir istirahata sevkeder. Bunu tereddütsüz kabul etmek lâzımdır. Bazı had vakalarda uyku veya şok tedavisi de yapılabilir; fakat depresyonların yüzde sekseni birkaç teskin'-edici ilâçla, istirahatla çok kısa zamanda tedavi edilebilir.

Tedbir

Tedaviden de mühim olan tedbirdir. Hiçbir kimse ve hiçbir ev kadını fizikî ve zihnî imkânlarını devamlı surette zorlamamalı sakin ve ölçülü yaşamaya gayret etmelidir. Eğlencenin fazlası da tıpkı çalışma gibi vücudu yorabilir. Fazla düşünmek aynı kötü tesiri yaratır. '"Hiçbir ampul voltajından fazla ışık veremez". Bunu akıldan çıkarmamak ve depresyonun ilk alarm işaretlerinde derhal istirahat ve teskin edici ilâçla hastalığı önlemeye çalışmak lâzımdır.

' Aslında devrimizin bu moda hastalığı hiç de vahim bir hastalık değildir. ama hayatı ve bilhassa aile yuvalarım zehirlemektedir ve bu bakımdan olsun, kısa zamanda tedavi edilmelidir..

Moda

Kürke dair

«Kürk bir nevi mücevherdir. anneden kızına kalır." derlerse de son zamanlarda sık sık değişen kürk manto modaları kürkü ekonomik olmaktan çıkarmıştır. Eskiden iyi cins bir kürk manto alan kadın, seneler senesi onu esas manto olarak kullanabilirdi, bugün seneden seneye muazzam fason paraları ödiyerek biçim değiştirtmesi icab etmektedir. Çünkü şık bir kadın demode biçimli bir kürk mantoyu kumaş mantoya tercih etmektedir. Kürk manto yaptıracak kadın "fason" üzerinde gayet titiz davranmalı, iyi bir kürkçüye gitmeli ve modası çabuk geçmiyecek biçimleri tercih etmelidir.

Her cins kürk modadır

Bugün kürk bir lüks olmaktan çıkmıştır. Vakıa vizon gibi, veya pöti gri gibi kıymetli kürkler elbet yine çok gözdedir ama bunların yanında temiz şekilde çalışılmış kuzular, tüylü ucuz kürkler, lynx veya skunks'lar da gayet modadır. Uzun zamandır gözden koybolmuş olan taylar yine meydana





İki orijinal kürk

Modası geçmese de cakası geçiyor





Kürk manto modelleri

Vay kocaların başına gelenler

'çıkmıştır. Bu kürkler modern bâr şekilde kullamlmak şartı ile en şık ve en lüks kadını dahi cezbetmektedir. Bugün, kürkün kullanılışında cinsinden ziyade rol oynıyan şey, kupsu ve biçimidir.

Kürk aksesuarlar

Akla gelebilen her cins kürk modadır ve kürkle akla gelebilen herşey yapılmaktadır. Bugün kürk. yalnızca manto veya manto içi olarak kullanılmamaktadır. Kürk artık bir çok kıyafetleri garnitür olarak süslemekte birçok beklenmedik' şekillerde karşımızla çıkmaktadır. Kürkten yelekler, kürk etoller, kürk şapkalar, kürk eşarplar, kürk çanta ve kürk ayakkabılar, kürkten yapılmış düğmeler, kürk kravatlar hattâ kürk bluzlar pek çok görülmektedir. Böylece evdeki en ufak kürk parçasından istifade etmek dahi imkân dahiline sokulmuş ve eskiden ilham olan yeni moda kürk aksesuarı kış için en ön plân almıştır. Kenarları kürkle süslü kışlık botlar bize daha ziyade eski zaman albümlerini hatırlatmaktadır ama bugün en şık kadının gardrobunda bu botları bulmak kabildir. Spor bir elbiseyi süsleyen kürk cepler, kürk bir kemer, kürkten düğmeler, bir gece elbisesinin dekoltesindeki kürk, bunları taşıyanı ısıtmasa bile gözleri ısıtmaktadır.

Biçimler

Bugünkü kürk manto modasına hâkim olan şey kısa veya turvakar mantolardır. Bilhassa tüylü kürkler uzun manto şeklinde değil de kısa ceketler şeklinde tercih edilmektedir. Böylece sukunks'dari ronardan, lyks'ten gece ve gündüz giyilebilecek ceketler yapılmıştır. Tüysüz kürkler, uzun mantolar veya turvakar biçimler için daha elverişlidir. Bunlar mümkün mertebe sade biçimlerde kesilmekte, ekseri küçük vizon bir eşarpla, yerine göre zenıginleştiritaıektedir. Minuşe denilen bu minimini ince eşarplar vizon taklidi başka kürklerden, sansardan yapmak da kabildir. Bu ince eşarp kürkler, mantolara, tayyörlere rob mantolara, gayet şık ve ağır bir hava vermektedir.

Kürk modası son senelerde kumaşlara da tesir etmiştir. Kürk taklidi kumaşlar böylece ortaya çıkmıştır ve kürkü yalnız ısıtıcı ve lüks bir meta olmaktan kurtarmış süsleyici, dekoratif tarafını ortaya koymuştur.

CEMİYET

Gelecek sene "İnsan Hakları ve Kanunların Hakimiyeti" mevzu, unda Uzak Şarkta toplanacak olan Hukuk Kongresine katılacak delegelerimiz ve hukukçun arımızla görüşmek üzere İstanbula uğrayan Prof. Noeman Marsh Hiltonda mıuihalbirlarle görüşerek şöyle dedi: "Bir memleketin demokratik olabilmesi herşeyden önce insan haklarının teminat altına alınarak idareciler tarafından asla çignenmemesiyle mümkündür; aksi halde mevcut rejimin adı demokrasi değildir."

C. H. P. Ankara milletvekili Avni Doğan partinin Beyoğlu ilçe merkezinde Gençlik Kolu üyeleriyle konuşunken diktatörlük mevzuuna temas ederek şu görüşü ileri sürdü: Halklar memleketlerinde diktatörlük kurulmasına ya bir "kurtarıcı" aradıkla rı, yahut ta uzun bir huzursuzluk devresinden sonra hangi cinsten olursa olsun bir düzen özledikleri zaman müsaade ederler; halen Türkiyede bu şartlar mevcut olmadığına göre, burada bir diktatörlük kurulması imkânsızdır. Bu tahlil yanlış olmamakla beraber, faaliyete geçmesi sabırsızlıkla beklenen C. H. P Araştırma Bürosu tarafından meselenin şöylece derinleştirilmesine ihtiyaç vardır: Bir memlekette uzun bir huzursuzluk devresi yaratılarak balkın "düzen özler" hale getirilmesi mümkün değil midir? Mümkünse buna nasıl mani olunur?

Amerikan sermayesinin iştirakiyle Pendik civarında kurulacak kamyon ve otomobil fabrikasıyla alâ-



Avni Doğan

Gözdağı



Ayla Erduran

"Kırk bir kere maşallah"

kalı temaslarda bulunmak üzere İstanbula gelen Federal Turck Company idare meclisi reisi Mr. Max Rapport "Otomobil fert için bir lüks eşyası değil, medeni bir zarurettir" dedi. Bizi yabani halimizden kurtaracak olan fabrikanın yakın istikbal için plânları: Bu sene 1000 kamyon çıkarılacak, sonra yılda 10.000 kamyon ve otomobil yapılacak, bunlar kısmen ihraç ta edilerek her sene 20.000.000 dolar döviz sağlanacak, kamyonların fiatı topu topu yirmi ve otomobillerinki onbeş bin lira civarında olacak, ayrıca vatandaşa bu otomobilleri taksitle alma imkânı da verilecek, velhasıl -nasıl yine Pendik civarında kurulan cip fabrikası sayesinde cipleri koyacak yer bulamıyorsak- otomobil bolluğundan şaşkına döneceğiz. Bu durumda ekonomi mütehassısları bir an evvel bir Amerikan garaj inşaatı şirketiyle temasa geçilmesini ve her vatandaşa taksitle bir garaj yaptırılmasını tavsiye etmektedirler; böylece nüfusumuzun yarıdan fazlası kerpiç kulübede oturmaktan da kurtulmuş olacaktır.

Ayla Erduran Poznan'daki Beynelmilel Wianlavisky konkurunda derece aldıktan sonra yurda döndü. Rusyaya niçin gittiğini soran bir mu_ habire şu cevalbı verdi: "David Oystrakh tarafından davet edildim ve orada kaldığım üç ay zarfında her gün dokuz saat çalıştım!" Türk müzik icra sanatının durumuna dair fikri sorulunca da şunları söyledi:' "Avrupaya nazaran bizde müzik sanatı ve anlayışı çok geri. Müzisyenlerin birbirlerine karşı davranışları da başlı başına bir üzüntü konusu. Bizde müzisyenler devamlı surette birbirlerini baltalar gilbi bir hâl içindeler." Sade müzisyenler mi", Ayla Hanını, sade müzisyenler mi ? .

*

Gezici Sütçüler Derneği başkanı Ali Üstünün basına açıkladığına göre kendi de dahil olmak üzere idare heyetinden dört kişi sütçülükten vazgeçmiş bulunmaktadırlar. Başkanın iddiasınca bu felâketli durumun sebebi narhtır ve "Narh kaldırılmazsâ bir yıla kadar gezici sütçülük tarihe karışacaktır." Tarihimiz zaten bir hayli karışık olduğuna ve sütten daha karışık bazı şeylerin de yakında memleketimizde tarihe karışacağı ümit edildiğine göre, bu karışma ihtimâli vatandaşlar tarafından mühimsenmemişse de sütçülerin kendir leri için önemini muhafaza etmektedir. Bu ay içinde bir Sütçüler Kongresi toplanacak ve bu kongrede "anti-narh" için büyük kampanya açılacaktır. İlgililer kampanyaya. boyun eğmezlerse narh kurbanı sütçüler büyük bir merasimle mesleği toptan terkedeceklerdir.

Time mecmuasının açtığı bir müsabakayı kazanarak memleketimize gelen Mr. Maurice Dodf Hilton Otelinde bir basın toplantısı yaptı ve İstanbula dair şunları söyledi: "Evlerin, tepelerin üstünde kurulmuş olması pek hoş Her an birbirlerinin üstüne yıkılacak gibi bir halleri var." Mr Dodf'ta bu derece keskin bir seziş olduktan sonra müsabaka kazanmış bulunmasını bütün muhabirler tabii karşıladılar; sade hiçbiri çıkıp ta kendisine İstanbul evlerinin niye öyle mahzun ve mütevekkil, her an yıkılacak gibi durduğunu izah etmedi.

*

İstanbul Barosunun ceste ceste yapılan yıllık kongresi, betmutad "ateşli" bir toplantıyla' sona erdi. Mahkemelerde tartışmaktan hızlarını alamayan avukatlar kâğıt temini-Turing Kulüp binasının satın alınması, vestiyer vesaire gibi mevzularda keyifle birbirlerine girdiler. Adliye Sarayının her katına bir saat konulması teklif olununca Baro Reisi Orhan Arsal şu mütalâayı serdetti: "Mesele saati satın almakta değil, asmakta. Saati alırız, Hicaibi Beyden müsaadeyi alamayız, elimizde kalır."

emiyetimizin garip işlerine son lâve: Gayrimueşru çocuk toplayıp muhtelif fiatlarla genelev kadınlarına satan Emine adında bir hatun aleyhine dâva açıldı. Mağdur müşteri durumundaki genel kadın Fatmanın ifadesi: "Eminenin evine gidip satılık çocuk sordum. Bana biri dört günlük, biri dört aylık, bîri de bir yaşında üç çocuk gösterdi, Küçüğüne 800, ortancasına 400, büyüğüne de 500 lira istiyordu," Bu meblâğların maliyet hesabına ve kâr hadlerine uygunsuzluğu meydandadır. Ticaret Bakanlığının nazarı dikkatini çekeriz Medeni bir memlekete bu kadar fiat kontrolsuzluğu yakşmaz.

MUSİKİ

Manacerler

Yerinde sayan endüstri

Türkiyenin iki başlıca şehrinde, Ankara ve İstanbulda, eğlence endüstrisinin sanatları ilgilendiren dalı, yirmi otuz yıl önceye nisbetle tüllün, daha fazla gelişmiş bir durumda değildir. Piyasaya sürüleni her mal ve hizmet, sürenleri zengin"edecek kadar alıcı bulabildiği halde, sanat malları, müteşebbisleri zarar endişesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu gibi teşebbüslerde zarara uğrandığı çok kere vaki - değilse de elde edilen kâr hemen her zaman, ticarî bir teşebbüsün maksadına uygun düşmiyecek ve "gülünç" diye vasıflandıracak derecede küçüktür. Bu durum bilhassa musiki piyasasında kendim göstermektedir. Hernekadar son yıllarda Türkiyede musikiseverlerin sayısında bir artış görülmekteyse de bu artış, müteşebbisi besliyecek derecede değildir. İstanbulun iki başlıca konser manaceri, Fernando Franko ve Galib San, bu müşahadeleri teyit etmekte, konser ajanlığı işine ancak "amatörce" denilebilecek bir hevesle devam etmekte, ticaret gayelerini asıl sinema işletmeciliğine -tabiatiyle sanat filmlerine değil- bağlamaktadırlar.

Nevin Akçerle ortak olarak Kontiya firmasını işleten Fernando Fran_ ko, geçen konser mevsiminin net kârının sadece 2.500 liradan ibaret olduğunu söylenmektedir ve bu rakama, David Oystrah gibi muazzam rağbet gören bir kemancının konserlerinin geliri de dahildir. Franko nun



Galip San

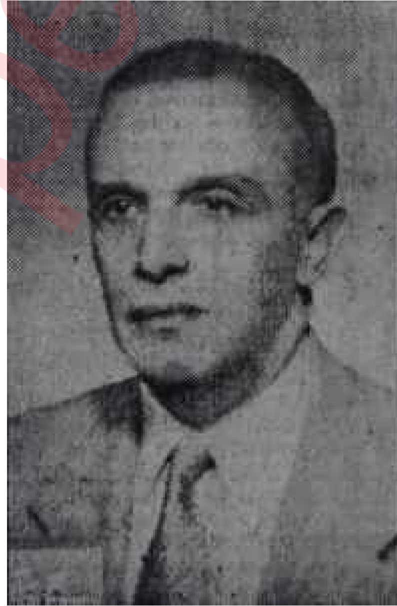
Zarar etmemek de kârdır

başlıca şikayeti, Belediyenizi konser fiyatlarım dondurmuş olmasıdır. Bir resital için azani fiat 12,5 lira, bir orkestra konseri içinse 15 liradır. "Zenginlerden biraz fâzla para alsak ne bilir sanki!" diyen Fernando Franko ön sıraların fiatının serbestçe tesbit edilmesini, buna karşı diğer mevkilerin fiatlarının parası az musikiseverlerin ve öğrencilerin konsere gelebilmelerine imkân verecek şekilde düşük tutulmasını istemekte, ünlü bir musikişinas geldiği zaman bilhassa pahalı mevkilerin biletlerinin karaborsada zaten iki üç misli fiyata satıldığını ve alıcı bulduğunu, fakat bu paranın, müteşebbis manacere ve konser Veren sanatçıya bir fayda sağlâmadığını karaborsacının cebine gittiğini söylemektedir. Gelir azlığı yüzünden emprezaryonun sanatçılara verebildiği para da tabi - atiyle az olmakta ve bir durum bilhassa yabancı sanatçıların Türkiyeye itibar göstermemelerine sebebiyet vermektedir. Türkiyeye gelen yabancı sanatçılarla anlaşma genel olarak konser başına -bütün masraflar dahil-1.000 lira üzerinden yapılmaktadır. Meselâ bu sıralarda memleketimizde konserler veren Fransız piyanist Jeanne Marie Darre dört konserine 4.000 lira almakta, bunun 500 lirasını gelir vergisi, 1.800 lirasını Parise gidip gelme yol masrafı ve 500 lira kadarını da otel vs. masrafı olarak Ödeyince yanına ancak 1.200 lira kadar bir para kalmaktadır. Yol boyunca birçok şehirde konser vererek buraya gelen musikişinaslar yol masrafından tasarruf ettikleri için kazançları dana fazla olmaktadır. Fakat bir sanatçının doğrudan doğruya Türkiyeye gelmesi gerektiğinde, hele bu sanatçı büyük isim sahibi ve ook para istiyen bir Sanatçı olduğunda, tasavvur çok kere imkânsızlaşmaktadır. Meselâ Jascha Heifetz, Türkiyede beher komiseri, için -bütün masraflar hariç- 1500 dolar (9.000 lira kadar) istemiştir.Öyle anlaşılıyor ki Heifetz'i daha bir müddet Türkiyede dinlememiz mümkün olamıyadaktır.

Resitalciler yerine orkestralar ve bale trupları gibi çok sayıda sanatçının dahil olduğu teşekküllerin Türkiyeye gelmesi ancak bunların bağlı bulundukları hükümetlerin yardımıyla mümkün olmaktadır. Daha büyük, daha çok sayıda dinleyici alabilen temaşa salonları, fazla gelir sağlamak yoluyla sanatçıların tatmin edilebilmesi ve böylece musiki hareketlerinin çoğalması imkânını sağlıyabilir mi? Gerek Franko ve gerek Galip San bu suale menfi bir cevap veriyorlar; halkın, musiki otaylarına yeter ilgiyi göstermediğini, daha büyük bir salonda boş koltukların sayısının daha fazla olacağını söylüyor.

Fernando Franko, kırk senedir konser ve tiyatro emprezaryoluğu işindedir. İlk olarak bir Viyana Operetini İstanbul» getirtmekle ise başlamıştı. Hatıraları arasında, Sultan Reşatın sarayında, Jan Kubelik ve Huberman gibi **ünlü** viyolonistlere verdirdiği konserler de vardır Kendisini bu mesleği, seçmiye sevkeden başlıca amilin sanat sevgisi olduğunu, söylemektedir. Atlas Sinemasının müdürlerinden olan Galip San 'da bu mesleğe aynı sevgiyle atılmıştır, İlk gençlik yıllarında Halkevlerinin sanat faaliyetlerini düzenlemekle işe başlıyan Galip San şimdi ANTA -Amerikan Millî Tiyatro ve Akademisi-nin Türkiyeye gönderdiği sanatçıların başlıca manaceridir. Bazan Fernönda Franko'yla müşterek olarak iş yapar.' İlerisi için en büyük tasavvuru, İstanbulla büyük bir musiki festivnali tertiplemektir. **Doğu** v**e** Batı sanatlarının Asya ile Avrupanın birleştiği şehirde birlikte suhünnae»ü hedef tutan bu **festival** için Mihneapolis **Senfoni** Orkestrası ve Boston Senfoni Orkestrasıyla, bundan başka İngilterenin ileri gelen macerterinden lan Hunterle hazırlayıcı anlaşmalara varmıştır.. Minneapolis Senfoni Orkestrasının birkaç ay önce memleketimizde verdiği konserlerin sadece 27 lira bırakmış olması hesaba katılırsa; böyle büyük bir teşebbüsün nasıl ticari başarı kazanacağı düşünülebilir. Fakat her iki orkestra, sadece yol ve ikamet masraflarının karşılanması suretiyle Türkiyeye gelmeyi kabul etmişlerdir.

Her iki manacer de Türk sanatçılarına, konser 'Verdirme teşebbüsü üzerinde durmuyorlar. Gerçi Fernando Franko, Cemal ' Reşit Rey ve Ömer Refik Yaltkaya gibi sanatçıların memleketlerde- konser vermelerinde amil olmuştur. Fakat ikisi de İstanbulda, mevsimlik programı önceden hazırlanmış, yalnız Türk sanatçılarının sahneye çıkacağı bir konser serisinin ticari başarı kazanamıyacağını düşünüyorlar. Fernando Franko, Leylâ Gencerin Saray sinemasında verdiği konserin, bu sanatçının değerine mütenasip bir ilgi görmediğini, Galip San ise Suna Kanın konserinin ancak bir davetli topluluğu huzurunda verilebildiğini söylüyor. İkisi de İstanbulun kozmopolit ahalisinin ancak dünya çapında isim yapmış musiki şöhretlerine İlgi gösterdiğini ileri sürüyorlar.



Fernando Franko
Akıntıya çekilen kürek

Ankara Müzik Festivali

İstanbulun eğlence endüstrisinin iki kurduna karşılık, bilhassa Türk sanatçılarım ve Türk bestecilerini halka sunmayı kendine iş edinmiş bir Ankaralı manacer, Üniversiteliler Müzik Derneğinin Sunuk Pasineridir. Ondan şimdilik, profesyonel manasıyla "manacer" diye bahşetmek belki doğru olmaz. Çünkü Sunuk Pasiner henüz bir üniversite öğrencisidir. Fakat bu yolu meslek olarak seçtiği ve şimdiye kadar yaptıklarım devam ettirdiği takdirde birkaç yıl sonra Türkiyenin sanat ideallerine ve ticaret tecrübesine sahip, geniş kültürlü ve iş bilir bir. emprezaryoya malik olacağı şüphesizdir.

Üniversiteliler Müzik Derneğinin ve Sunuk Pasinerin ilk büyük başarı. si, geçen yılın ilk Ankara Müzik Fes. tiyaliydi. Bir haftaya kadar başlaması beklenen ikinci Festival, Derneğin uyumamış olduğunu gösteriyor.. Bu yılki festivalin programı geçen yılkine mabetle daha zengindir ve memleketimizin musiki hayatının itiyatları dışında 'birçok yeniliklerle doludur. Bir "Besteciler Forumu" ve bir de caz konseri bunların arasındadır. Tamamen Türk bestecilerinin eserlerine tahsis edilmiş olan "Besteciler Forumu"nda Ulvi Cemal Erkin, Bülent Arel, Nevit Kodallı ve Muammer-Sunun yalnuç eserleri çalınmakla kalmıyacak, bu besteciler bir "masa" etrafına toplanıp halka eserleri hakkında izahat verecek ye Türk besteciliğine müteallik çeşitli meseleleri münakaşa ede. çeklerdir. Türkiyede, ciddi bir musiki hareketi, çerçevesi içinde verilecek ilk caz konserinde, bu seçkinliğe lâyık ilk Türk caz topluluğu o.lan Erol Pekcan ve arkadaşları çalacaklardır.

Festivalin başlıca siması Robert Lawrence olacaktır. İdare edeceği üç orkestra konserinde birçok Türk eseri vardır: Bülent Arelin Birinci Senfonisi, Ekrem Zeki Ünün Piyano Konsertosu, Nevin Kodallının Sinfoni. etta'sı... Diğer konserlerde İlhan Usmanbaşın "Müzikli Üç Şiir"i, Bülent Arelin Sonnetleri, Erkinin Piyano Sonatı ve Muammer Sunun eserleri vardır. Mozart, Berlioz, Mahler, Ravel gibi besteciler programların geri kalan kısımlarında temsil edilinektedirler. Suna Kan, Ferhunde Erkin, Selma Emiroğlu, Helikon- Kuarteti Ve Amerikalı mezzo Ginia Davis festivalin icra sanatçıları arasındadırlar.

TİYATRO

Ankara

Hafta Başı

İnsanların iyi kötü kurulu bir düzenleri vardır. Günler hep aynı program içinde, aym hareketlerle, aynı işlerle seçer. Bu kurulu düzenin yarattığı değişmiyen hareketler bir zaman sonra mekanik hâle gelecek ve çok geçmeden insan oğlunun hayatına bir monotoni hakim olacaktır.

Sabahları hep aynı saatte yatağınızdan kalkacaksınız. Acele acele giyineceksiniz. Her gün tekrarlıya tekrarlıya alıştığınız bir haraketle kravatınızı bağlıyacaksınız. Çayınız hazırdır. Ağzınız yana yana onu da içeceksiniz. Sonra da tam saatinde sokağa fırlıyacaksınız. Bir vasıtaya atlayıp çalıştığınız işyerinin yolunu tutacaksınız. Burası belki bir büro, belki bir matbaa, belki de bir ticarethanedir. Ama öyle veya böyle bir yer olmasının sizin için bir farkı yoktur. Burası sabahları aynı saatte yetişmek zorunda, olduğunuz ve bütün gün mekanik hareketlerle çalışacağı. tuz bir yerdir.

J. B. Priestley'in "Haftabaşı"ndaki kahramanı George Kettle de bu kurulu düzenin içinde günlerini aynı mekanik hareketlerle geçiren . bir banka müdürüdür. Hayatına her tarafı sıkıntıyla dolu olan bir monotoni hâkimdir.

George Kettle bir. haftabaşı yâni bir-Pazartesi günü yine işine gitmek üzere evinden çıkar. Fakat yolda için. den bir ses gelir: "Bütün bunlar neden George?." Kettle durup düşünür. Hakikaten hu monoton hayatı sıkıntıdan patlıyarak yaşamanın manâsı nedir? Dünyaya bunun için mi gelmiştir? Neden gününü keyfince yaşamaz? Neden her dakika bir programa bağlanmıştır? George Kettle birden bire karar verir. İşe gitmiyecektir. O gün de gitmtiyecektir, ondan sonraki günler de. Artık günlerini hiçbir programa bağlamadan geçirecektir. Her dakikasını keyfince yaşıyacaktır. Belki canı çocukça şeyler yapmayı istiyecektir. Meselâ nişancılık oynamayı, meselâ davul çalmayı. Madem ki istiyor, yapacaktır. Sabah olmasına rağmen canı içki istiyorsa içecektir. Kısacası şimdiye kadar hayatına hâkim olan kurulu düzeni ve bunun doğurduğu monotoniyi bir anda yıkacaktır.

George Kettle'in tamamen mantığının amfiyle yaptığı bu hareket her tarafıyla insanidir. Ama çevresindekiler bunu böyle karşılamazlar. Birisi Kettle in hasta olduğunu söyler, bir başkası ise delirmiş olduğunu. Halbuki Kettle yaşamanın sırrına ermiş bir adamın iç rahatlığıyla bu in» sanların, hepsine de alaycı bir tavırla ve yüksekten bakmaktadır!



İ. B. Priestley

Ankaralılara hoş görünemedi

Usta bir yazar

Tehlikeli Dönemeç, Laburnum Grove, Cornelius, I have been here before, Music At Night, The Long Mırror, Thay Came To A City - ve Goodnight Children gibi piyeslerin yazarı olan John Boynton Priestley, tiyatronun yetiştirdiği sayılı ustalar-, dan biridir.

Priestley'in aşman temi üzerine kurulmuş olan piyesleri bilhassa ilk piyesi olan "Tehlikeli Dönemeç" ve bundan sonra "Gecede müzik" ve "I Have Been Here Before" adlıları onun gelecek devirlerde bile unutulmamasını, ismini yaşatmasını sağlayacak piyeslerdir.

Priestleyin bu piyeslerdeki en sağlam tarafı, aksiyonları hazırlarken dialoglardan başka hiçbirşeyden medet ummamış olmasıdır. Priestleyde dialogların örülüsünde görülen sağlamlık pek az yazarda görülecek bir seviyededir.

Priestley'in Üçüncü Tiyatroda oynanmakta olan Haftabaşı adlı komedisi onun eserleri arasında en zayıflarından biridir. Piyesi şişirmek için konulmuş hissini veren ikinci perde son perdedeki uyuma sahnesi gibi ucuz ve kolay trükleri insan Priestley'e yakıştıramaz.

Sevgi Baturun tercümesindeki Türkçe hiçbir seyirciyi rahatsız etmiyecek kadar kusursuz. Ama insan ister istemez Priestley'in üç dört tane çok sağlam piyesi dururken neden Haftabaşı gibi pek de önemli olmayan bir piyesinin çevrilip oynadığını düşünüyor.

Tersine bir oyun

Üçüncü Tiyatroda temsil edilen Haftabaşını seyreden bir seyirciye piyesin nasıl bir şey olduğu sorulduğu zaman alınacak cevap: "Bir sabah adamın biri deliriyor. Ondan sonra da birtakım gariplikler yapıyor" olursa hiç de şaşmamalıydı. Çünkü piyesi bilmiyen ve Üzerinde uzun boylu düşünmek ihtiyâcını duymayan bir seyirci' için, Üçüncü Tiyatrodaki Haftabaşı temsilinin bundan ötede hiç bir mânası yoktu.

Salih Canar gerek rejisör ve gerek. se oyuncu olarak George Kettle rolünü çok ters ve basit bir şekilde ele almıştı. Priestleyin söylemek istediği, hayatındaki o korkunç monotoniyi yıkabilmek için hemen hemen herşeyini feda etmeye hazır olan adamın herkesten akıllı olduğuydu. Salih Canar, George Kettie'i piyeste onu bir deli olarak kabul eden komiserin gözüyle görmüş. Yazarın söylemek istediğini hiçe sayarak üçbeş basit seyirciyi güldürebilmek uğruna George Kettle'i bir zır deli yapıp işin içinden çıkmıştı. O mübalağalı kaş göz hareketlerinin George Kettle tipinin çizilmesine ne gibi bir yardımı olduğunu ardam ak zordu. Ayrıca Bay Canar, oyuna nasıl bir sesle başladıysa aynı sesle bitirdi. Oyun boyunca söylediği bütün repliklerde birini ötekinden ayıracak en ufak bir nüance görülmedi.

Bay Salih Canarın Haftabaşındaki rejisi de maalesef oyunculuğu kadar başarısızdı. Bir kere oyuna kendiliğinden, parantez dışı bir hareket vermiş değildir. George Kettle ti. pillin oyunun bütünü içinde ters olarak ele alındığı da düşünülürse Haftabaşı rejisörü hakkında iyi bir hükme varmak pek fazla iyimserlik olurdu.

Devlet Tiyatromuzda bir sınıf oyuncu vardır. Bu oyunculara hangi rolü verirseniz verin hep standart değişmiyenbir oyun oynarlar. Kendileri o role adapte olmazlar da o rolü kendilerine adapte etmeye çalışırlar.

Haftabasında Alderman Hardacre rolünde Suat Taşer, Delia Moon da Suat Taşer, Henry Moon da Nuri Gökseven Devlet Tiyatromuzdaki standart tip oyunculara bir kere daha güzel birer misal veriyorlar.

Monika Twig, Priestley tarafından oyuna sadece bir komedi motifi olarak sokulmuştu. Rolü Devlet Tiyatromuzda oynayan yenilerden Ayten Kaçmaz, Monica Twig'in repliklerindeki espri ağırlığını verebilecek kadar usta değildir.

Kısacası Priestley'in Haftabaşı'sı Devlet Tiyatromuz sanatçıları tarafından tepeüstü sahneye konmuştu Ve umumiyetle alaturka bir atmosfer içinde oynanmıştı. Böylece de yazarın söylemek istediği söz gürültüye gitmişti: İnsan Priestley-i tanımadan Üçüncü Tiyatrodaki Haftabaşı temsilini seyretse bu yazar için rahatça sıradan bir fars yazarı diyebilir.

Sinemalar

Veresiye filmin ücreti

Geçen mevsim "Âsi Gençlik", bu mevsim de "Devlerin Aşkı" adlı Amerikan filmlerini hayranlıkla seyredenlerin çoğu, bunların bir şans eseri olarak oynatıldıklarının ihtimal ki farkında bile değillerdi. Amerikan sinema şirketlerine borçlarımızın üst üste biriktiği, ödenemez hale geldiği, bundan iki yıl önce önemli bir mesele olarak ortaya çıkmıştı. 1954 ten beri biriken borçlar iki milyon dolar civarındaydı. Bu borcun önce taksitle transfer edilmesi düşünülmüş, aksi takdirde Amerikan filmlerinin Türkiyeye hiç gelmemesi ihtimali belirmişti Geçen yıl Amerikan büyükelçisinin şahsi tavassutuyla yapılan bir kredi anlaşması kara bulutları dağıtmış, sineme salonlarının % 70 ini besliyen Amerikan filmlerinin gösterilmeye devam etmesi sağlanmıştı. Sinemanın ne büyük bir propaganda gücü olduğunu pek tabii Amerikalılar da biliyorlardı. Dünyanın dört bir köşesine Amerikan sevgisini, Amerikalı gibi yaşama, düşünme, davranma isteğini ve özentisini Hollyvvood filmleri yaymıştı. Böyle bir durumda, bütün bir Amerika için çok faydalı olah bir propaganda, şüphesiz, film stüdyoları için devede kulak kabilinden bir zarara tercih edilirdi.

Araya uzanan el

Ama iş burada bitmiyordu. Mademki Amerikan filmleri, borçlar transfer edilmediği halde sırf propaganda maksadiyle Türkiyeye gelmek, te devam ediyordu, öyleyse bunların arasından aksi . propaganda yapması muhtemel olanlar ayıklanmalıydı! "Rıhtımlar Üstünde" "Âsi Gençlik" ve "Devlerin Aşkı" gibi filmler, sırf bu kredi anlaşmasından önce yurdumuza geldikleri için ayıklanmaktan kurtulmuşlar ve Amerikan sinemasının en dikkate değer eserleri olarak seyircilerin ve tenkidçilerin müşterek takdirlerini 'kazanmışlardı. Yoksa Amerika'da dok işçileri sendikalarının gangsterler idaresinde olduğunu gösteren "Rıhtımlar Üstünde" aile ve eğitim sistemindeki aksaklıkların gençlerde meydana getirdiği yıkıcı tesirleri gösteren "Aşi Gençlik", Texas'lı toprak, ağalarının ve petrolcülerin jgörgüsüzlüklerini, bencillikleri-ni gösteren "Devlerin Aşkı"her halde örnek sayılacak bir yaşayış tarzını aksettirmiyordu. Nitekim konıtları a. sağı yukarı bunlara benziyen birkaç Hollywood filmi Amerikan Haberler Bürosunun müdahalesiyle getirici şirketlerin listesinden çıkarıldı. Bunlardan "Garment Jungle" tıpkı "Rıhtımlar Üstünde" gibi sendikalarda çevrilen dolapları, gangsterlerin sendikalara el atışlarını gösteriyordu. "Blackboard Jungle" bir başka "Âsi Gençlik" hikâyesi anlatıyordu.



"Garment Jungle"den bir sahne

USIS'in kurbanı

"Written on the Wind"e ise, Fransızlar, "Devlerin Aşkı"na benziyen konusu yüzünden "Küçük Dev", adını takmışlardı. Amerikan Haberler Bürosunun listeden çıkarttığı filmler sadece bunlar değildi. Afrikada -İngiliz sömürgesinde zencilerle beyazlar arasındaki mücadeleyi gösteren "Something of Value" da Türk seyircisine ulaşamıyacaktı. Fakat en tuhafı' "The Big Knife . Büyük Bıçaklın başına gelenler. Bu film Türkiyeye gelmiş, dublâjı yapılmış, Anadolu sinemalarında gösterilmeye başlamıştı. Fakat filmi getirten Kosmos Film şirketinin bildirdiğine göre, "Büyük Bıçak"m programlardan kaldırılması istenmişti. Film,' şimdiye kadar seyircilere bir rüya Ülkesi olarak tanıtılan Hollywood'un içyüzünü aralıyor, prodüktörlerin ellerinde oyuncak olup intihara kadar sürüklenen tanınmış bir aktörün hikâyesini anlatıyordu. Öyle anlaşılıyor ki, bu filmlerin yasaklanışı sadece başlangıçtı, bunu başka filmlerin takibedeceği muhakkaktı.

Madalyonun öbür yüzü

İlk bakışta USIS'in bu müdahalesi, borçlar meselesi gözönünde bu. lundurularak, bir dereceye kadar tabiî karşılanabilir: Sinema büyük ölçüde bir propaganda vasıtası olduğuna göre Amerikalıların üstelik be. dava olarak aksi . propagandaya göz yummamaları insana makul gelebilir. Yalnız, fikir hürriyeti, demokrasi falan bir yana unutulmaması gereken iki önemli nokta var: Yasaklanan bu filmler ne aksi. propaganda yapıyor, lar, ne de bedeva gösteriliyorlar.

"The Big Knife", "Blackboard Jungle" ve "Something of Value", Amerikan sinema şirketlerinin en güvendiği eserler olarak Venedik Festivallerine gönderilmişti. "The Big Knife", rejisörü Robert Aldrich'e Venedik'te bir gümüş aslan mükâfatı kazandırmıştı. Böylelikle çeşitli ülkelerden gelen bir sürü film arasında bir Amerikan filmi değerlendiriliyordu. Bu, her halde küçümsenecek bir değerlendirme değildi. Bu filmler, milletlerarası festivallerde Amerikayı temsil, ederken fikir,. sanat ve kültür değerleri ortadayken, aksi-propaganda yapıyor diye Türkiyede yasaklanmaları çok gariptı. Meselâ "Written on the Wind"in her halde bir değeri vardı.ki, başrolü oynıyan Dorothy Malone'a geçen yıl bir "Oscar" kazandırmıştı. Anlaşılan USIS daha neyin iyi propaganda neyin kötü propaganda olduğunu keştirememişti. "Asi Gençlik", "Devlerin Aşkı" gibi filmlerin çevrilişi Amerikan sineması için de; Amerika için de bir şerefti. Bu eserler Amerikada yaşıyan sanatçıların, fikir adamlarının çaplarım göstermek bakımından büyük bir değer taşıyordu. Amerikan sinemasının varlığı, bu eserler ve onları yaratanlar sayesindeydi. Mark Turam, Steinbeck, Hemingway, Jack London'suz; bir Amerikan edebiyatı düşünülebilir miydi.? Ayni şekilde, USIS'in hoşuna gitmiyen eserlerin dı-

şında kalan filmlerin pek çoğu Ariierikan- sineması için şeref teşkil etmiyecek kadar cılız, süklüm püklüm şeylerdi. USIS asıl bu saçmalıkların, zevksizliklerin gösterilmesini önlendiği vakit Amerikan kültürü ve sanatı için bir aksi propaganda yi önlemiş olacaktır.

Meselenin öbür yönüne gelince USIS'in sandığı gibi Amerikan filmleri Türkiyede bedava oynatılmıyor, Türk seyircisi sinemaya girmek için eskisinden daha çok para ödüyor, zira sinema biletleri hemen her yıl zam görmektedir Türk film getiricileri, aldıkları filmlerin parasını Türk lirası olarak bankaya yatırıyor. İşin bundan sonrası iki hükümetin maliyeleri arasındaki bir anlaşmaya bağlı. Seyirci bilet parasını; getirici, filmin ücretini ödediğine göre Amerikan filmleri Türkiyede eskisinden farksız şartlar içinde gösterilmekte demektir. Paraların transfer edilmemesinden istifade ederek devamlı bir müşteriyi baskı altında bulundurmak doğru değildir.' Bu. meselâ, sıkışık durua düşen sadık müşterisinin bu durumundan faydalanarak elindeki kötü malı sürmeye çalışan bakkalın hareketinden farksızdır. Kaldı ki USIS taraflardan biri de değildir ve böyle bir hakkı ona tanıyan hiçbir anlaşma ortada yoktur.

Filmler

"Atlantik Fatihi"

1927 yılının Mayıs ayında, Amerikalı havacı Charles A. Lindbergh iptidai bir uçakla New York'tan Parise Atlantiki aştı. Hiçbir yerde durmadan otuz üç buçuk saatte tamamlanan bu uçuş, zamanında cok heyecan yaratmış, sivil havacılık tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmişti. Billy Wilder'in filmi 'The Spirit of St. Louis . Atlantik Fatihi", Lindbergh'in tarihi macerasını tahrif etmeden anlatmıya çalışıyor. Fakat eserin hazırlanışında Lindbergh'in teşebbüsünü belli bir noktaya bağlamak yoluna gidilmemiş. Landbergh niçin böyle bir denemeye girişiyor? Atlantikin bir boydan bir boya uçakla aşılmasının önemi nedir? Böyle bir teşebbüse yol açan sebepler nelerdir? Wilder, eserinde bu noktaların hiçbirini açıklamaya yanaşmamış. Geriye sadece uçuşun kendisini anlatmak kalıyor. Bu da bir film için ilgi çekici bir çıkış noktası olabilirdi. Lindbergh'in maceracı sadece havacılık bakımından değil, insani bir tecrübe olarak da çok mühim. En ufak bir ağırlığın uçuşuna tesir ettiği, insana hiç de ehemmiyet telkin etmiyen bir uçakta tek başına, iki gün j uykusuz kalan, uçsuz bucaksız bir Okyanus Üstünde bir pilot neler hisseder? Bu büyük imtihanı hangi psikolojik şartlar içinde verir? i * Wilder bunları da pek üstünkörü geçiştiriyor. Bu da, rejisörün bütün teknik ustalığına rağmen; manevî kaynaklarına sığınmış, yalnızlık içinde bir adamın tek başına mücadelesi gibi, ifade edilmesi çok güç bir durumu anlatabilecek çapta olmamasından ileri geliyor. Geriye, uçuşun, hakikatteki cereyan şekline en yakın yolda, dümdüz ve kupkuru anlatılışı kalıyor. Devrin canlandırılışı kusursuz: Eski model uçaklar, otomobiller, kıyafetler ustalıkla hazırlanmış. Her zaman parlak neticeler vermiyen Warnercolor renk sistemi başarıyla kullanılıyor. Cinemascope perdesinde iyi değerlendirilen nefis hava fotoğrafları var. Fakat bu teknik teferruat, devamlı olarak ilgiyi uyanık tutmak için kafi sebepler değil. Nitekim uçağında uykusuzluktan kıvranan Lindbergh'le birlikte seyirciler de bir müddet . sonra göz kapaklarına bir ağırlık indiğini hissediyorlar. Wilder bu monotonluktan kurtulmak için, geriye dönüşlerle Lindbergh'in gençlik hatıralarından, teşebbüsün hazırlanış şeklinden küçük küçük vakalar anlatıyor. Lindbergh'in askerî okuldaki maceraları, ilk uçağını satın alışı, bir sirkte uçak cambazlığı yapışı, parayla gökte müşteri dolaştırdığı günler, uçak postacılığı devresi, Atlantiki aşmak teşebbüsünü destekliyecek birini araması, ' bu teşebbüs için "The Spirit of St. Louis" adı verilen uçanın inşası yarı komik anekdotlar halinde, uçuş hikâyesinin orasına burasına sıkıştırılıyor. Ama bunlar gerekli olduklarından değil, filme sun'i bir hareket sağlamlak için tertiplendiklerinden, soğuk şaka tesiri yapmaktan ileriye gidemiyor.

Solo oyun

Lindbergh için James Ste\vart'ın seçilişi tipi bakımından isabetli olmuş. Stewart'ın da bir havacı oluşu, uzun boyu, ince vücudu, çocuksu yüzüyle Lindbergrh'i andırışı iyi; tesadüfler. Usta bir makyaj, ilerlemiş yaşını da pek hissettirmiyor. Capra'vari komediler ve Anthony Mann'ın western'lerindeki rollerin altından her vakit kolaylıkla kalkan tecrübeli aktör, böyle solo bir rolde aynı başarıyı gösteremiyor. Şaşkın, çocukcasına saf halleri bütün film boyunca devam ediyor. Halbuki Lindbergh'in macerası ümitle endisenin, korku ile sevincin birbirine karıştığı, devamlı kaynaşma içindeki bir. psikolojik durumun incelenmesi için iyi bir fırsat sayılabilirdi. Aynı durum, bir aktörün sanatının bütün inceliklerini gösterebilmesi için de vesile olabilirdi. Wilder ise filmi küçük küçük parçalara bölerek, devamlı gelişen bir psikolojik durum kompozisyonuna imkân vermiyor. Olayın dış görünüşü Wilder'i daha çok ilgilendirmektedir. Bu sebepten bulutlu, yağmurlu, kapalı bir havada Lindbergh'in New Yorktan" havalanışı, Amerika topraklarım terkedişi, İrlanda'nın, İngilterenin üstünden geçişi, gece karanlığında Parise varışı ve karşılanışı ne kadar başarılı anlatılıyorsa; bomboş Atlantikin üzerinde, uçağında tek başına kaldığı durumlar o kadar hafif geçiştiriliyor.

"Atlantik Fatihi" istismara, lüzumsuz taraflara çekip uzatılmıva çok müsait bir konuyu oldukça ramuslu bir şekilde ele alan bir film. Ama Wilder sansasyonel olmaktan kaçınmakla birlikte filmini belli bir esasa oturtmaya da yanaşmamış. Bu yüzden de teknik ustalığı inkâr edilemiyecek eseri, hemen hemen doküman'ter doğrulukta fakat dümdüz, kuru ve cansız.



S. Winters ile J. Palance "Büyük Bıçak"ta

Bu da...

Futbol

Galatasaray kazandı

G 14.18 de İktidarın başı Dolmaecen haftanın son günü saat tam bahçe stadı şeref tribününe girdiği zaman, stad "Fenerbahçe çok yaşa!" ve "Galatasaray Cim bom bom!" ses. lariyle inliyordu. Bu, Başbakanın maça ilk gelişi değildi. Daha önceleri de bir kaç kere gelmişti Hatta bir keresinde, küçücük ve çirkin stadda üst üste maç seyreden meraklılara yüz binlik stadın müjdesini de vermişti. Ancak meraklılar Başbakanın bu gelişinde de aynı küçük ve çirkin stadda üst üste maç seyrediyorlardı. Kalabalık arasında sıkışarak ezilenler, tribünlerden aşağı düşerek ağır şekilde yaralananlar vardı. Fakat meraklılar ne olursa olsun stadı dolduruyor, esiliyor, yaralanıyorlar gene de vaz geçmiyorlardı. Futbol ne heyecanlı bir hastalıktı. Yüzlbinlik stada kavuşacakları zamanı heyecanla bekliyorlardı. Fakat Başbakan söylemişti. Bir müddet daha ezilerek yaralanarak dayanacaklardı. Sonunda "hakikî" bir stada kavuşmak vardı. Bu. ümit onların yegâne tesellisiydi. Ancak o gün kimsenin akıl erdiremediği bir değişiklik olmuş, halkı her zaman orta yuvarlakta selâmlıyan ekipler bu defa önce şeref locası önüne gitmişlerdi. Ancak bu şeref seramonisinin yapıldığı sırada İktidarın Bası henüz locasına gelmemişti.

Bu maç. ligin en mühim karşılaşıhasıydı. Fenerbahçe ve Galatasaray karşılaşacaklardı. Başbakan dahi bu eşsiz heyecanı yakından görmek, yarım asrın rakiplerinin çetin mücadelesini seyretmek için gelmişti. Maçtan bir gün önce Şehir Meclisinde şiddetli münakaşalar cereyan etmiş, şeref tribününün' durumu yana yâkıla anlatılmış, buraya kiminle geldikleri, niçin geldikleri, hangi hak. la geldikleri bilinmeyen pek çok hanım ve çocuğun dolduğu belirtilmişti. Aynı durum K Tribünü. için de varitti. Giriş kartlarını veya muteber imzalı davetiyeleri buluveren, soluğu alâkalılara ayrılan bu tribünde alıyordu. Aslında numaralı olan bu tribün dahi üst üsteydi. Başbakan, önceki gelişinde durumu görmüş, yeni stad çalışmalarının hızlandırılmasını istemişti. Halk bezgin, futbolcu şikâyetçiydi. Bütün ümit yeni staddaydı. Sadece o kadar.

Fenerbahçe . Galatasaray maçı doğrusu aranırsa, bu iki rakip arasında son senelerde yapılan en sakin maç öncesini gösteren bir karşılanmaydı. Gazeteler bu defa nedense "yangına" körükle gitmemişler, taraftarlar sakin kalmışlar, futbolcular da pek birşey ifade etmeyen salaparti beyanatlardan bıkmışlardı. Fakat ne de olsa bir Fenerbahçe - Galatasaray maçıydı ve ligin ilk ilâ yerin daha sonraki maçlarda değiştirecek ehemmiyetteydi. Futbol çevreleri, sorulduğu zaman cevap vermekten kaçınmıyorlar, geçen haftaki oyunları, son çalışmaları muvacehesinde Galatasarayın favori olduğunu önceden kabul ediyorlardı. Bu, doğru bir görüştü. Fakat bazı tehlikeli eksikleri vardı. Galatasaray favori kabul edilirken, bir hafta önceki 8-1 lik Kasımpaşa galibiyeti; yeni antrenörün dirayeti ve takıma henüz giren rezervelerin son maçtaki başarıları öne sürülen noktalardı. Ancak, bunların hepsinin münakaşa edilecek tarafları mevcuttu. Galatasaray, Kasımpaşayı sekizlik bir gol yağmuruna tutarken, acaba neticeyi müessir kuvvetiyle mi almıştı yoksa Kasımpaşa aslında çökmüş bir takım mıydı ? Nitekim Beykoz da Kasımpaşayı kolayca yenmişti. Galatasarayın kolay bir maçında rezervelerin takıma intibakı da kolay olmuştu. Galatasaray antrenörünün, şimdilik "iyi giden" hareketlerine bakarak,- Dick'in fevkalâde olduğunu söylemek kehanetti. Dick belki hakikaten iyi bir antrenördü. Bunu anlamak için zaman lâzımdı, Durumu Galatasarayın ilerdeki hali gösterecekti. Ancak, ister Dick, ister kulüp idarecileri menfi olsun, Galatasaray ekibinin bir santralı, bir beyni, forvetinin müthiş adamı vardı ve bu adam muhtemelen bu mühim maçta oynamayacaktı. Ona Suat Marn at derlerdi. Galatasarayın gerek defasın, gerekse çok mühim hatbek ve ofens taktiklerinde 4 numaralı arkadaşı Coşkunla 'beraber tesirli rol oynar, Galatasaray forvetinin makinalaşmış top taşıyıcısı. İsfendiyarı uygun pozisyonlara sokardı. Galatasaray sağ insaydının galibiyetlerdekı rolü çok büyüktü. Oynamaması büyük handikaptı. Bu, şekilde sol geri köşesi Basri gibi memleketimizde yetişmiş en iyi solbekle tutulan Fenerbahçe karşısındaki eksikliği de anlaşılacaktı. Gerçi Suatın önemli rolü sağ kanattaydı. Ancak bu taktik sol insayt yerine de tesir eder, Kadri gibi bir işletinin, boş sahayı kaptırmasına sebep olurdu. Bu nokta, anlayanların nazarında çok önemliydi.

Fenerbahçenln in içinde bulunduğu durum çok daha başka, çok daha "yürekler açısıydı". Elinde her zaman fevkalâde rezerveler bulunan hattâ çok zaman rezerve bolluğu yüzünden uygun tertipler kuramıyan bu ekip, halen 12 birinci takım futbolcusuyla idare etmek durumuna düşmüştü. Son derece ehliyetsiz ve bir o kadar zararlı bir idareci topluluğunun eline kalan bu büyük kulübümüz, Beşiktaş maçında protesto edilecek kadar bozuk oynayan bütün oyuncularını mühim Galatasaray maçında da mecburen oynatacaktı. Bu futbolcuların bugünkü halleri ile iyi oynamaları ihtimali, hatıra dahi getirilemezdi. Fenefbahçe idari hataların kurbanı olu. yordu. Bu hal ne zaman ve nasıl sonra erecek bunu bilen, tahmin eden de yoktu. En büyük kulübümüz gayet tehlikeli bir yolda süratle ilerliyor, kendini büyük bir aşkla tutan milyonlarca taraftarım da mahzun ediyordu. Galatasaray, Beşiktaş maçları kaydedebilirdi. Fakat asıl mühim mesele Fenerbahçeyi kaybetmekti.

Oyun, fevkalâde denecek şekilde hâdisesiz ve Suatsız akın gücü olamayacak Galatasarayın Fenerbahçe ile berabere kalmasıyla kapanacaktı. Sağ insaydı ortadan kaybolunca İsfendiyarı tamamen Basrinin kontroluna bırakan Galatasaray, böylece Metine de . top getirecek yolları kapamış oluyordu. Galatasarayın yaptığı gol, tamamen tesadüfiydi ve oynadığı oyun, son senelerdeki en intizamsız oyundu. Bir müddet boş sahayı elde tutabilen Kadri, sağyandaki alışılmış gücü bulamayınca geri kademeye girmek zorunda kalmış böylece Galatasaray tek silâhı olan "hücüm"unu kendi 'kendine öldürmüştü. Ancak, Galatasarayın kar şısında düzgün ve iyi bir futbol oynayan Fenerbahçe de yoktu. Rakip takımdaki tehlikeli karışıklıktan dola yı bütün hakimiyeti elde ettiklerini sanan Fenerbahçeliler, bu hakimiyeti neticelendirecek kadar iyi futbol oynamıyorlarsa, bunda şansın, ananevi kuvvetin, rekabetin ne rolü olurdu? Fenerbahçe, Galatasarayı ancak bir kere böyle "yakalayabilirdi." Şuursuz ve futboldan hayli uzak Fenerbahçe forvedi maçı kaybetmişti. Ancak bu forvedin içinde öyle bir futbolcu vardı ki, üzerinde durmak lâzımdı. Bu oyuncuya Can diyorlardı. Katiyyen affedilmeyecek vuruşlar ve zihniyetle on arkadaşının gayretini heba eden bu genç sportif bir münakaşaya dahi konu olamayacak kadar ekibine faydadan ari görünmüştü: Bu futbolcunun yapacağı bir şey vardı. Asıl sporuna dönmek ve futbol yerine Türk Basketboluna hizmet etmek!